

EuroFutures

Norske regioner som internasjonale aktører

Oddny Grete Råd
Hallgeir Aalbu
Olav Hauge
Peter Austin

Mars 2006

Forord

I denne rapporten dokumenteres arbeidet i prosjektet "Norske regioner som internasjonale aktører". Ved siden av denne rapporten er det også utarbeidet et debattheft i mindre format.

Formålet med prosjektet er å gi KS en oppdatert oversikt over fylkeskommunenes internasjonale engasjement og å drøfte hvilke oppgaver de nye regionene kan få når det gjelder internasjonalt arbeid.

Prosjektet har vært gjennomført i perioden november 2005 til februar 2006. Kartleggingen, analysene og drøftingene er gjennomført på bakgrunn av følgende informasjon:

- Alle fylkeskommunene og landsdelsutvalgene har deltatt i en internettbasert spørreundersøkelse.
- Informasjon fra utvalgte representanter for departementer, fylkeskommunene, landsdelsutvalgene, norske programkoordinatorer, de norske regionkontorene i Brussel, Norges EU-representasjon og internasjonale organisasjoner.
- Workshop med deltakelse fra fylkesvareordfører Aksel Hagen (Oppland), Ann Irene Sæternes (ØS), Roald Røkeberg (Troms), Sverre Mauritzen (Vestlandsrådet), Bjørn Reisz (BTV), Lise Hauge, Berit Aarsnes, Knut Hjorth-Johansen og Øistein Gjølborg Karlsen (alle KS).

Vi takker informantene for gode og inspirerende innspill og diskusjoner. Informasjonsgrunnlaget er kvalitetssikret så langt som mulig gjennom oppfølgende kontakt med den enkelte fylkeskommune og landsdelsorganisasjonen. Konsulentene tar det fulle ansvaret for vurderinger og konklusjoner i rapporten.

Prosjektgruppa har bestått av Hallgeir Aalbu fra Eurofutures og Oddny Grete Råd, Olav Hauge og Peter Austin fra Asplan Analyse. Sistnevnte har vært prosjektleder.

Sandvika/Stockholm, mars 2006

Peter Austin
Prosjektleder

Innhold

Forord	3
Innhold	4
Sammendrag	5
1. Norske regioner arbeider internasjonalt.....	10
1.1 Sterk vekst de senere år	10
1.2 Kartlegging av samarbeidets omfang og resultater	11
1.3 Videre disposisjon av rapporten.....	12
2. De viktigste formene for internasjonalt engasjement.....	13
2.1 Elevutveksling	13
2.2 Grenseregionalt og transnasjonalt samarbeid	15
2.3 Medlemskap i internasjonale organisasjoner	19
2.4 Barentsregionen	22
2.5 Vennskaps- og samarbeidsavtaler.....	23
3 Representasjonskontorer i utlandet.....	27
3.1 Eiere og finansiering	27
3.2 Europakontorene i Brussel og "hjemmetjenesten"	27
3.3 Europakontorens oppgaver.....	30
3.4 Øvrige regionale kontorer i utlandet.....	32
4 Ressursbruk, samarbeid og forankring.....	34
4.1 Personellmessige og økonomiske ressurser	34
4.2 Politisk og administrativ forankring.....	36
4.3 Samarbeid med andre aktører i Norge	39
4.4 På hvilke områder har statlige myndigheter hatt betydning?	39
5. Erfaringer og resultater	43
5.1 Økt oppmerksomhet mot de internasjonale dimensjonene.....	43
5.2 Det internasjonale arbeidet har fått en synlig plass i fylkeskommunene	45
5.3 Læring er det viktigste resultatet	46
5.4 Norske regioner er aktive	46
5.5 Landsdelssamarbeid og regionsamarbeid	47
5.6 Flere kanaler der norske interesser kan fremmes	48
5.7 Virkemidler og strategier for forsterket internasjonalt engasjement.....	51
6. Mulige konsekvenser av etablering av nytt regionalt nivå	52
6.1 Nytt NUTS 3-nivå	52
6.2 Større ressurser og økt kapasitet.....	52
6.3 Regionkontorene kan bli omorganisert	53
6.4 Et tydeligere nasjonalt oppdrag.....	53
6.5 Sterke regioner og andre aktører i det internasjonale arbeidet	56
Vedlegg.....	59
Vedlegg 1: Fylkesvis oversikt over omfanget av det internasjonale arbeidet	59
Vedlegg 2: Informanter.....	69

Sammenheng

Denne rapporten beskriver fylkeskommunenes internasjonale engasjement i dag og diskuterer hvilke oppgaver som vil kunne bli tildelt de framtidige regionene fra 2010. Fylkeskommunene bruker til sammen om lag 50 årsverk og 150 mill. kroner til deltakelse i prosjekter, programmer og organisasjoner. Det meste av innsatsen gjelder områdene regionalpolitikk og utdanning.. Alle fylkeskommuner er nå medeiere i et Europakontor i Brussel. Innholdet i det internasjonale arbeidet henger nøye sammen med oppgavefordelingen hjemme. Dersom de nye regionene får et bredt samfunnsansvar, vil det bli en vesentlig økning i antallet saksområder der et internasjonalt engasjement er nødvendig.

Fylkeskommunene er særlig aktive på områdene regionalpolitikk og utdanning

Norske fylkeskommuner har samarbeidet med utenlandske regioner i snart 40 år, om vi rekker etableringen av Nordkalotten som det første grenseregionale samarbeidet med start i 1967. Men det er de siste 10 årene at aktiviteten virkelig har satt fart. En oversikt fra 2002 viste at mange fylkeskommuner hadde satset bevisst på å delta internasjonalt, og at de som svarte på undersøkelsen vanligvis brukte 3-5 årsverk til internasjonalt arbeid.

I denne rapporten har vi innhentet nye data om fylkeskommunenes deltakelse i internasjonalt samarbeid. Dette viser at omfanget av den internasjonale satsingen nå er betydelig, og at det over relativt kort tid er utviklet til et viktig arbeidsfelt for de fleste fylkeskommunene.

Følgende temaer er av størst betydning for fylkeskommunenes internasjonale samarbeid:

- Utdanning: EUs programområder for utdanningssektoren, Leonardo da Vinci og Sokrates er de områdene hvor elever og lærere deltar fra videregående skole og voksenopplæring fra alle landets fylker. Deltakelsen i disse programmene varierer mye mellom skolene og fra fylke til fylke, men i sum er det svært mange som er engasjert.
- Grenseregionalt og transnasjonalt samarbeid: Fylkeskommunene har over tid deltatt i både et stort antall samarbeidsprosjekter og flere samarbeidsrelasjoner med mer eller mindre fast organisering. Den klart største delen av dette arbeidet er direkte knyttet til EU-systemet, spesielt Interregprogrammene. I Interregsammenheng er flere fylkeskommuner/landsdelsutvalg tillagt formelle oppgaver som norske representanter i styringsstrukturen.
- Internasjonale organisasjoner: Norske fylkeskommuner er medlemmer i til sammen 11 internasjonale organisasjoner. De største og mest omfattende av disse er CPMR, AER og BSSSC, hvor et stort flertall av fylkeskommunene deltar. I tillegg deltar flere av fylkeskommunene i organisasjoner med et geografisk eller tematisk fokus, som f.eks. Barentsregionen og Euromontana.
- Samarbeids- og vennskapsavtaler: Alle fylkeskommuner har inngått én eller flere samarbeids-/ vennskapsavtaler med regioner i andre land. Avtalene gir muligheter for å samarbeide på et bredt spekter av områder. De vanligste temaene er ungdoms- og elevutveksling, kulturutveksling, demokratiutvikling samt samarbeid om nærings- og regionalutvikling.
- Andre internasjonale samarbeidsarenaer: Flere av fylkeskommunene deltar i internasjonalt rettede virksomheter som ikke lar seg plassere i kategoriene ovenfor. Eksempelvis gjelder dette markedsarbeid for regionale selskaper,

informasjonsarbeid, studieturer, vertskap for internasjonale arrangement, eller utenrikskulturell profilering.

Om lag 50 personer jobber på heltid med internasjonale spørsmål i fylkeskommunene, og det brukes ca. 150 millioner kroner til drift og prosjektfinansiering innenfor internasjonale oppgaver, fylkeskommunene sett under ett. Mens denne ressursbruken kan virke beskjeden, er det viktig å huske at prosjektengasjementet er vesentlig større. Et stort antall ansatte og folkevalgte deltar på ad hoc basis som en del av sitt ordinære arbeid, og det er i tillegg en betydelig ressursinnsats fra andre norske deltakere i de prosjektene der fylkeskommunene deltar.

Det internasjonale arbeidet blir mer faglig over tid

Det har vært en stadig økende oppmerksomhet mot de internasjonale dimensjonene av samfunnsutviklingen. Næringslivet er internasjonalisert, og de utenlandske kontaktene øker i antall på alle samfunnssektorer. Når det gjelder fylkeskommunenes internasjonale engasjement kan vi peke på noen milepæler:

- Det nordiske grenseregionale samarbeidet startet på 1960-tallet.
- Etter Sovjetunionens oppløsning oppsto nye behov for grenseregionalt samarbeid. Gjennom opprettelsen av Barentsregionen, med en spesiell regional søyle, fikk fylkeskommunene for første gang utenrikspolitiske oppgaver.
- EØS-avtalen trådte i kraft i januar 1994. Dermed fikk man tilgang til flere europeiske samarbeidsprogrammer, og man ble også underlagt de felles konkurransereglene med de konsekvenser det har fått for offentlige innkjøp, distriktpolitiske virkeområder, nærings- og regionalpolitiske virkemidler, konsekvensanalysekrav for store utbyggingsprosjekter etc. Det åpnet det seg både en praktisk samarbeidsdimensjon og en ny politisk dimensjon av stor interesse for fylkeskommunene.
- EU-forhandlingene i 1994 trakk Nord-Norge og Nord-Trøndelag inn i det europeiske samarbeidet. Med det finske og svenske EU-medlemskapet fra januar 1995 ble alle fylkeskommunene etter hvert engasjert i grenseregionale og transnasjonale Interregprogrammer.

Gjennom Interregprogrammene, og kanskje i enda større grad gjennom rammeprogrammene for forskning som Norge allerede da deltok i og de utvekslingsprogrammene for ungdommer som fulgte med EØS-avtalen, fikk samarbeidet med EU et tydelig praktisk preg. Fokus er gradvis forskjøvet fra diskusjonen om EU som institusjon og synet på norsk medlemskap, til Europa som arena for samarbeid. Og dermed avpolitiseres det internasjonale arbeidet: Man kommer bort i fra EU-kampen og kan åpne seg for impulser utenfra uten å se en politisk agenda bak. Flere personer blir involvert i faglig samarbeid, og de internasjonale oppgavene blir mer hverdagslige for flere deler av fylkeskommunenes forvaltninger.

Økning i fylkeskommunenes internasjonale aktivitet kan også ha vært påvirket av at de mistet sykehusene til staten og måtte fokusere enda tydeligere på det regionale utviklingsansvaret, slik at de internasjonale perspektivene generelt og Interregprogrammene spesielt ble mer politiske interessante.

Den norske hverdagen er blitt mer internasjonal, og dette gjelder også for fylkeskommunene. Mange fylkeskommuner har satset betydelig ressurser og gitt det internasjonale arbeidet en tydelig organisatorisk plassering. Samtidig varierer forankringen og engasjementet mye mellom fylkeskommunene. Dette kan forklares av både historiske årsaker, av variasjoner i det statlige engasjementet mellom områder og over tid og av at sentrale politikere og tjenestemenn viser ulik interesse for disse oppgavene.

Alle fylkeskommuner er representert i Brussel

Regionenes Europakontorer er et nytt virkemiddel i det internasjonale arbeidet. Det er nå seks slike kontorer. Stavangerregionens Europakontor åpnet i 1993, samme år som KS etablerte seg i Brussel. De andre fem har åpnet ganske nylig. Alle fylkeskommunene er medeier i et regionkontor. Europakontorenes oppgaver kan deles i følgende hovedområder:

- Informasjon fra Brussel/Europa til eierne.
- Stimulere deltakelsen i programmer og åpne markedsmuligheter for bedrifter.
- Formidle informasjon hjemmefra til Europa.
- Delta i strategiprosesser hjemme.

Det er betydelig variasjon mellom kontorene når det gjelder innretning og fokus. Forskjellene skyldes i hovedsak ulike bestillinger og forventninger hos eierne. Kontoret for Sørlandet er det nyeste av disse (etablert i 2005) og jobber i dag mest i forhold til å stimulere deltakelse i programmer og med markedsundersøkelser for lokale bedrifter. De andre kontorene har et større fokus på informasjonsflyt hjemover og tilrettelegging for besøk fra eierne. Nord-Norgekontoret arbeider mer enn de andre med policy spørsmål.

Ved KS-kontoret i Brussel har man som arbeidsgiverorganisasjon og som representanter for en stor tjenesteytende sektor arbeidet med andre områder enn regional utvikling og undervisning. Miljøspørsmål, energipolitikken (kraftverkseier), det indre markedet med anbudsregler og tjenstedirektiv, e-governance og arbeidsgiverspørsmål er områder som her står sentralt, og som påvirkes av de felles regler som gjelder i Europa. Dette har også bidratt til å gjøre den europeiske policyutviklingen interessant for norske kommuner og fylkeskommuner både som organisasjoner og som arbeidsgivere.

Etablering av regioner vil medføre organisatoriske endringer i det internasjonale arbeidet

Dersom fylkeskommunene blir erstattet av færre og større regioner åpnes det for en organisatorisk samling av ressurser. Dette vil gi mulighet til spesialisering og til å gå mer i dybden, noe som vil være en stor fordel når det gjelder mulighetene til å spille en aktiv rolle i policyutviklingen internasjonalt. Samtidig er det et spørsmål om kapasiteten på det politiske nivået blir tilsvarende forsterket, eller om det blir vanskeligere enn nå å finne tid til å delta internasjonalt når antallet politikere samlet sett går ned. Svaret avhenger av hvilken oppgaveportefølje de nye regionene får, av den plass de internasjonale oppgavene får på agendaen og i organisasjonene samt av hvor interesserte de aktuelle regionpolitikkerne er i disse problemstillingene.

Også Europakontorene vil kunne bli påvirket av regiondannelsen. Regionkontorenes arbeidsoppgaver avhenger av eiernes ansvar og interesser. Færre og større regioner med et utvidet ansvarsområde vil medføre endringer i eierforholdene og kan føre til at antallet kontorer og eiersammensetningen for dem vil forandres. Med sterkere regioner som eiere vil Europakontorene få oppdrag på politikkområder som de i dag ikke arbeider så mye med, noe som formentlig også vil gi seg utslag i bemanning og kompetansekrav.

Regionene vil kunne tildeles et tydeligere nasjonalt oppdrag

Regionenes internasjonale arbeid vil til enhver tid speile det oppdrag og ansvar de har i den nasjonale arbeidsdelingen. Et første utgangspunkt for et tydeligere nasjonalt oppdrag er å formalisere dagens praksis, dvs. skriver inn i ansvarsområdet for de nye regionene at

- et internasjonalt engasjement ved de videregående skolene er viktig,
- regionene skal arbeide med internasjonale spørsmål i Barentsregionen, Østersjøregionen etc.,
- regionene skal ivareta nasjonale og regionale interesser i Interregsammenheng, være aktive i forhold til EØS-finansieringen, delta i samordningsorganer sammen med regjeringen osv.

Dessuten vil det kunne være naturlig å tildele de nye regionene ansvaret for å samordne det praktiske og prosjektrettede internasjonale samarbeidet som foregår innenfor områdene utdanning og regional utvikling. I dette inngår det to saksområder, der det første gjelder den regionale koordineringen av utdanningsprogrammene. Dette ansvaret er nå plassert hos fylkesmannen, men vil i framtiden naturlig kunne være en del av det regionale utviklingsansvaret. Det andre saksområdet gjelder oppgaver som representant for det regionale nivået i Interregprogrammenes styringsstruktur. Dagens løsning er at KR D har gitt hvert av landsdelsutvalgene pluss Sør-Trøndelag fylkeskommune ett program hver å arbeide med. Jo færre regioner det blir i framtiden, desto mindre behov blir det for landsdelsutvalgene. Dersom landsdelsutvalgene skulle bli borte vil det være naturlig å legge samordningsoppgaver til enkelte av regionene på vegne av alle de regioner som berøres av respektive program. Dette vil i så fall innebære at regionene får en nasjonal oppgave som representant for det norske regionale nivået.

En ny oppgavefordeling kan gi regionene et vesentlig bredere internasjonalt ansvar

Det mest interessante spørsmålet er regionenes framtidige ansvar og de internasjonale oppgavene som blir en konsekvens av en ny oppgavefordeling. Det viktigste ved den kommende forvaltningsreformen er at regionene, dersom de får de oppgaver de ønsker seg, får mulighet til å se de ulike delene av samfunnsutviklingen i helhet. Den regionale utviklingsrollen vil da bli bredere definert enn før, og i denne ligger det også et utvidet engasjement når det gjelder policyutviklingen internasjonalt.

KS-rapporten "Sterke regioner. Premisser, oppgaver og inndeling ved en forvaltningsreform" viser hvilke oppgaver som Fylkesordfører/-rådslederkollegiet i KS ønsker at 7-9 nye regioner skal ha ansvaret for fra 2010. Regionene foreslås tildelt en vesentlig større oppgaveportefølje enn det dagens fylkeskommuner har.

Vi kan gå ut fra at flere av dem som forutsettes å gi fra seg ansvar til regionene vil forsøke å bevare dagens ordning. Både i departementer, direktorater, hos fylkesmenn og i de største kommunene vil det finnes interesser som kan tenkes forsøke å begrense de nye regionenes oppgaver og ansvar. Vi skal ikke i denne sammenhengen bedømme hva som er realistisk å inkludere i regionenes ansvarsområde. Men dersom fylkesordfører/-rådslederkollegiet i KS får det som de ønsker, hvilke internasjonale oppgaver vil da følge med på kjøpet?

Regionene kan få flere nye politikkområder å overvåke, sammenliknet med dagens fylkeskommuner. De fleste politikkområder har jo en internasjonal dimensjon, og med et økt ansvar hjemme følger også et ansvar for å delta i politikkutviklingen ute samt å samarbeide med utenlandske aktører på respektive forvaltningsområde. På praktisk talt alle områder vil en utvidet oppgaveportefølje innebære ansvar for å følge med på utviklingen internasjonalt. De mest omfattende nye oppgavene vil være å:

- Følge med på policyutviklingen i Europa på områder som konkurranseregler, innovasjonspolitikk, forskningspolitikk, regler for støtte til jordbruk i "less favoured areas" osv., og å medvirke i nasjonal policyutforming på disse områdene.
- Overvåke ressursituasjonen i havet og behovet for regulering av fiskeriene i samarbeid med havforskningseksperter. Følge med i utviklingen av markedene for fisk og delta i vurderingen av kapasitetsutviklingen i oppdrettsnæringen.

- På infrastrukturområdet er det spesielt maritime transportkorridorer og Trans-European Networks som er aktuelle problemstillinger.
- Støtte U&H-institusjoner i deres internasjonaliseringsbestrebelsler ved å legge til rette for studentutveksling etc.
- Rammeprogrammer for forskning er EUs tredje største politikkområde økonomisk sett. Regionene kan hjelpe FoU-institusjonene i sin region ved å delta som brukere i anvendte prosjekter samt ved å støtte akademisk spesialisering på områder av europeisk relevans i sin funksjon som bestiller av forskning og undervisning.
- På arbeidsmarkedsområdet må regionene følge opp reglene for internasjonal mobilitet i det indre markedet, noe som også gir interesse for å følge med i policyutviklingen på dette området.
- På miljøområdet er det en rekke internasjonale avtaler. Mest aktuelt for regionene vil være oppfølging av internasjonale verneinteresser, reglene for konsekvensanalyser, EUs vanddirektiv osv. Dessuten vil man kunne delta i europeiske programmer på miljøområdet.
- Utvikle den regionale planleggingen til å omfatte en nasjonal regional planlegging som kan skape en plattform for å delta i det europeiske samarbeidet om "spatial planning", samt delta i samfunnsplanlegg over landegrensler, f.eks. som integrert kystsoneplanlegging eller planer for transport- og kommunikasjonsinfrastruktur.

Politisk sett er ett av de mer radikale forslagene i fylkesordfører/-rådskollegiets rapport ansvaret for å drive en Committee of the Regions for EFTA. Dersom man skal opprette et organ som skal speile den rollen CoR har i EU, vil det bli en meget omfattende oppgave. Og med Norges størrelsesmessige dominans i EFTAs del av EØS-området, må Norge være forberedt på at betydelig del av dette arbeidet eventuelt vil falle på oss.

1. Norske regioner arbeider internasjonalt

1.1 Sterk vekst de senere år

Norske fylkeskommuner har samarbeidet med utenlandske regioner i snart 40 år, om vi regner etableringen av Nordkalotten som det første grenseregionale samarbeidet med start i 1967. Men det er de siste 10 årene at aktiviteten virkelig har satt fart.

Opprettelsen av Barentsregionen i 1992 innebar at fylkeskommunene for første gang fikk en rolle i norsk utenrikspolitikk. Innen den tid hadde flere av dem stått sentralt i arbeidet med Nordisk Ministerråds grenseregionale komiteer (som jo også teknisk sett står på UD's budsjett), men det var med Barentsregionen som fylkeskommunene fikk en formell rolle i og med organiseringen i en nasjonal og en regional del med egne beslutningsstrukturer.

Neste viktige milepæl var de første Interregprogrammene fra høsten 1995. Interreg består av grenseregionale og transnasjonale programmer, og forutsetter i likhet med øvrige programmer som delfinansieres gjennom EUs strukturfunder at det finnes en regional struktur for implementeringen av dem. Dersom Norge hadde blitt EU-medlem ville fylkeskommunene blitt direkte involvert med EU-kommisjonen gjennom målprogrammer og Interregprogrammer. Nå er det KRD (etter ansvarsreformen innen distrikts- og regionalpolitikken i samarbeid med fylkeskommunene) som står for den delen av den norske finansieringen som tilsvarer EU-finansieringen for medlemslandene. De norske fylkeskommunene er imidlertid blitt integrert i EUs grenseregionale og transnasjonale programmer og beslutningsstrukturer, om enn på en mer indirekte måte enn det regionene i medlemslandene er. Norge deltar for øyeblikket i sju Interregprogrammer, og samtlige fylkeskommuner deltar i minst ett program. I seks av disse er Norge representert ved fylkeskommuner/landsdelsutvalg i programmenes beslutningsstrukturer. Norske medlemmer har formelt sett ikke rett til å beslutte om bruken av EUs penger. I realiteten legges det ikke så stor vekt på dette, da beslutninger skjer i konsensus. Norske regioner arbeider dermed i praksis som om de var EU-medlemmer.

EØS-avtalen innebærer at Norge følger det samme næringspolitiske regelverket som EU-landene. Dette har betydning for fylkeskommunene som utviklingsaktører. Statsstøtteregelverket gjelder for hele EØS-området, og EFTA-landene følger de samme prinsipper for definering av regionalpolitiske støtteområder og godkjenning av nærings- og distriktpolitiske virkemidler som det EU-landene gjør. Det var f.eks. på bakgrunn av EØS-avtalen at regjeringen Bondevik 1 var nødt til å trekke tilbake et forslag om et geografisk utvidet distriktpolitisk virkeområde, og det er her man finner forklaringen på omleggingen av ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift. Det er også konkurransereglene som gjør at regelverket om konsekvensanalyser av store investeringer er innført i Norge. Alt dette påvirker direkte fylkeskommunenes regionalpolitiske arbeid. Dermed får de også interesse av å følge – og helst også påvirke – policyutviklingen i EU og EFTA.

Mange av fylkeskommunene er derfor aktive i europeiske organisasjoner for regional utvikling, som f.eks. Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR), Assembly of European Regions (AER) og Euromontana.

Videre er fylkeskommunene som eiere av videregående skoler aktive i nettverksprosjekter på utdanningsområdet. Mange videregående skoler over hele landet har engasjert seg og et stort antall elever har deltatt i internasjonale utvekslingsaktiviteter gjennom EU-programmene Leonardo da Vinci og Sokrates.

Resultatene fra KS-undersøkelsen i 2002¹ viser at de fleste fylkeskommuner har satsset bevisst på å delta internasjonalt, og at de som svarte på undersøkelsen vanligvis brukte 3-5 årsverk til internasjonalt arbeid.

Det første norske regionkontoret i Brussel ble etablert i 1993, samme år som KS-kontoret. Det er imidlertid først de siste to-tre årene som fylkeskommunene har etablert seg i Brussel, og i dag er alle norske fylkeskommuner på plass.

Spørsmålet om fylkeskommunenes framtid har de siste årene vært gjenstand for en intensiv diskusjon. En mulighet er at fylkeskommunene erstattes av færre og større regioner med et bredere ansvarsområde. Dette vil kunne åpne for et mer systematisk internasjonalt arbeid, i og med at flere små enheter da kan samles og mer ressurser sees i sammenheng. En reform av det regionale nivået vil også kunne få konsekvenser for definisjonen av det distriktpolitiske virkeområdet, for deltakelsen i neste generasjon Interregprogrammer under det nye Mål 3 for strukturfondene og for representasjonskontorene i Brussel.

1.2 Kartlegging av samarbeidets omfang og resultater

Dette prosjektet skal bidra til en diskusjon av den rollen som fremtidens regioner kan spille når det gjelder internasjonalt arbeid. Et sett av spørsmål er knyttet til det regionale nivåets rolle og betydning for policyutforming nasjonalt sett og til forholdet mellom regionene og sentraladministrasjonen. Et annet sett av spørsmål gjelder hvilken strategisk betydning det internasjonale engasjementet kan ha for regionenes primære oppgaver innen tjenesteyting og som regional utviklingsaktør.

Målet med dette prosjektet er å vurdere mulighetsrommet for de nye regionene når det gjelder internasjonalt arbeid. Spørsmålet er hvordan det internasjonale arbeidet skal kunne bli en tydelig del av de nye regionenes oppgaver. Vi har:

- Framskaffet en oppdatert oversikt over fylkeskommunenes og landsdelsutvalgenes regionale internasjonale engasjement i dag.
- Kartlagt den politiske forankringen av dette engasjementet.
- Analysert betydningen av fylkeskommunenes arbeid i nasjonal sammenheng, dvs. som kanal for å fremme norske interesser.
- Vurdert i hvilken utstrekning fylkeskommunenes internasjonale arbeid har bidratt til å hente kunnskap og gi inspirasjon for gjennomføring av nasjonale tiltak.
- Drøftet de nye regionenes muligheter for å ivareta regionale og nasjonale målsettinger gjennom sitt internasjonale engasjement.
- Vurdert regionenes framtidige ansvar innenfor det internasjonale arbeidet, på grunnlag av KS forslag til nye arbeidsoppgaver i regionene.

Vi har kartlagt hvilke samarbeider de enkelte fylkeskommunene inngår i, hvor store ressurser som settes inn i internasjonalt arbeid (økonomisk og bemanningsmessig) og hvordan det internasjonale arbeidet er plassert organisasjonsmessig ved hjelp av et spørreskjema pr. e-post (Questback) til alle fylkeskommuner. Her har vi også stilt spørsmål om nytten av grenseregionalt og transnasjonalt samarbeid, medlemskap i organisasjoner, inspirasjon og læring når det gjelder fylkeskommunens utviklingsrolle, betydning for rollen som tjenesteyter innen videregående opplæring etc. Alle fylkeskommunene har svart på undersøkelsen.

Et mindre utvalg av fylkespolitikere er intervjuet. Lederne av de tre landsdelsutvalgene og ansvarlig for internasjonalt arbeid i BTV-regionen er intervjuet pr. telefon. Videre er det gjennomført en workshop med deltakelse fra et utvalg fylkeskommuner, landsdelsutvalg og

¹ TLA Consulting, 2002: Fylkeskommunenes internasjonale engasjement

KS. Temaet var erfaringer og resultater fra dagens arbeid samt mulige konsekvenser for regionenes internasjonale engasjement ved innføring av et nytt regional nivå.

Vi har videre kartlagt ressursbruken i de representasjonskontorer som fylkeskommunene har utenlands, hvilke oppgaver de har og hvilke resultater de har oppnådd. Dette har skjedd gjennom samtaler og e-post.

Nytten av å ha regionkontorer i Brussel er også diskutert med et utvalg personer som *ikke* arbeider i de norske kontorene, men som har god utsikt og innsikt fra arbeid i den norske EU-representasjonen, KS-kontoret og andre lands regionkontorer.

Vi har også snakket med et antall personer som sitter sentralt i noen av de organisasjoner som Norge er medlem av, og som dermed kan bedømme den norske deltakelsen sett utenfra. Fylkeskommunenes nasjonale rolle er diskutert med personer i KRD og UD.

I etterkant av denne undersøkelsen må vi erkjenne at resultatene ikke fullt ut har kvalitet som et vitenskapelig materiell. Flere kvalitetssikringsrunder er gjennomført men noen av de detaljerte opplysningene er fortsatt mangelfulle. Det foreligger mer informasjon enn vi har hatt mulighet til å vise i denne rapporten og vår funn representerer en nokså omfattende beskrivelse, med et forsøk på systematisering, som framstilles for første gang på denne måten. Arbeidet for å imøtekomme målet om et mest mulig fullstendig datagrunnlag har krevd en uforutsett stor innsats, da det ble nødvendig med flere purrerunder og oppsøkende kontakt, for blant annet å identifisere hvilken person i fylkesadministrasjonen som kunne besvare spørsmålene.

Erfaringen viser at deler av spørreskjemaet var på den ene siden noe komplisert, og på den andre siden litt forenklet, i tilnærmingen til komplekse vurderinger. Intervjurunden var gjennomført med et øye for systematikk og konsistens i spørsmålsstillingen, men også disse samtalene hadde et begrenset omfang. Datamaterialet bør kunne benyttes videre som et grunnlag for mer detaljert oppfølging. Ved eventuell oppfølging av denne utredningen, vil vi anbefale at en isolere enkelte områder eller problemstillinger for nærmere vurdering, framfor en vifteform for informasjonsinnhenting slik vi har gjort her.

1.3 Videre disposisjon av rapporten

Kapittel to og tre er en gjennomgang av de ulike aktivitetene i regionenes internasjonale arbeid. Vi skiller mellom hovedaktivitetene; elevutveksling, grenseregionalt og transnasjonalt samarbeid, deltakelse i internasjonale organisasjoner, vennskaps- og samarbeidsavtaler samt representasjonskontorer i utlandet.

I kapittel fire presenteres regionenes egne vurderinger av ressursbruk, samarbeid med andre aktører og forankring av det internasjonale engasjementet i egen organisasjon.

I kapittel fem analyseres erfaringer og resultater fra engasjementet regionene har på de ulike arenaene omtalt i kapittel to og tre.

I kapittel seks rettes blikket fremover og mulige endringer i det internasjonale arbeidet diskuteres i lys av at det blir innført et nytt regionalt nivå i Norge.

2. De viktigste formene for internasjonalt engasjement

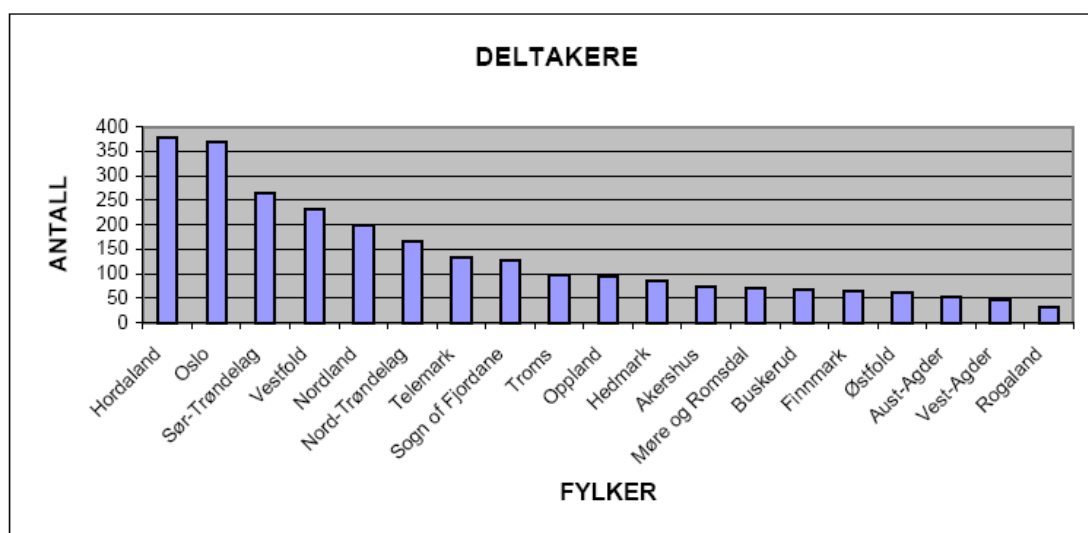
2.1 Elevutveksling

Den formen for internasjonalisering som involverer flest personer innen fylkeskommunene er sannsynligvis utvekslingsordningene på utdanningsområdet, der de videregående skolene er blant deltakerne. De regionale koordinatorene for disse utdanningsprogrammene finner vi hos utdannings- og opplæringsavdelingene hos fylkesmannsembetene. Det er likevel opprettet kontorer for internasjonalisering i noen av fylkeskommunene, slik som i Oppland der næringsavdelingen og utdanningsavdelingen har gått sammen om å etablere et Internasjonalt Servicekontor. Bl.a. Akershus og Vestfold har opprettet en stilling for internasjonal koordinator.

Det er flere programmer, som til sammen dekker hele utdanningsområdet fra barnehager til høyskoler.

Leonardo da Vinci er et utdanningsprogram som yter støtte til prosjekter som kan øke kvaliteten på utdannelsen og bidra til å øke kompetansen til nåværende og fremtidige arbeidstakere. Norsk koordinator er Teknologisk Institutt. Støtte gis til

- *Mobilitetsprosjekter* som gir elever i videregående skoler, lærlinger, organisasjoner mulighet for praksisopphold (3 uker – 12 måneder) i et EU-land.
- *Mobilitetsprosjekter/språk* med formål å videreutvikle språkkompetansen knyttet til et yrke eller en profesjon og er spesielt rettet mot lærere innenfor yrkes- og profesjonsfag.
- *Pilotprosjekter* for å utvikle opplæringsopplegg i samarbeid mellom minst tre land
- *Utvikling av flernasjonale samarbeidsnettverk.*

De faktiske tallene vil være noe høyere når 2004-prosjektene avsluttes i 2006.

Kilde: Teknologisk institutt, 2005

Figur 2-1 Antall deltakere i Leonardo Mobilitetsprosjekter etter fylke, 2001-2004

I følge statistikk fra Teknologisk institutt fikk 3621 norske deltakere innvilget søknader om støtte til mobilitetsprosjekter under Leonardo-programmet for årene 2000-2005. Reisene gikk til 25 ulike EU/EØS-land. Deltakerne kom fra alle fylker i Norge, men med ganske stor forskjell når det gjelder aktivitetsnivået, fra knapt 400 i Hordaland og Oslo ned til under 50 i Rogaland (for årene 2000-2004). Antall prosjekter varierte fra 41 i Oslo til 3 i Aust-Agder.

Sokrates er et samarbeidsprogram for institusjoner på alle utdanningsnivåer, der 31 land deltar. Norsk koordinator er Senter for internasjonalisering av høyere utdanning. Sokrates er et paraplyprogram for et antall underprogrammer:

- *Comenius* for skoler og lærerutdanning – med individuelle stipendier, støtte til samarbeidsprosjekteter mellom skoler og til opphold for nyutdannede lærere som språkassistenter på skoler og barnehager.
- *Erasmus* for høyere utdanning – med stipendier for utenlandsopphold for studenter og lærere på universiteter og høyskoler.
- *Grundtvig* for voksenopplæring, med støtte til kursdeltakelse, hospitering, faglige nettverk og læringspartnerskap.
- *Lingua* for språkopplæring, med støtte til undervisningsorganisasjoner - skoler så vel som universitet og høyskoler.
- *Minerva* for bruk av IKT i utdanningen, med støtte til undervisningsorganisasjoner - skoler så vel som universitet og høyskoler.
- *Arion* for studiereiser for skoleledere på alle nivåer og alle studieretninger.

Sokrates-programmet dekker alle utdanningsnivåer. Som vi ser av tabell 2-1 kommer ca 1/3 av de norske deltakerne fra videregående skoles nivå. Utdanningsinstitusjoner på Østlandet og på Vestlandet deltar vesentlig mer enn institusjoner fra andre landsdeler. Forskjellen mellom landsdelene er imidlertid mindre for videregående skolene enn for de andre utdanningsnivåene.

Tabell 2-1 Deltakere i Sokrates-programmet etter landsdel og skolenivå, 2004

School level/type	Eastern Norway	Southern Norway	Western Norway	Mid-Norway	North Norway	Total
Daycare centres	2	0	8	0	2	12
Primary 1-7	42	6	33	4	8	93
Pr. and lower secondary 1-10	13	3	14	4	13	47
Lower sec. 8-10	29	8	21	5	3	66
Upper secondary	44	8	34	9	11	106
Total	130	25	110	22	37	324

Kilde: Eikeland 2005

UNG i Europa er et program for mobilitet og ikke-formell læring som gir støtte til utvekslingsopphold på 1-3 uker for ungdomsgrupper og til volontører som vil arbeide frivillig i prosjekter 6-12 måneder. Norsk koordinator er Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Den viktigste målgruppen er frivillige organisasjoner og ungdomsarbeid innen offentlig sektor – altså ikke skolesektoren som sådan. Men siden programmet er åpent for ungdom mellom 15 og 25 år er jo mange av dem tilknyttet de videregående skolene. Programmet er en del av EØS-avtalen og prosjektmidlene (ca 16 mill. kroner pr. år) kommer fra EU. I overkant av 100 prosjekter er godkjent for 2005. De fylkene som har flest prosjekter er Buskerud, Hordaland, Oslo, Rogaland, Sogn og Fjordane og Sør-Trøndelag. I de øvrige fylkene er det bare et fåtall

prosjekter. Sogn og Fjordane fremheves av programsekretariatet som en meget aktiv bruker av programmet.

Gjør det! er et bilateralt tysk-norsk utvekslingsprogram innen fag- og yrkesopplæring rettet mot lærlinger, elever, unge arbeidere og instruktører. Oppholdene er på 2-12 uker. Norsk koordinator er Teknologisk Institutt.

Videregående skoler er en av de aktørene som kan søke støtte fra programmet. Til sammen 189 deltakere og følgespersoner har fått støtte til et opphold hos bedrifter i Tyskland siden starten av programmet i 2003, og like mange tyske studenter og lærere er kommet hit. Reisen og praksisoppholdet skal være en del av studieopplegget og kan ha en varighet på inntil 12 uker. Deltakerne kommer fra 10 fylker, hvorav Møre og Romsdal, Hordaland og Nord-Trøndelag er de mest aktive.

2.2 Grenseregionalt og transnasjonalt samarbeid

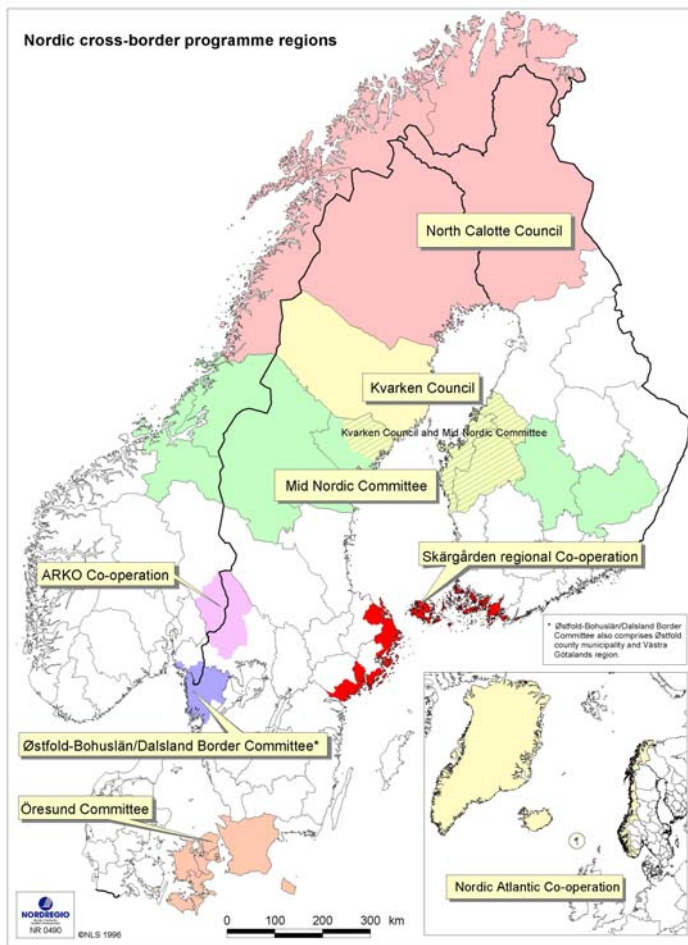
Det er åtte grenseregionale samarbeidsorganisasjoner som mottar økonomisk støtte fra Nordisk Ministerråd (figur 2-2). Innholdet i samarbeidet varierer en hel del mellom dem, men hovedfokus er på regionale utviklingsspørsmål og kultur. Noen av dem arbeider tett sammen med Interregprogrammene i samme region.

Fem av de åtte NMR-grenseregionene har norsk deltakelse:

- *Nordkalotten*: Nordland, Troms og Finnmark fylkeskommuner, sammen med en svensk og en finsk region. Dette er den eldste grenseregionale samarbeidskomiteen, som startet som et arbeidsmarkedssamarbeid i 1967.
- *NORA – Nordisk atlantsamarbeid*: Alle kystfylkene kan delta fra Telemark og rundt kysten opp til Finnmark. Andre deltakere er Island, Grønland og Færøyene. Norsk sekretariat både hos Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Vestlandsrådet.
- *Midt-Norden*: Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag fylkeskommuner sammen med to svenske og fem finske regioner.
- *Østfold-Bohuslän/Dalsland*: Et grensesamarbeid med i første rekke kommuner som deltakere. Medlemmene er åtte kommuner i Østfold og 11 i Västra Götaland.
- *ARKO – Arvika-Kongsvinger*: Kommunalt samarbeid der deltakerne kommer fra sju kommuner i Hedmark og fire i Värmland.

Nordisk Ministerråd har de siste årene utvidet sitt grenseregionale engasjement til også å gjelde deler av de baltiske landene (der man støtter etableringen av grenseregionalt samarbeid gjennom det såkalte nærområdeprogrammet) og har også hatt visse ambisjoner når det gjelder de vestlige grenseområdene mot Amerika. Norske fylkeskommuner kan gjennom slike prosjekter bli involvert i aktivitet utenfor Norden.

Det nordiske grenseregionale samarbeidet er økonomisk sett temmelig marginalt når det sammenliknes med Interregprogrammene (se nedenfor), da EU-bidraget til grenseregionale prosjekter i Norden er mer enn 20 ganger større enn NMR-bidraget.

Kilde: Nordregio

Figur 2-2 Grenseregionale samarbeidsområder som mottar økonomisk støtte fra Nordisk Ministerråd

Som en del av EUs strukturfunder er det etablert programmer for grenseregionalt samarbeid. I årene 2000-2006 er det tredje generasjon Interregprogrammer som pågår. Det finnes nå 64 Interreg IIIA-programmer i Europa. Programmene går dels mellom EU-land og dels mellom EU-land og land som ligger utenfor. Til sammen 40 land deltar i grenseregionale programmer. Land som ikke er EU-medlemmer finansierer sin deltakelse selv.

Figur 2.3 viser de 13 programmene som berører Norden. Det er norske deltakere i tre av disse programmene:

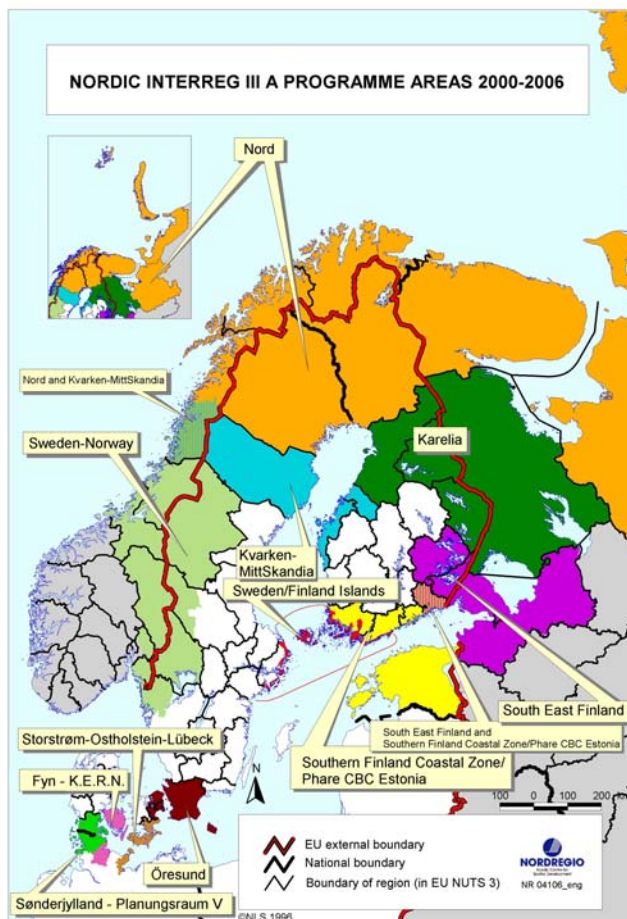
- *NORD*, der deltakerne kommer fra Norge, Sverige, Finland og Russland. Det er tre delprogrammer: Nordkalotten (Nordland, Troms, Finnmark, Norrbotten og Lappland), Kolarctic (Nordkalotten pluss Nord-Vest Russland) og Sápmi (for den samiske befolkningen i Kolarctic-området).
- *Kvarken/Mitt-Skandia*, der Nordland inngår sammen med Västerbotten og finske Österbotten.
- *Sverige-Norge*, som dekker de fem sør-norske grensefylkene og deres naboer i øst. Programmet har fire delprogrammer: Grenseløst samarbeid (der Østfold deltar), Indre

Skandinavia (med 40 kommuner i Hedmark, Akershus og Østfold), Nordens grønne belte (med Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag) og Årjelsaemien Dajve (der det sydsamiske området i Trøndelag og Hedmark inngår fra norsk side).

Programperioden går til utgangen av 2006. I neste omgang, dvs. fra 2007 til 2013, vil de grenseregionale og transnasjonale programmene bli integrert som et nytt Mål 3 i strukturfondene. Slik forslaget nå er, vil norske regioner bli involvert i fire grenseregionale programmer:

- Nordkalotten (med regioner i Finland, Sverige og Norge)
- Bottenviken (med regioner i Finland, Sverige og Norge)
- Sverige-Norge
- Øresund, Kattegat, Skagerak (med regioner i Danmark, Sverige og Norge)

De to største forandringene er at det etableres en ny struktur for samarbeidet med Russland (som derfor går ut av Nord-programmet) og at det tilkommer et nytt programområde for ytre Oslofjord-området. I neste programperiode kan vi rekne med at 14 av dagens norske fylkeskommuner vil bli invitert til å delta i grenseregionale EU-programmer. De nye geografiske programområdene ventes å bli klare i løpet av mars 2006.

Figur 2-1

Kilde: Nordregio

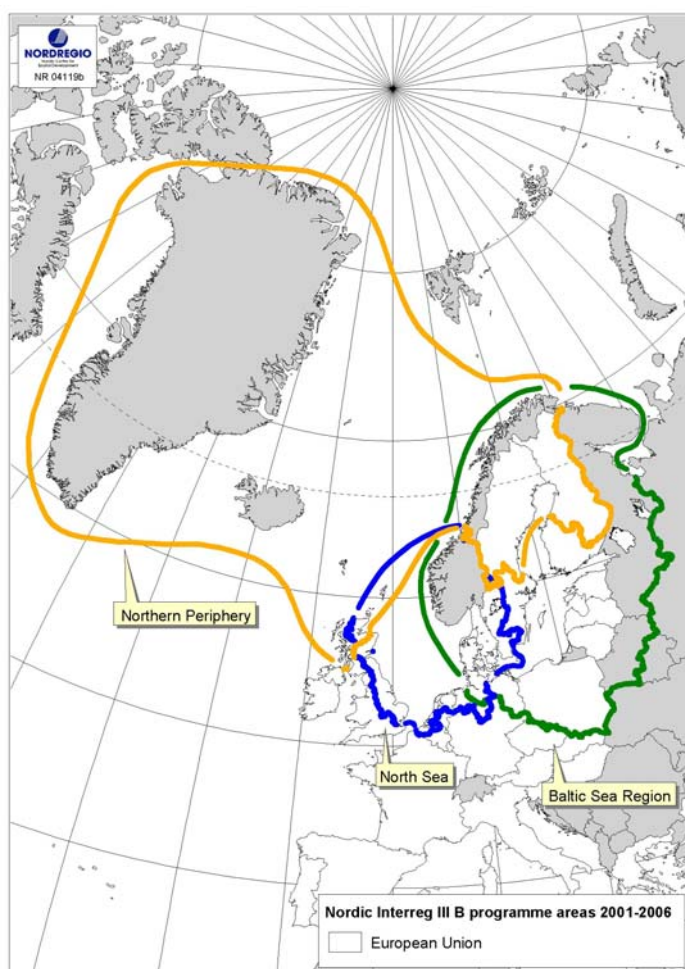
Figur 2-3 INTERREG IIIA-programmer med nordisk deltakelse 2000-2006

INTERREG IIIB er EUs program for transnasjonalt samarbeid. Det er til sammen 13 slike samarbeidsområder, som til sammen dekker hele EU. Land som ønsker å være med uten at de er medlemmer i EU finansierer sin deltakelse selv.

Norge deltar i tre slike programmer (figur 2.4):

- *Nordlig periferi* – der fylkeskommunene fra Nord-Trøndelag og nordover deltar sammen med Grønland, Island, Færøyene og de nordlige delene av Finland, Sverige og Skottland
- *Nordsjøen* – der fylkeskommunene fra Sør-Trøndelag og sørover deltar sammen i regioner i Sverige, Danmark, Tyskland, Nederland, Belgia og Storbritannia.
- *Østersjøen* – der hele Norge deltar sammen med Sverige, Finland, Estland, Latvia, Litauen, Polen, Danmark og deler av Russland, Hviterusland og Tyskland.

I forslaget for neste programperiode foreslås disse programområdene videreført. Den viktigste endringen som berører norske regioner er at hele landet vil kunne inngå i Nordsjø-programmet.

Figur 2-2

Kilde: Nordregio

Figur 2-4 INTERREG IIIB-programmer med nordisk deltakelse 2001-2006

Interreg IIIC er delt inn i fire programområder: Nord, Vest, Øst og Sør. Det er fire land som deltar i Interreg IIIC uten å være EU-medlemmer, og i tillegg til Norge er dette Hviterusland,

Kroatia og Sveits. Norge deltar i styringsstrukturen for programområde Nord, som omfatter Østersjøregionen. KR D er norsk koordinator. Den norske bevilgningen til "C-prosjekter" er på 2,7 mill. Euro for hele programperioden. Hittil er det bevilget midler til 264 prosjekter i alt, hvorav det er norsk deltakelse i sju prosjekter i nordsonen, tre i østsonen, fire i vestsonen og to i sørsonen. Det er norsk prosjektleder i ett prosjekt, AkvaReg, der Sør-Trøndelag fylkeskommune er "lead partner" og Nord-Trøndelag fylkeskommune, Galicia i Spania og Border, Midland & Western i Irland er partnere. Dette er et såkalt RFO-prosjekt, dvs. et rammeprojekt der det er bevilget støtte til 12 underprosjekter i de tre landene.

2.3 Medlemskap i internasjonale organisasjoner

Så langt vi har klart å bringe på det rene, er det 11 internasjonale organisasjoner som har norske fylkeskommuner blant sine medlemmer, jfr. boks 2.1. De viktigste av disse, målt ut fra hvor mange fylkeskommuner som er med, er the Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR) med 15 norske medlemmer og CPMRs kommisjon for Nordsjøregionen der 16 av fylkeskommunene deltar.²

Assembly of European Regions (AER) er den andre store europeiske organisasjonen der et flertall av fylkeskommunene er med. AER har ca 250 medlemsregioner, hvorav 11 norske fylkeskommuner.³

Alle 19 fylkeskommuner er medlemmer i Baltic Sea States Sub-regional Cooperation (BSSSC). Dette er et åpent nettverk av regioner og kommuner i Østersjøregionen med hele 170 deltakere med varierende aktivitetsnivå.⁴

Ut over disse store organisasjonene deltar flere fylkeskommuner også i andre og geografisk mer begrensede samarbeider. Eksempler på dette er Barentsregionen i nord og Den skandinaviske triangel i sør.

Andre organisasjoner har et tematisk mer enn et geografisk siktemål, som f.eks. Euromontana for fjellregioner, ARC for flyplassregioner og ECN for regioner i utkanten av storbyområder.

Boks 2-1 Internasjonale organisasjoner der norske fylkeskommuner er medlemmer

CPMR – Conference of Peripheral Maritime Regions

- 154 medlemsregioner fra 26 land, hvorav 18 EU-land, 3 europeiske ikke-medlemmer (Norge, Kroatia, Romania) og 5 ikke-europeiske land. Sekretariat i Rennes.
- 15 norske fylkeskommuner er med – alle unntatt Akershus, Hedmark, Oppland og Oslo.

NSC – North Sea Commission

- NSC er en av CPMRs seks geografiske kommisjoner, etablert 1989.
- Sekretariatet følger formannskapet og er p.t. i Skien.
- 16 norske fylkeskommuner er medlemmer – alle unntatt Hedmark, Oppland og Oslo.

BSC – Baltic Sea Commission

- BSC er en annen av CPMRs seks geografiske kommisjoner, etablert 1996.
- Sekretariatet rullerer, og ligger p.t. i Lahti.
- En norsk fylkeskommune er medlem: Nordland.

AER - Assembly of European Regions

² For mer opplysninger se <http://www.cprm.org/>.

³ For mer opplysninger se www.a-e-r.org

⁴ For mer opplysninger se <http://www.bsssc.com/>

- Etablert i 1985 som regionenes "politiske stemme" i Europa.
- 250 medlemsregioner + 13 organisasjoner fra 30 land. Sekretariat i Strasbourg.
- Er organisert i et stort antall undergrupper for ulike spørsmål.
- 11 norske medlemmer: Akershus, Buskerud, Hedmark, Hordaland, Nordland, Oppland, Oslo, Telemark, Troms, Østfold, Vestfold.

BSSSC – Baltic Sea States Sub-regional Cooperation

- Etablert i Stavanger i 1993.
- Har ca 170 regioner og kommuner som medlemmer, sekretariatet følger formannskapet og ligger p.t. i Malmö.
- Alle 19 norske fylkeskommuner er med.

BEAR – Barents Euro-Arctic Region

- Et nordområdesamarbeid startet av utenriksdepartementene i 1993.
- Har et regionalt "ben" der de 13 regioner som er definert som del av regionen inngår.
- Nordland, Troms og Finnmark er den norske delen av Barentsregionen.
- Første og hittil eneste eksempel på at fylkeskommunene inngår i en statlig multinasjonal struktur.

Den skandinaviske triangel

- Fremmer samarbeidet mellom Sør-Norge, Vest-Sverige og Nord-Danmark.
- 11 medlemmer, hvorav seks norske: Fylkeskommunene Aust-Agder, Vest-Agder, Telemark, Vestfold, Buskerud, Østfold.
- Arbeider med kultur, næringsliv og fjernundervisning.

Euromontana

- Etablert 1974. Medlemmene er en blanding av regioner og interesseorganisasjoner/faglige organisasjoner.
- Har 51 medlemmer fra 17 land, hvorav 10 er EU-medlemmer. Sekretariat i Brussel.
- Norske medlemmer er Buskerud, Sogn & Fjordane, Telemark, Oppland, Hedmark + Fjellregionen, en organisasjon for fjellkommuner i Nord-Østerdal m/Røros.

ECN - Edge Counties Network

- Organiserer regioner som ligger nært storbyregioner. Etablert 2005.
- Sju medlemmer fra fem land.
- Norsk deltaker er BTV.

ARC – Airport Regions Conference

- Organisjon for 29 flyplassregioner i Europa.
- Norsk medlem er Gardermoreregionen – som har en felles markedsføringsorganisasjon kalt "BizPoint Norway": BizPoint Norway er profileringsnavnet til SNP - Strategisk Næringsplan for Gardermoreregionen 2002-2006.
- Etablert av Olav Thon, OSL, SAS Ground Service, Akershus fylkeskommune, Innovasjon Norge, Oslo Teknopol, SNP.

WHO – Healthy Cities Network

- Verdensnettverk, koplet til Local Agenda 21.
- 19 norske medlemmer, hvorav en fylkeskommune: Østfold. De andre er kommuner og en bydel i Oslo (Søndre Nordstrand).

Det er også flere andre internasjonale organisasjoner som har medlemmer fra norske kommuner eller sammenslutninger av kommuner og regioner. METREX og Eurocities organiserer byregioner i hele Europa, mens Union of Baltic Cities organiserer byregioner i Østersjøområdet (boks 2.2).

Samarbeidet Oslo-Göteborg er eksempel på et geografisk fokusert samarbeid. Øresundsregionen og Samarbeidet Oslo-Göteborg har nylig etablert sitt eget forum under navnet *Den Skandinaviske Arena* for å knytte disse vekstregionene sammen. BaltMet er et nettverk av ordførere i 11 byer rundt Østersjøen.

De grenseregionale samarbeidsorganisasjonene er organisert i AEBR. ERRIN er et nettverk av regionkontorer i Brussel som arbeider for å fremme hjemmeregionenes deltakelse i EUs forskningsprogrammer. Dessuten er det flere organisasjoner som arbeider for kommuners og regioners interesser, der KS er norsk medlem (CLRAE, CEMR) (boks 2.3).

Når fylkeskommunene beskriver sitt internasjonale engasjement nevner de også Northern Forum og Scanbalt blant de organisasjoner som de arbeider med, men uten å være direkte medlemmer.

Boks 2-2 Internasjonale organisasjoner der norske kommuner er medlemmer

METREX – Network of European Metropolitan Regions and Areas

- 120 medlemmer, sekretariat i Glasgow.
- Oslo er eneste norske medlem.

Eurocities

- Etablert 1986, har mer enn 120 byer som medlemmer i mer enn 30 land.
- Sekretariat med 25 ansatte i Brussel.
- Bergen og Oslo er de norske medlemmene.

Union of Baltic Cities

- Ca 100 byer i Østersjøområdet er medlemmer.
- Bergen og Kristiansand er de norske medlemmene.

The Baltic Metropolises (BaltMet)

- Et nettverk av byer i Østersjøregionen. Temaer er innovasjon og markedsføring av regionen.
- Medlemmer er Berlin, Copenhagen, Helsinki, Malmö, Oslo, Riga, Stockholm, St. Petersburg, Tallinn, Vilnius og Warszawa

GO-samarbeidet - vennskapssamarbeid Göteborg-Oslo

- Medlemmer er Oslo kommune, Akershus fylkeskommune, Østfold fylkeskommune, Region Västra Götaland, Göteborg kommune.
- I GO-samarbeidet finnes det arbeidsgrupper inntil seks samarbeidsområder: Forskning og forskerutdanning, kommunikasjoner, kultur, næringsutvikling, utdanning og turisme.

Den Skandinaviske Arena

- Samarbeid mellom Göteborg-Oslo og Øresundsregionen.
- Skal knytte vekstregionene nærmere til hverandre.

ICLEI – International Council for Local Environmental Initiatives

- En verdensorganisasjon med 14 norske medlemmer: Arendal, Bergen, Drammen, Fredrikstad, Haugesund, Karmøy, Kristiansand, Lørenskog, Lillehammer, KS, Oslo, Porsgrunn, Stavanger, Tingvoll.

Boks 2-3 Internasjonale organisasjoner med deltakelse fra sammenslutninger av kommuner og fylkeskommuner

AEBR – Association of European Border Regions

- Etablert 1971.
- Organiserer grenseregioner. 90 av Europas 115 grenseregionale organisasjoner er med. Sekretariat i Gronau.
- Det inngår norske deltakere i 8 av grenseregionene.

CLRAE – Congress of Local and Regional Authorities

- Etablert 1957 som en del av Europarådet (Council of Europe).
- Medlemmer fra 45 land.
- KS har det norske sekretariatet.

UCLG – United Cities and Local Governments

- Kommuneforbund + byer i 127 land er medlemmer. (Till sammenlikning: FN har 191 medlemsland.)

CEMR – Council of European Municipalities and Regions

- Er den europeiske delen av UCLG. Etablert 1951. Sekretariat i Paris.
- Medlemmene er nasjonale sammenslutninger av byer, kommuner og regioner fra mer enn 30 land.
- Norsk medlem er KS.

ERRIN – European Regions Research & Innovation Network

- Har som formål å sikre regional deltakelse i et European Reserach Area (når/om det kommer) og å tilrettelegge informasjon om EUs rammeprogrammer for forskning.
- 150 medlemmer i alt.
- Regionene er medlemmer gjennom regionkontorene i Brussel.
- 4 norske medlemmer: Nord-Norge, Midt-Norge, Osloregionen og Stavangerregionen.

2.4 Barentsregionen

Fylkeskommunene i Nord-Norge spiller en vesentlig rolle for det arbeid som skjer i Barentsregionen. Som tidligere beskrevet er dette det eneste eksemplet vi har på at regionene er tildelt en eksplisitt utenrikspolitisk rolle, ved at samarbeidet fra starten av i 1993 ble organisert i en nasjonal del (der utenriksministrene samarbeider) og en regional del (der fylkeskommunene på norsk side samarbeider med regionale myndigheter i Russland, Finland og Sverige).

I 1993 ble det etablert et kontor i Kirkenes hvis fremste oppgave var å stimulere i første rekke det norsk-russiske samarbeidet – *Barentssekretariatet*, som var finansiert over Utenriksdepartementets budsjett. Fra 1998 overtok de tre nord-norske fylkeskommunene Barentssekretariatet, og fra 1999 har det vært organisert som et interfylkeskommunalt

selskap som mottar driftstilskudd fra Utenriksdepartementet og Kommunal- og arbeidsdepartementet og også utfører oppgaver for andre departementer.

Barentsregionen er en multilateral samarbeidsorganisasjon, der fokus ligger på utviklingen i Russland. Prosjektene er gjerne bilaterale og handler for alle de tre nordiske deltakerlandenes del primært om å utvikle forbindelsene med Russland. Barentssekretariatet behandler søknader om støtte til norsk-russiske prosjekter. I tillegg til å være eiere av Barentssekretariatet er fylkeskommunene aktive i det politisk/administrative samarbeidet og i andre typer samarbeidsprosjekter med partnere i Russland. Alle de tre nord-norske fylkeskommunene har hatt bilaterale samarbeidsavtaler med fylkene i nord-vest russland siden tidlig på 1990-tallet. Nordland inngikk den første avtalen i 1988.

Kilde: www.beac.st

Figur 2-5 Barentsregionen

2.5 Vennsks- og samarbeidsavtaler

Alle fylkeskommuner har inngått en eller flere vennsks- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land. Avtalene gir muligheter for å samarbeid på et bredt spekter av områder. De vanligste temaene er ungdoms- og elevutveksling, kulturutveksling, demokratiutvikling samt samarbeid om nærings- og regionalutvikling.

Oslo og Østfold har inngått avtaler med hver sin polske region for å dra nytte av den såkalte "EØS-finansieringen". Det samme har Møre og Romsdal gjort med en region i Tsjekkia, og Hedmark med en slovensk region. Det varierer en del mellom fylkeskommunene om en skriftlig samarbeidsavtale har vært på plass før regionene har startet samarbeid om EØS-finansiering, eller om denne ordningen har vært grunnen til at nye samarbeider har oppstått.

Av samarbeidspartnere utenfor Europa legger vi merke til at Sør-Trøndelag, Telemark og Sogn og Fjordane har inngått avtaler med hver sin kinesiske provins. For de to førstnevnte er ambisjonen å være døråpner for eget næringsliv og FoU, med særlig fokus på miljøteknologi. For Sogn og Fjordane er ungdomsutveksling og reiselivssatsing prioritert.

Delstaten Schleswig-Holstein i Tyskland har i 10 år samarbeidet nært med fylkeskommunene på Østlandet gjennom Østlandssamarbeidet. Samarbeidet er både bilateralt mellom alle eller noen av fylkeskommunene og internasjonalt gjennom organisasjoner og programmer som de

deltar i. Fokusområder er kultur, utdanning, infrastruktur, næringsutvikling og internasjonalt samarbeid i Nordsjøen, Østersjøen og EUs Interregprogram.

Utover intensjonene med de forskjellige avtalene, er det vanskelig å skaffe seg innblikk i hvor mye som faktisk foregår mellom samarbeidspartene. Inntrykket fra spørreundersøkelsen er at dette varierer ganske mye; alt fra en liten aktivitet til et levende samarbeid som har pågått over mange år. I de fleste fylkeskommuner er ansvaret for avtalene forankret på politisk nivå.

Tabell 2-2 Fylkesvis oversikt over vennskaps- og samarbeidsavtaler.

Vennskaps- og samarbeidsavtaler		
Fylkeskommuner	Avtaler	Kommentarer
Finmark	a) Murmansk Oblast, Rus b) Arkhangelsk, Rus c) St. Petersburg by, Rus	a) Innen nærings samarbeid, samarbeidsavtale innen kultur. Felles handlingsplan energi, felles fiskeriarrangement, felles messe, petroleumsarrangement. Bilaterale og multilaterale prosjekter. b) Bilaterale og multilaterale samarbeidsprosjekter c) Bilaterale samarbeidsprosjekter.
Troms	a) Murmansk Oblast, Rus b) Arkhangelsk Oblast, Rus c) Karelen, Rus d) Komi, Rus e) Norrbotten läns landsting, Sve	Samarbeidsavtalene er i utgangspunktet like. Intensjonen er å samarbeide innenfor de fleste områder når muligheten byr seg. Noen deler er konkrete prosjekter.
Nordland	a) Leningrad oblast, Rus b) Klaipeda Apskritis c) Arkhangelsk og Komi	a) Bredt samarbeid innen flere sektorer siden 1987, avtalen fornyet i 2003 b) Bredt samarbeid - flere sektorer (start 2000; avtale 2002) c) Har hatt avtaler med disse regionene, men er ikke aktive pr. dato.
Nord-Trøndelag	Minsk i Hviterussland.	Har hatt kontakt og samarbeid i mange år
Sør-Trøndelag	a) Trencin, Slovakia b) Chongqing, Kina c) Norfolk, England	a) Samarbeidsavtale fra 2004 b) Vennskapsavtale undertegnet i 2005 c) Avtale sammen med N-Trøndelag fylkeskommune om utplassering av elever 2. år allmennfag
Møre og Romsdal	a) Presov, Slovakia b) Liberec, Tsjekia	Samarbeidet var basert på midler for demokratisering som ble brukt på 90-tallet. Dagens samarbeid er forsøk på å utnytte EØS-midlene til fordel for lokale bedrifter/aktører.
Sogn og Fjordane	a) Ningxia, Kina b) Nord-Skottland	a) Student- og kulturutveksling, reiseliv, Business Forum, offisielle visitter etc. b) Tosidig avtale om Rural Development
Hordaland	a) Orkney Islands Council, Scotland b) Cardiff, Wales c) Basse-Normandie, Fr d) Kaunas, Litauen e) Edinburgh, Skottland f) Thuringen, Tyskland	a) Twinning agreement - kultur og opplæring b) Samarbeidsavtale - kultur, opplæring, næring/reiseliv, ungdom c) Samarbeidsavtale - kultur, opplæring, næring, reiseliv, ungdom d) Samarbeidsavtale - kultur, opplæring, næring, reiseliv, ungdom, avtalen revidert i 2004 med sikte på EØS finansieringsordningen. e) Kultur og reiseliv f) Næringsliv og opplæring

Vennskaps- og samarbeidsavtaler		
Fylkeskommuner	Avtaler	Kommentarer
Rogaland	a) Nord Pas de Calais, Fr b) Isle of Man, Ireland c) Liepaja, Latvia	a) En del aktiviteter på kultur. Har tidligere vært avholdt industriseminar. b) Samarbeid på kultur og næring. c) Har vært et industriutviklingsprogram med bl.a. støtte fra UD.
Vest Agder	Rezekne, Latvia	Vennskapsavtale
Aust-Agder	a) Viborg amt i Danmark b) Rezekne, Latvia	a) Politiske og administrative kontaktmøter - utveksling av medarbeidere, korttidsopphold på en-to uker b) Samarbeidsavtale sammen med Arendal kommune. Samarbeidsområder: skoler, kultur, helse og sosial, adm.
Telemark	a) Hubei, Kina b) Novgorod, Rus c) Land Schleswig -Holstein	a) Samarbeid om bl.a. miljøteknologi b) Sovende avtale c) Samarbeidsavtale koordinert av Østlandssamarbeidet
Vestfold	a) Kaunas, Litauen b) Land Schleswig -Holstein	a) Samarbeid om næringsutvikling, helse og sosial, utdanning og kultur b) Samarbeidsavtale koordinert av Østlandssamarbeidet
Buskerud	a) Pärnu, Estland b) Obrenovac, Serbia c) Land Schleswig -Holstein	c) Samarbeidsavtale koordinert av Østlandssamarbeidet
Oslo	a) Warszawa by b) Vilnius, Litauen c) St.Petersburg d) Sør-Afrika e) Stor-København f) Göteborg g) Västra Götaland Län h) Øresundkomiteen i) Land Schleswig -Holstein j) Shanghai, Kina	a) EØSs finansieringsordninger b) Likestilling, lederopplæring, sykepleierprosjekt d) Demokratiutvikling e) Samarbeid gjennom Skandinaviske Arena f) Gjennom Göteborg -Oslo samarbeidet h) Samarbeid gjennom Skandinaviske Arenaen i) Samarbeidsavtale koordinert av Østlandssamarbeidet
Akershus	a) Stor-København b) Västra Götaland Län c) Øresundkomiteen d) Land Schleswig -Holstein e) Land Brandenburg, Tyskland f) Moskva fylke g) Harju fylke, Estland h) Mazowia Region i) Göteborg	a) Samarbeid gjennom Skandinaviske Arenaen c) Samarbeid gjennom den Skandinaviske Arenaen d) Samarbeidsavtale koordinert av Østlandssamarbeidet i) Gjennom GO-samarbeidet

Vennskaps- og samarbeidsavtaler		
Fylkeskommuner	Avtaler	Kommentarer
Østfold	a) Cecis regionen, Latvia b) Alytus regionen, Litauen c) Mazovia regionen, Polen d) Stor-København e) Västra Götaland Län f) Värmland Län g) Øresundkomiteen h) Land Schleswig - Holstein i) Wismar by, Tyskland j) Novgorod fylke, Russland k) Mazowia Region, Polen l) Göteborg	a) Administrativt og politisk samarbeid b) Administrativt samarbeid på prosjektbasis c) Nylig initiert samarbeid med tanke på EØS finansieringsordning d) Gjennom Skandinaviske Arenaen g) Samarbeid gjennom Skandinaviske Arenaen h) Samarbeidsavtale koordinert av Østlandssamarbeidet l) Gjennom GO-samarbeidet
Hedmark	a) Utena, Litauen b) Århus Amt c) Värmland Län d) Dalarna Län e) Land Schleswig - Holstein f) Greifswald by, Tyskland g) Savolax, Finland h) Novgorod, Russland	a) Samarbeidsavtale innen regional utvikling, kompetanseutvikling og helse e) Samarbeidsavtale koordinert av Østlandssamarbeidet h) I forbindelse med høyskolen
Oppland	a) Valmiera fylke, Latvia b) Kronoberg c) Land Schleswig - Holstein	a) Samarbeidsavtale siden 2001 med fokus på utdanning og kompetanse, kultur, reiseliv (utdanning), næringsutvikling og demokrati. b) Samarbeidsavtale inngått 2006. Fokus på regionalpolitikerrollen, ungdom og ny kommunikasjon samt forholdet til EU. c) Samarbeidsavtale koordinert av Østlandssamarbeidet

I tillegg har fylkeskommunene også nevnt flere ulike prosjekter og enkeltaktiviteter som ikke fanges opp i aktivitetsområdene som er beskrevet så langt og som derfor ikke står i tabellene ovenfor. Vårt inntrykk er at også omfanget og innholdet i dette varierer mye fra fylke til fylke. Eksempelvis gjelder dette tilrettelegging for innflagging og utflagging av bedrifter til egen region, hvor også Innovasjon Norge og SIVA er sentrale aktører. Informasjonsarbeid, planlegging av studieturer samt vertskap for internasjonale arrangement, samt ulike studier er andre eksempler. En mer sjelden aktivitet er Sør-Trøndelags bidrag til undervisningen om norsk regional forvaltning ved Universitetet Babes Cluj i Romania. Dette gjør fylkeskommunen i samarbeid med NTNU. Sist bør nevnes utenrikskulturell profilering av Norge og norske regioner hvor enkelte fylkeskommunene har et samarbeid med UD.

3 Representasjonskontorer i utlandet

Det er seks norske regionkontorer i Brussel:

- Stavanger-regionens Europakontor (etablert 1993)
- Trøndelags Europakontor (etablert 2001)
- Nord-Norges Europakontor (etablert som Nordland-kontor 2003)
- Vest-Norges Brusselkontor (etablert 2003)
- Osloregionens Europakontor (etablert 2003)
- Sørlandets Europakontor (etablert 2005)

Vi har vært i kontakt med alle kontorene for å få opplysninger om virksomhetens omfang og faglige fokus. Beskrivelsen nedenfor bygger på de svarene vi har fått fra kontorene.

Alle norske fylkeskommuner er nå representert i Brussel. Stavanger-kontoret var nesten 10 år tidligere ute enn de andre kontorene, men dette opprinnelig var et by-initiativ mer enn et fylkeskommunalt initiativ. Vi kan derfor slå fast at den fylkeskommunale interessen for å ha representasjonskontorer i Brussel tilhører 2000-tallet.

3.1 *Eiere og finansiering*

Kontorenes eiere er vanligvis fylkeskommunene og et antall kommuner i regionen, sammen med andre interessenter som universiteter/høgskoler, banker, kraftselskaper og i ett tilfelle en frivilligorganisasjon, jfr. tabell 3-1. Ett av regionkontorene eies bare av fylkeskommunene.

Nord-Norge-kontoret har den enkleste og mest fylkeskommunale eierstrukturen, ved at dette er det eneste kontoret som kun er eid av fylkeskommuner. De andre kontorene har en mer blandet eierstruktur. Vest-Norge-kontorets eiere har organisert seg i en felles forening – Foreningen Vest-Norges Brusselkontor – mens kontoret er organisert som et aksjeselskap. Også kontorene til Osloregionen og Trøndelagsregionen er organisert som foreninger, der medlemmene betaler kontingent og med årsmøtet som høyeste organ. Stavangerregionens kontor er et privat foretak der medlemsorganisasjonene kjøper tjenester.

Kontorene finansieres av eierne. Den årlige finansieringen ligger mellom 1,5 mill. NOK og 3,9 mill. NOK. Kapasiteten i kontorene er 2-3 årsverk, hvorav ett årsverk gjerne er en praktikant. Det er Osloregionens kontor som har det største budsjettet og flest antall ansatte.

Begrunnelsen for å etablere kontorene er stort sett den samme. Vanligvis er målet med kontorene at de skal bidra til å utvikle et mer internasjonalt nærings- og samfunnsklima i sine respektive regioner, og at de skal hjelpe næringsliv, utdanningsinstitusjoner og offentlig sektor med å nærme seg Europa. En annen målsetting gjelder å sikre at aktører i regionene deltar i EU-programmer og bidra til at de får bedre innsikt i EØS-avtalen. For eksempel opplyser Stavangerkontoret at det skal fungere som et kunnskapssenter om EU og Europa for regionen.

3.2 *Europakontorene i Brussel og "hjemmetjenesten"*

Kontorenes mottakerorganisasjoner i hjemlandet er ulikt organisert og rapporteringen fra Brusselkontorene skjer på noe forskjellige måter. For eksempel står det i prosjektbeskrivelsen for "Europakontor Nord-Norge i Brussel":

"En viktig forutsetning for at kontoret skal fungere etter hensikten er et godt administrativt støtteapparat og politisk engasjement "hjemme". Videre vil partnernes

tilstedeværelse, politisk og administrativt, ved viktige arrangement i Brussel være en styrke for kontorets arbeid. Dette er forhold som Nordland med sine erfaringer etter ett år med regionkontor i Brussel tillegger stor betydning. Hjemmetjenesten må ivaretas ved at det etableres en funksjon i hvert fylke som har ansvar for kontaktflaten både mot fylket internt, de øvrige fylkene og Brusselkontoret. Samarbeidet mellom kontaktpersonene bør formaliseres”.

Både Sørlandet, Vest-Norge og Osloregionen har spesielle stillinger avsatt i hjemmeorganisasjonen for å sørge for informasjonsflyten. Stavangerkontoret er mindre politisk enn de andre, og arbeider mer direkte for hver av sine eiere, men har en koordinator hjemme i Stavanger Næringsutvikling. Sørlandets Europakontor rapporterer til eierens ledelsesgrupper. Vest-Norges Brusselkontor har en større organisasjon hjemme, ved at det er en hovedkoordinator for hjemmeapparatet samt en koordinator for hvert av fylkene. Rapporteringen skjer til eierne, styret, koordinatorene og til årsmøtet i Foreningen Vest-Norges Brusselkontor. Også Osloregionen har et styre og en administrativt koordineringsgruppe hjemme, som Europakontoret rapporterer til. Nord-Norge-kontoret har et styre og en kontaktperson i respektive fylkeskommune, og understreker at det er viktig med en bred kontakflate hjemme da det internasjonale arbeidet er spredt på flere personer innenfor og utenfor fylkeskommunene.

Osloregionens Europakontor har fått tre fylkeskommuner og åtte kommuner som nye medlemmer i løpet av 2005, noe som stiller økte krav til hjemmeorganisasjonen. Samtidig mener de at flere av medlemmene har et økt fokus på å bygge opp internasjonale "team" og sette internasjonale spørsmål på dagsorden.

Både kontorenes egen kapasitet og mottakerkapasiteten hjemme påvirker resultatene av arbeidet ved Europakontorene. God kommunikasjon er selvsagt avgjørende. For Osloregionen er kapasiteten på kontoret en flaskehals for oppfølgingen av de henvendelser som kommer fra medlemmene. Både Stavangerregionens og Sørlandets kontorer peker på at regionens egen strategi er avgjørende – har eierne ingen strategi for sitt europeiske arbeid hjelper det verken med god kapasitet i Brussel eller hjemme.

Skal et utekontor fungere godt, kreves det effektive bestillere hjemme – det er derfra etterspørselen skal komme. Det vil jo være bakvendt dersom man er nødt til å organisere et hjemmekontor til utekontoret! Derfor er det som det skal være når europakontorene har et noe forskjellig fokus i sin virksomhet – de arbeider jo på et konkret oppdrag av sine eiere, og når eierens interesser er forskjellige er det selvsagt at kontorene vil ha noe ulike profiler.

Det kan også være spørsmål om utvikling over tid. Beslutningsprosessene i Europa er etter hvert blitt mer åpne. For 10 år siden var det en stor fordel å være på plass i Brussel for å få ut strategiske dokumenter. Nå er alt åpent og tilgjengelig uansett hvor man er. Innholdet i det internasjonale arbeidet har utviklet seg fra å innhente opplysninger til å legge til rette for læringen hjemme og også til å arbeide mer konkret med spesielle saker. Ved starten av en kontoretablering er det naturlig at det arbeides mye med å legge til rette for besøk hjemmefra, ofte på et høyt politisk og administrativt nivå. Etter hvert som det europeiske arbeidet modner hos eierne og nettverkene utvikles hos medarbeiderne i Brussel er det grunn til å tro at arbeidet mer handler om konkrete faglige spørsmål og at fagfolk og saksbehandlere hos eierorganisasjonene involveres mer.

Et par av kontorene fremhever mottakskapasiteten og organiseringen hjemme som viktige for kontorenes effektivitet. F.eks. kan det være et problem at kontaktpersonene hjemme ikke har den nødvendige nærhet til brukerne og at det internasjonale arbeidet er "privatisert" og ikke er tilstrekkelig godt integrert i eierens daglige virksomhet. Dette problemet ser ut til å være størst der kontorene arbeider med politiske spørsmål og mindre der man har direkte kontakt med brukere som arbeider med mer faglige og operative spørsmål.

Tabell 3-1 Eiere, finansiering og kapasitet for norske Europakontorer

Europa-kontor	Eiere	Finansierer virksomheten	Finansiering, 2006, mill. NOK	Antall årsverk
Sørlandet	<ul style="list-style-type: none"> Aust-Agder og Vest-Agder fylkeskommuner Arendal og Kristiansand Agderrådet 	Samme som eierne	1,8	Brussel: 1 årsverk + 1 praktikant Hjemme: 0,5 årsverk
Stavanger	<ul style="list-style-type: none"> Stavanger, Sand, Karmøy, Haugesund, Rogaland fylkeskommune 	Eierne, pluss: IRIS, UiS, HSK, Lyse Energi, Forus Næringspark	Brussel: 1,5 Hjemme: 0,5	1,6 årsverk + fleksibel beroende på arbeidsmengden.
Vest-Norge	Foreningen Vest-Norges Brusselkontor: (14 kommuner, Hordaland og Sogn og Fjordane fylkeskommuner, enhetsfylket Møre og Romsdal, Norges Musikkorpsforbund	Serviceavgift fra medlemmene i foreningen.	3	Brussel: 1 årsverk + 2 praktikanter Hjemme: 1 person 80 % + 4 personer á 20 %
Oslo-regionen	<ul style="list-style-type: none"> Akershus, Østfold, Hedmark, Oppland, Vestfold, Buskerud og Telemark fylkeskommuner. Oslo og Drammen kommune + 7 kommuner i Kongsbergsregionen. 	Kontoret er organisert som en forening, der medlemmene betaler kontingent	3,9	Brussel: 3 årsverk + 1 praktikant Hjemme: 1 årsverk
Trøndelag	<ul style="list-style-type: none"> Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag fylkeskommuner Trondheim og Steinkjer Kommune Høgskolen i Nord-Trøndelag, Høgskolen i Sør-Trøndelag Nord-Trøndelagsforskning Sparebank1 Midt-Norge Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk 	Kontoret er organisert som en forening, der medlemmene betaler kontingent	1,65	Brussel: 1 årsverk + 1 trainee
Nord-Norge	<ul style="list-style-type: none"> Nordland, Troms og Finnmark Fylkeskommuner 	I tillegg til eierne også Universitetet i Tromsø, KS-Troms, KS-Finnmark, Finnmark Fylkesrederi	2,6	Brussel: 2 årsverk + 1 praktikant
			14,95	18,7

3.3 Europakontorens oppgaver

Vi har bedt kontorene om å anslå hvor stor del av kapasiteten som brukes til de ulike oppgavene et Europakontor kan tenkes å ha, jfr, tabellen 3-2. Oppgavene er delt inn i sju kategorier som igjen kan deles inn i fire hovedgrupper:

- *Informasjon fra Brussel/Europa til eierne:* I dette inngår ren informasjonsformidling, det kan være om den diskusjonen som pågår når det gjelder policy eller regelverk – knyttet til f.eks. konkurranseregler, fremtidige Interregbudsjetter, utviklingen av Trans-European Networks, nordområdepolitikk etc. I dette ligger det ofte en betydelig element av kompetanseheving. Mye av arbeidstiden ved kontorene går dessuten til å legge til rette for besøk hjemmefra, dvs. arrangere seminarer og møter, avtale foredragsholdere osv. Kontorene anslår at fra 25% til 60% av kapasiteten går med til dette – minst for Sørlandskontoret og mest for Nord-Norge-kontoret.
- *Stimulere deltakelsen i programmer og åpne markedsmuligheter for bedrifter.* Her handler det om å assistere foretak med markedsundersøkelser og –kontakter og å hjelpe kommuner, fylkeskommuner, undervisningsinstitusjoner og forskere med å utnytte de EU-programmene som Norge deltar i. Sørlandskontoret setter inn hele 60% av arbeidstiden på dette, mens spesielt Nord-Norge-kontoret har mindre fokus på denne delen av virksomheten.
- *Formidle informasjon hjemmefra til Europa.* Kommunikasjonen hjemmefra og sørover kan handle om å forsøke å påvirke policyutformingen i EU og EØS-sammenheng, om å identifisere partnere for samarbeidsprosjekter og mer generelt å formidle et positivt bilde av hjemmeregionen. Kontorene oppgir at de anvender fra 10% til 30% av arbeidstiden til slike oppgaver, med Nord-Norge på topp.
- *Delta i strategiprosesser hjemme.* Utekontorene besitter en internasjonal erfaring som vil kunne anvendes i strategisk arbeid hjemme. Det er Stavangerkontoret som er mest engasjert i dette, og som setter inn 15% av ressursene. For de øvrige utgjør dette ingen stor del av virksomheten.

De to første punktene ovenfor handler primært om informasjonsstrømmen fra Brussel til hjemmeregionen, mens den tredje gjelder å formidle informasjon hjemmefra til Europa. Vi ser at alle kontorene arbeider mest med informasjonsstrømmene nordover, og at dette står for mellom 85% (Sørlandet) og 60% (Stavanger) av arbeidstiden.

Sørlandskontoret skiller seg fra de andre ved å være mer rettet mot programdeltakelse og markedsmuligheter, mens Stavangerkontoret setter inn større ressurser i strategiarbeidet hjemme. Nord-Norge-kontoret er det som anvender klart flest ressurser på å overvåke regionens politiske interesser. Dette er rimelig, både fordi dette er den norske regionen som er mest avhengig av politiske avgjørelser, fylkeskommunene er alene eierne av kontoret, og fordi regionen – med ressurspørsmål og nordområdespørsmål i fokus – mer enn de andre er interessant sett fra Brussel. Nordland fylkeskommune har, med hjelp fra Nord-Norge-kontoret, laget et eget innspill til den nye maritime politikken i Europa. Dette dokumentet beskriver viktige områder for Nord-Norge når det gjelder kystpolitikken, inklusive områder som ikke er nevnt i Norges høringsuttalelse.

Blant de sakene som løftes fram som særlig aktuelle i 2005 er:

- Stavangerregionen: Kulturprosjekter i forbindelse med at ministerrådet i 2004 bestemte at Stavanger og Liverpool blir Europeiske kulturhovedsteder i 2008, samt arbeid med utvikling av en ny strategi for Stavanger-regionen.
- Vestlandet: Spørsmålet om dumping av laks og et nytt minsteprissystem.

- Osloregionen: Bruken av den norske EØS-finansieringen til de nye medlemslandene.
- Trøndelag: Bruken av den norske EØS-finansieringen til de nye medlemslandene og forberedelsene til 7. rammeprogram for forskning.
- Nord-Norge: EUs nordområdepolicy, EUs maritime politikk og de nye retningslinjene for regional støtte som åpner for at differensiert arbeidsgiveravgift igjen vil kunne tas i bruk i hele Nord-Norge fra 2007.

Tabell 3-2: Arbeidsinnsatsen hos norske Europakontor

Type oppgave	Anslå % av arbeidsinnsatsen ved kontoret					
	Sør-landet	Stav-anger	Vest-Norge	Oslo-reg.	Trønde-lag	Nord-Norge
1) Informasjon fra EU til hjemmeregionen <ul style="list-style-type: none"> • Informasjon om politikk og policyutvikling • Informasjon om programmer som Norge kan delta i • Kompetanseheving for eiere og andre 	10 %	20 %	30 %	25 %	15 %	40 %
2) Legge til rette for besøk hjemmefra <ul style="list-style-type: none"> • Arrangere seminarer, møter, foredrag • Holde møtefasiliteter 	15 %	15 %	20 %	25 %	20%	20 %
3) Øke deltakelsen i programmer og åpne markedsmuligheter for bedrifter <ul style="list-style-type: none"> • Hjelp kommuner, fylker, skoler, forskere • Markedshjelp for foretak, markedsundersøkelser, kontakter • Partnersøk 	60 %	25 %	20 %	25 %	30%	5 %
4) Føre frem regionens interesser i EU/EØS-sammenheng <ul style="list-style-type: none"> • Overvåke saker av spesiell interesse • Påvirke tenkning og dermed politikk og beslutninger 		10 %	10 %	5 %	5%	30 %
5) Identifisere andre med samme interesser som hjemmeregionen <ul style="list-style-type: none"> • Nettverk med andre regioner 	10 %	10 %	10 %	10%	10%	
6) Formidle et positivt bilde av hjemmeregionen <ul style="list-style-type: none"> • Kultur, natur, teknologi • Formidle erfaringer og best practise 		5 %	5 %	10 %	10%	
7) Delta i strategiprosesser hjemme	5 %	15 %	5 %		10%	5 %

Spiller det noen rolle om Norge er med i EU eller ikke, når det gjelder regionkontorenes arbeid og muligheter til innflytelse? Ut fra de intervjuer vi har foretatt med aktører utenfor de norske kontorene, ser det ut til at svaret i hovedsak er "nei".

På den ene siden er det selvsagt sånn at man ikke er interessert i alle de samme sakene som det medlemslandene er. Hvordan EU styrer bruken av sine egne penger har norske regioner ingenting med å gjøre. Det viktigste eksemplet på dette gjelder fordelingen av fremtidens strukturfunder og regelverket for dette, som jo har stått i fokus for medlemsregionene.

På den andre siden er Norge med i en rekke av de programmene som interesserer regioner i alle deler av Europa. Interreg er en del av strukturfondene og blir et nytt "Mål 3" fra 2007. Regelverket for dette berører også norske fylkeskommuner, i og med at Norge har å innrette seg etter det regelverk som kommer selv om vi betaler vår egen innsats selv. Også konkurransereglene (med statsstøtteregelverk, tjenstedirektivet etc.) gjelder fullt ut for Norge, og er av stor interesse både for fylkeskommunene som regional utviklingsaktør og for fylkeskommunene som arbeidsgivere og kjøpere av varer og tjenester.

De policyprosessene som pågår knyttet til utviklingen av EUs politikk på ulike områder er svært åpen og derfor også mulig å påvirke for den som har et interessant budskap å komme med. Antakelig er det her nøkkelen ligger: Om man har en bestemt sak å arbeide for gjelder det å komme fram med sitt budskap på en måte som skaper interesse og tilfører argumenter i den diskusjonen som pågår. Da er det kvaliteten på de fremspill som gjøres som teller, ikke hvor man kommer fra.

I visse sammenhenger blir alle regionkontorer i Brussel invitert med i høringer og andre policyprosesser, og da gjøres det ingen forskjell på medlemsland og ikke-medlemsland. Her kan det til og med åpne seg muligheter og kanaler for regionene som ikke er like åpne for den norske stats representanter. Osloregionen peker blant annet på at det daglige arbeidet ikke påvirkes av at Norge ikke er medlem i EU, men at det derimot merkes at man ikke er representert i regionkomiteen og ikke har noen direkte kanaler inn i Europaparlamentet.

Vi har forsøkt å undersøke om det finnes eksempler på at norske regioner har tatt opp bestemte spørsmål og vunnet gehør for dem. Det finnes imidlertid ikke mange slike saker, da det virker som om regionene har vært relativt passive i policyutformingsprosessene. Det eksemplet som stadig fremheves er Nord-Norges arbeid med nordområdestrategiene, inklusive arbeidet med å få Narvik-forbindelsen østover inn på kartet over Trans-European Networks og det arbeidet som er gjort gjennom Interreg IIIB-prosjekter for å fremme en nordlig sjørute.

I alle fall teoretisk kan det tenkes at norske regioner kan fremme saker i strid med nasjonale prioriteringer. Dette har vi imidlertid ikke funnet eksempler på – den norske fylkeskommunenes og dermed regionkontorenes interesser ser ut til å være i godt samsvar med nasjonale interesser, og stadig fremheves samarbeidet med KRD og den norske EU-representasjonen.

3.4 Øvrige regionale kontorer i utlandet

I tillegg til Europakontorene finnes det en fylkeskommunal etablering utenlands, og det er Vestfold fylkeskommunes kontor i Kaunas, Litauen. Dette kontoret startet som et hjelpetiltak tidlig på 1990-tallet - hvor Vestfold fylkeskommune hjalp til med å skaffe utstyr til skoler, sykehus og andre institusjoner i Kaunas. "Vestfold Information Center" ble etablert mot slutten av 1993 og siden 1994 har man fokusert på områdene helse- og sosial, utdanning, kultur og næringsutvikling. Kontoret har i dag to ansatte, og en av de viktigste oppgavene er å legge til rette for bedrifter som ønsker å etablere seg og/eller knoppskyte i Øst-Europa. Siden 1993 har nærmere 100 norske bedrifter benyttet seg av kontorets tjenester.

Stavangerregionen har også to kontorer i utlandet, ett i Brussel og ett i Houston. Houstonkontoret åpnet i 2004 som et samarbeidsprosjekt mellom IRIS (tidligere

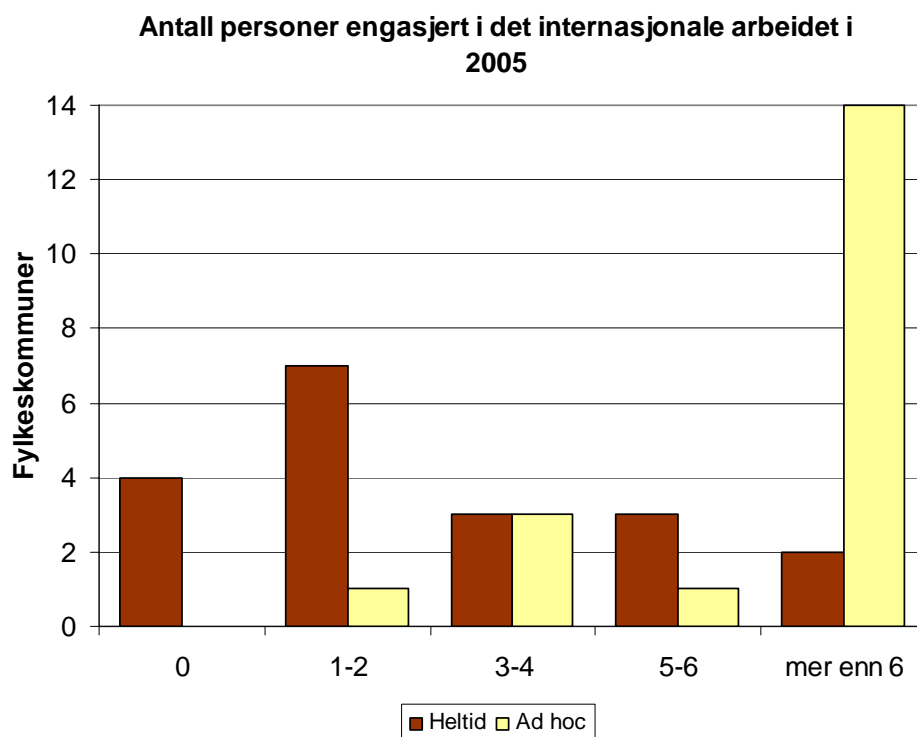
Rogalandsforskning), ONS, Helse Stavanger og Stavanger kommune/Stavanger-partner. Formålet har vært å utnytte og videreutvikle etablerte relasjoner mellom Stavanger og Houston. Kontoret i Houston er en "lyttepost" i verdens oljehovedstad. Videre blir det jobbet med etablere strategiske allianser innen forskning og utdanning.

4 Ressursbruk, samarbeid og forankring

4.1 Personneltmessige og økonomiske ressurser

Fylkeskommunene har ulike måter å organisere det internasjonale arbeidet på. Det vanligste er at arbeidet ivaretas av de enkelte fagetatene, og at fylkeskommunene ikke har egne enheter for dette. Imidlertid er det flere av disse, eksempelvis Oppland, Rogaland og Buskerud, som inngår i et av fylkessamarbeidende med egne internasjonale enheter. I Hedmark og Oslo finner vi eksempel på at man både har egne enheter, samtidig som de inngår i Østlandssamarbeidet som også har egen internasjonal enhet. Nord-Trøndelag og Troms inngår i LU som ikke har egen internasjonal enhet. Men mens Troms fylkeskommune har valgt å opprette internasjonal enhet, har Nord-Trøndelag ikke gjort det. Agderfylkene og Sør-Trøndelag har heller ingen egne internasjonale enheter samtidig som de ikke er med i noen av fylkessamarbeidene med internasjonal enhet.

Vi har bedt fylkeskommunene om å oppgi hvor mange personer det er som arbeider med internasjonale oppgaver, jf figuren under. Det er fire som oppgir at ingen ansatte jobbet med dette på heltid i 2005. I sju fylkeskommuner var det 1-2 personer som jobbet heltid på området, i BTV er det mer enn 10, Hordaland 7 og Hedmark og Østfold har 6 heltidsansatte innenfor internasjonalt arbeid. Det er langt flere som jobber med internasjonale oppgaver på ad hoc basis eller på deltid. For 2005 er det mange som oppgir at de hadde 10-20 personer delvis engasjert i internasjonalt arbeid.

Figur 4-1 Anslag for antall personer engasjert i det internasjonale arbeidet på regionalt nivå.

I tillegg til arbeidet i den enkelte fylkeskommune, kommer innsatsen som gjøres i Østlandssamarbeidet, Landsdelsutvalget for Nord-Trøndelag og Nord-Norge, samt Vestlandsrådet. Østlandssamarbeidet har en person engasjert på heltid i et eget sekretariat for internasjonale saker. Hun samarbeider i nettverk med åtte personer – en fra hver av fylkeskommune. I Vestlandsrådet er fem–seks personer engasjert i en egen internasjonal enhet. I LU er det to personer som jobber heltid på området.

I undersøkelsen som KS fikk gjennomført i 2002 fant man at de aller fleste fylkeskommuner brukte 3-5 årsverk på internasjonale spørsmål. Tallet inkluderer stillinger som helt eller delvis var tillagt ansvar for internasjonaliseringsarbeid. Gjennomsnittstallet er ikke mulig å sammenligne direkte med tallene i vår undersøkelse. Men etter vår vurdering synes det som om ressursbruken er noe høyere i 2005 sammenlignet med 2002. Dette er vel som ventet ut fra en oppfatning av at fylkeskommunenes internasjonale engasjement har utviklet seg vesentlig de siste årene.

Neste figur viser fylkeskommunenes anslag for størrelsen på de økonomiske ressurser som gikk via fylkeskommunenes budsjetter i 2005 til det internasjonale arbeidet. Vi har skilt mellom kostnader knyttet til prosjektfinansiering og generelle driftskostnader. Med prosjektkostnader mener vi fylkeskommunenes finansielle andel i prosjektene.

Figur 3-2 Anslag for fylkeskommunenes prosjektkostnader og generelle driftskostnader.

Nesten samtlige fylkeskommuner i undersøkelsen anslår at driftsutgiftene til det internasjonale arbeidet ligger under fem mill kroner per år. Halvparten oppgir at utgiftene ikke overstiger to mill kroner i 2005. Dette er også kostnadsnivået i Østlandssamarbeidet, LU og Vestlandsrådet.

Vel halvparten av fylkeskommunene brukte under fem mill. kroner i 2005 på prosjektfinansiering, mens syv brukte fem mill. kroner eller mer. Ingen av de tre landsdelsamarbeidene brukte over to mill. kroner. Undersøkelsen i 2002 presenterte ikke tall for økonomiske ressursbruk og gjør det ikke mulig å vurdere utviklingen fra den gangen. Men

alt i alt synes det som at de økonomiske ressursene til dette formålet har et beskjedent omfang.

Det må tas forbehold når det gjelder disse tallene fordi det ikke er lett å anslå samlet ressursbruk. Dels er dette fordi fylkeskommunene og fylkessamarbeidene har forskjellige måter å jobbe på, og dels er det fordi det internasjonale arbeidet inngår som en integrert del i mange forskjellige tjenesteområder; fra videregående skoler til internasjonale kontor.

4.2 Politisk og administrativ forankring

Internasjonalt regionalt samarbeid er et arbeidsfelt som er relativt nytt i fylkeskommunene og som ikke har noen entydig juridisk hjemmel. Som vi viser flere steder i denne rapporten, er omfanget av internasjonalt arbeid ofte lite kjent også i egen organisasjon, fordi dette arbeidet er fordelt på flere faggrupper og deler av organisasjonene. Fylkeskommunene er normalt organisert politisk og administrativt etter fagområder framfor geografisk tilnærming. Forankring av det internasjonale arbeidet kan derfor virke som en utfordring, når denne arbeidsformen i utgangspunktet ikke er særlig godt koordinert og går på tvers av fylkeskommunenes organisasjonsprinsipper.⁵

Vi har sett nærmere på den formelle forankringen og karakteristikk ved den faktiske deltakelsen og engasjementet.

Tabell 4-1 Formell forankring av den internasjonalt rettede aktiviteten i fylkeskommunene

Forankring	Interreg prosjekter	Int. organi- sasjoner	Int. kontorer	Vennskap / annet samarbeid	Nordisk Ministerråd
Politisk	23	42	10	14	7
Adm ledelse	10	1	6	1	0
Avd for reg. utvikling	4	2	1	0	1
Fagavdeling	3	1	0	0	0
Internasjonalt enhet	1	3	3	3	0
Annet	1	0	1	0	0
Alle prosjekt / enheter	42	49	21	18	8

Det internasjonale arbeidet er i all hovedsak formelt forankret hos de folkevalgte. I tabellen ovenfor vises besvarelsene fra vår undersøkelse, hvor vi har sammenstilt den oppgitte formelle forankringen for de ulike aktivitetsområdene. Besvarelsene viser samtidig at det både innenfor Interregprosjekter og internasjonale kontorer er en viss grad av delegasjon av myndighet til administrasjonen. I de fylkeskommunene som har etablert enheter for internasjonalt arbeid, er dette mest orientert mot deltakelse i organisasjoner, internasjonale kontorer og bilaterale vennskaps-/samarbeidsavtaler. Interregprosjekter er forankret i avdelingene for regional utvikling, mens disse avdelingene har mindre å gjøre med de andre prosjektområdene.

Vår undersøkelse viser en stor bredde i deltakelsen innenfor de ulike programmer og samarbeidsrelasjoner. Særlig innenfor organisasjonene er det flere fylkeskommuner som har

⁵ Dette forholdet kan sammenliknes med andre nye arbeidsfelt, som for eksempel miljøvern eller likestilling, som oppfattes å være tverrfaglig. Disse oppgavene har til tider også vært vanskelig å plassere i kommunale organisasjoner på et nivå lavere enn den administrative ledelsen.

satset med politisk deltakelse på et høyt nivå. I tekstboksene nedenfor vises et eksempel fra Hedmark og omfanget av politiske og administrative verv i de internasjonale organisasjonene samlet sett.

Ikke alle fylkeskommunene opplever en like sterk grad av forankring i de politiske eller administrative miljøene. Halvparten av de (administrative) spurte mener at de internasjonale aktivitetene er godt eller svært godt politisk forankret i hjemmeorganisasjonen. Det virker også noe tilfeldig hvilke internasjonale samarbeidsarenaer som blir vektlagt av den enkelte fylkeskommune. Men det internasjonale arbeidet fortsetter med en stor bredde til tross for delvis svak forankring, siden bare en av tre mener at en svak politisk forankring innebærer en begrensning av det internasjonale arbeidet.

Etter vår vurdering skyldes variasjonen i det politiske engasjementet i internasjonalt regionalt samarbeid historiske forhold og personavhengighet. Det er fortsatt slik at de regionene hvor det har vært fokus på nasjonale interesser opplever en relativt god forankring. Flere av våre informanter har også sagt at internasjonalt samarbeid ofte har en form for dugnadsinnsats, ved siden av ordinære forvaltningsoppgaver, spesielt i startfasen. Derfor kan graden av politisk forankring speile de fylkeskommunene hvor de folkevalgte, gjerne med støtte fra enkelte i administrasjonen, selv har gått inn for å bruke mye tid til kontaktbygging, å reise og hente kunnskap.

Boks 4-1 Eksempel på politisk engasjement i det internasjonale arbeidet

Nærmere omtale av innholdet i det politiske engasjementet – eksempel fra Hedmark fylkeskommune

Fylkesordfører i Hedmark, Siri Austeng er på vegne av Østlandssamarbeidet en av Norges to representanter i *Byrådet* (styret) som er AERs utøvende organ. Byrådet er ansvarlig for det praktiske arbeidet som er organisert i fire fagkomiteer. *Komité A* arbeider med institusjonelle saker, *komité B* med sosial utjevning og forebyggende helse, mens *komité C* arbeider med regionalpolitikk, infrastruktur og komité D med kulturelt mangfold, ungdom, media og sport. I komiteene arbeider både politiske og administrative representanter med faglige temaer gjennom initiativ fra AERs medlemmer eller ved å ta fatt i saker som er oppe i de store europeiske sammenhengene, f.eks i EU eller diskuterer innspill i diskusjoner mer globalt som f.eks WTO. Som eksempel på WTO- og EU - relaterte temaer kan nevnes liberalisering av offentlige tjenester, opprettholdelse av kulturelle mangfoldet i Europa, forebyggende helsearbeid, utviklingen og konsekvenser av turisme mm. I tillegg kan fagkomiteene opprette underkomiteer og ad hoc komiteer som ser spesielt på enkeltområder. Hedmark er dessuten medlem av en underkomité som ser på hindringer i forbindelse med bilateralt partnerskapsarbeid. Dette er bl.a. relevant for fylkeskommunens bilaterale samarbeid f.eks i Utena, Litauen.

Boks 4-2 Oversikt over fylkeskommunes verv i internasjonale organisasjoner

Vest Agder Fylkeskommune:

NSC: Ansvar for sekretariatet for faggruppe for transport og deltar i den forbindelse i organisasjonens ledelse

Telemark Fylkeskommune:

BSSSC: Politisk representasjon i generalforsamlingen, sitter i arbeidsgruppe for økonomisk samarbeid, og har vært aktive i miljøgruppa.

CPMR: Fylkesordføreren er visepresident og deltar i flere sentrale politiske organ.

NSC: Norge har formannskapet i Nordsjøkommisjonen v/fylkesordføreren i Telemark. Sekretariatet ligger i Telemark fylkeskommune.

Rogaland Fylkeskommune:

CPMR: Fylkesordføreren er medlem av politbyrået, tidligere varaordfører er vara.

Rogaland fylkeskommune er aktivt med i prosjektet "Europe of The Sea", som lead partner for gruppen

Rogaland er lead partner for gruppen Forskning, utvikling og innovasjon

Østfold Fylkeskommune:

BSSSC: Fylkesordføreren er medlem av styret, og han leder også ad hoc arbeidsgruppe innen miljø

NSC: En fylkestingspolitiker er nestleder i miljøgruppen

Sogn og Fjordane:

NORA: Fylkesordføreren er styremedlem

Euromontana: Fylkesvaraordføreren er styremedlem (Vice Chairman)

Hedmark Fylkeskommune:

AER: Fylkesordføreren i Hedmark fylkeskommune er medlem av Byrået (styret) som er AERs utøvende organ.

BSSSC: Fylkesordføreren er vara til styret, og er med i en ad hoc-gruppe

Hordaland Fylkeskommune:

AER: Fylkesordfører er styremedlem. Aktuelt å delta i temagrupper

NSC: Opposisjonsleder i Fylkestinget er styremedlem.

Aust Agder Fylkeskommune:

BSSSC: Fylkesordføreren er styremedlem og leder av temagruppe for Youth Policy.

Oppland fylkeskommune:

BSSSC: Fylkesordføreren deltar i en arbeidsgruppe. En representant for Ungdommens fylkesting er observatør i styret

Troms:

AER: Fylkesordføreren er vara til styret (for fylkesordføreren i Hordaland)

Nordkalottrådet: Fylkestingsrepresentant er medlem av rådet

Barentsrådet: Fylkesrådsleder er medlem av rådet

Vestfold:

AER: En ungdomspolitiker er medlem av Youth team

Nordland fylkeskommune:

Nordkalottrådet: Fylkesordføreren er leder av rådet.

Barentsrådet: Fylkesrådsleder er medlem av rådet

Finnmark fylkeskommune:

Nordkalottrådet: Fylkesvaraordføreren er medlem av rådet

Barentsrådet: Fylkesordfører er medlem av rådet

4.3 Samarbeid med andre aktører i Norge

Fylkeskommunene arbeider i stor grad sammen med andre aktører i det internasjonale arbeidet. Dette er ikke overraskende, i og med at mange av programmene nettopp forutsetter partnerskap. I tillegg er det mange av fylkeskommunene som er bevisste på at arbeidsdeling og samarbeid gjør det mulig å trekke ut synergieffekter.

Alle fylkeskommuner har ett eller flere samarbeider med andre fylkeskommuner i det internasjonale arbeidet, enten direkte eller via et fylkessamarbeid/landsdelsutvalg. De fleste samarbeider også med ett eller flere departement. Men det er fortsatt noen fylkeskommuner som ikke har et aktivt samarbeid med sentrale myndigheter på dette området.

Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) er nasjonal samarbeidspartner nummer en i det internasjonale arbeidet. Den viktigste begrunnelsen synes å være at det er dette departementet som har ansvaret for Interregprogrammene, som er den aktiviteten som flest deltar i.

Utenriksdepartementet (UD) er den andre sentrale samarbeidspartneren. Ut fra spørreundersøkelsen er det først og fremst de ulike fylkessamarbeidene som har kontakt med UD, og disse vurderer UD's rolle til å være av stor eller svært stor betydning. Blant fylkeskommunene svarer de fleste at Utenriksdepartementet har hatt liten eller middels betydning for det internasjonale engasjementet i deres fylkeskommune.

For de øvrige departementene er inntrykket at de i beskjeden grad er på banen i det internasjonale arbeidet som fylkeskommunene og landsdelsutvalgene er involvert i. Miljøverndepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet bidrag nevnes av enkelte regioner i enkelte prosjekter eller programmer. De øvrige departementene oppfattes som fraværende i det internasjonale arbeidet på regionalt nivå.

4.4 På hvilke områder har statlige myndigheter hatt betydning?

I og med at det internasjonale arbeidet er mangfoldig, er det naturlig å forvente at departementenes bidrag også varierer over et bredt spekter av aktiviteter. På spørsmål om hvilke områder de sentrale myndighetene har hatt størst betydning, trekkes informasjon og statlig finansiering frem som to områder av stor betydning for det regionale nivået. Dette synes blant annet å være nær knyttet til KRDs rolle i Interreg-programmene.

Tabellen under viser videre at nesten halvparten av de regionale aktørene i denne undersøkelsen mener departementene i liten grad bidrar til kontakter og nettverk i Europa. Det er i første rekke fylkeskommunene som mener dette, mens fylkessamarbeidene/ landsdelsutvalgene i langt større grad opplever at departementene bidrar på dette området. Dette kan antakelig forklares av at KRD har tildelt landsdelsutvalgene formelle oppgaver i styringen av Interreg IIIB-programmer.

En gjensidig dialog med sentrale myndigheter blir vurdert som viktig for de regionale aktørene. Når regionale politikere er aktive på internasjonale arenaer er det en fordel å ha en god og nær dialog med nasjonale myndigheter slik at norske interesser og posisjoner samordnes og ivaretas. Løpende dialog med aktuelle departement er derfor en viktig del av regionens internasjonale arbeid på alle områder.

Tabell 4-2 På hvilke områder har statlige myndigheter hatt betydning for regionenes internasjonale engasjement?

Alternativer	Kontaktnett	Relevant informasjon	Kompetanse	Finansiering	Identifisere EU/EØS-program og prosjekt
Svært liten grad	0,0%	0,0%	0,0%	10,0%	15,0%
Liten grad	45,0%	0,0%	20,0%	5,0%	50,0%
Middels grad	30,0%	45,0%	35,0%	40,0%	15,0%
Stor grad	20,0%	45,0%	35,0%	25,0%	20,0%
Svært stor grad	5,0%	10,0%	0,0%	20,0%	0,0%
Vet ikke/ikke aktuelt	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%
Sum	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

To viktige møtesteder er i denne sammenheng er kontaktgruppen for Europapolitisk Forum i regi av KR D og UD, samt referansegruppen for Interreg B og C i regi av KR D og MD. Nettverket i begge disse gruppene vurderes som viktige i det daglige arbeidet til de regionale aktørene.

For mange har KR D en sentral og viktig rolle i kraft av sin tilrettelegging for og finansiering av norsk Interregdeltakelse. Departementet sørger for den statlige finansieringen og deltakelsen, og de har gitt fylkeskommunene stor grad av frihet i måten man deltar i disse programmene på. Denne ansvarliggjøringen blir vurdert som positivt av fylkeskommunene.

Av innvendinger mot KR D nevnes at det til dels har vært et problem at KR D ikke i tilstrekkelig grad har anerkjent Interregprogrammernes utenrikspolitiske dimensjon, dvs. man kan få inntrykk av at kravet til regional utvikling i form av nye arbeidsplasser etc. er like stort til Interregmidler som ordinære regionale utviklingsmidler.

Utenriksdepartementet bidrag knyttes først og fremst til kontakten gjennom tilstedeværelse i Brussel, samt til ambassadene i forbindelse med regionenes engasjement i andre land. De har også en viktig rolle i det regionale samarbeidet i nord, jf. Barentssamarbeidet og Arktisk råd. UD's bidrag knyttets også opp mot den nye EØS-finansieringsordningen. Flere ønsker likevel UD mer på banen. UD burde engasjere fylkeskommuner og kommuner aktivt i europapolitikken. Eksempelvis i forbindelse med demokratiutvikling kunne fylkeskommunene og kommunene ha spilt en aktiv rolle i partnerskap med fylker og kommuner i f.eks. Øst- og Sentral-Europa.

Flere fylkeskommuner trekker frem at det ikke bare er nasjonale myndigheter som har bidratt i regionenes arbeid, men at dette er en vekselvirkning. Initiativer blir tatt på regionalt nivå, som senere blir drøftet på departementsnivå. Departementene bruker ofte også fylkesnivået i ulike saker. Dette blir gjerne kanalisert gjennom de ulike fylkessamarbeidene/landsdelsutvalgene, og kan dreie seg om alt fra å gi høringsuttalelser i internasjonale spørsmål, til å ta ansvar for ulike arrangementer.

Av andre norske samarbeidspartnere nevnes Fiskeri- og kystdepartementet som viktig for de Nordnorske regionale aktørene i forbindelse med russiske fiskeriavtaler. Miljøverndepartementet nevnes som en sentral samarbeidspartner i Euromontana-arbeidet. Videre nevnes både Innovasjon Norge og Norges Forskningsråd som viktige samarbeidspartnere for fylkeskommunene. Fylkesmannens landbruksavdeling er viktig partner i Interreg III A arbeidet. KS har fram til nå hatt en relativt beskjeden betydning for regionene på dette området.

Boks 4-3 Internasjonalt arbeid i Akershus fylkeskommune

Akershus fylkeskommune har siden midten av 1990-årene arbeidet med internasjonale oppgaver. Fylkeskommunen har hatt bilaterale vennskapsavtaler bl.a. med regioner i Estland, Russland, Sverige og Danmark. Fylkeskommunen ble også fra dette tidspunktet medlem av Assembly of European regions (AER). Dette medlemskapet gjelder fortsatt. Tidligere fylkesordfører Ragnar Kristoffersen var et sentralt medlem av AER som leder av helse- og sosialkomiteen og dermed en av AERs visepresidenter.

Over tid ble AFKs internasjonale engasjement fasett inn gjennom Østlandssamarbeidet. Dette gjaldt både for AER og f.eks. i forhold til arbeidet med Schleswig-Holstein.

Det er internasjonale perspektiver i alle fagområder. For *utdanning* har AER vært et sentralt miljø, ved siden av deltakelse i andre europeiske programmer, både for fagopplæringen og for allmenne fagene. Fylkeskommunen bidrar fortsatt til norsk utdanning i Moskva. *Kulturforvaltningen* har fått inspirasjon fra gjentatte studiebesøk og et kontinuerlig arbeid med miljøer i andre land. *Samferdsel* har vært orientert mot TEN-programmet, men har også mange andre europeiske kontakter. *Næringsoppgavene* har også hatt en bred kontaktflate, hvor deltakelse i NIPIM er ett engasjement.

Gjennom kontakt med METREX og deltakelse i prosjekter som URBAN 2000 økte engasjementet for de større europeiske byregionene. På den nordiske arenaen har det vært og er det et utstrakt samarbeid med Göteborgsregionen: G-O samarbeidet, som inkluderer Oslo, Akershus og Østfold, Dette er nå utvidet med Den Skandinaviske Arenaen og inkluderer Halland og Øresund.

Akershus fylkeskommune har vært en aktiv deltaker i INTERREGprosjekter. Fylkeskommunen var deltaker i programarbeidet i INTERREG IIIA med svenske og norske fylkeskommuner. I dette arbeidet er det senere utviklet mange prosjekter, hvor mange partnere deltar.

Akershus fylkeskommune og Østlandssamarbeidet har siden 1996-97 arbeidet med utviklings- og samferdselsoppgaver. I et større arbeid utredet Østlandssamarbeidet intensjonene om å utvikle landsdelen i en polysentrisk struktur. Man fikk her inspirasjon av "European Spatial Development Perspective- ESDP". Østlandssamarbeidet konsentrerte innsatsen om samferdselsutviklingen, og utformet en egen "Østlandspakke" som var et samarbeid innspill til Nasjonal Transportplan. Alle fylkestingene, også i Akershus, støttet intensjonene om en polysentrisk utvikling. Byene fikk en sentral rolle, i et nært samspill med omlandet. Triangelet Mjøsbyene, Halden og Skien fikk en sentral plass.

I dette arbeidet var Østlandssamarbeidet delaktig i et INTERREG IIIB Østersjø-prosjekt "Metropolitan Areas - MA". Andre aktører var et felles plankontor i delstatene Berlin/Brandenburg, Stockholm fylke og kommuner i Stockholmsregionen og Vilnius i Litauen.

I det neste prosjektet fulgte de samme aktørene i ytterligere grad opp intensjonene i ESDP og Lisboastragiene, hvor vekten legges på verdiskaping. Samarbeidet ble utvidet med bl.a. Warszawa og St. Petersburg. I denne runden, som nå er under avslutning, var det tre norske aktører i MA+ (Østlandssamarbeidet, Østfold/Buskerud og Oslo/Akershus) med hvert sitt prosjekt. Østlandssamarbeidet arbeider i det nye prosjektet med å forsterke samferdselskonseptet, hvor hovedvekten i arbeidet er lagt på jernbaneutvikling. Østfold/Buskerud arbeider med markedsføring og profilering av byene. Oslo/Akershus har søkt å delta i den nye Nasjonal Transportplan (NTP), Oslo kommuneplan og Akershus fylkesplan. Det er spennende å konstatere at de tre planene langt på veg har utarbeidet felles strategier for en samordning av areal- og transportutviklingen. Intensjonene om en polysentrisk utvikling er fulgt opp.

Det har vært en høy grad av erfaringsutveksling, gjennom flere studiebesøk, fellesrapporter, konferanser og fagseminarer. Slik sett har aktørene deltatt for å styrke de europeiske regionene. Her har INTERREGkonseptet hatt en betydelig positiv virkning.

Nå starter programarbeidet for neste runde 2007-2013. Akershus fylkeskommune forbereder seg på å delta i dette arbeidet, og vil fokusere på trekanten Oslo/Akershus, Øresund via Göteborg – Stockholm. Dette er alle vekstregioner, og perspektivet vil følge opp Lisboastrategien. I denne strategien inngår både kompetanse og næringsutvikling, samferdsel, miljø, sosiale spørsmål og kulturminnevern.

4.5 Informasjon og formidling

Deltakelse i internasjonalt regionalt samarbeid gir ny kunnskap, nye perspektiver og faglige/politiske nettverk som kan brukes i egen region/organisasjon. På sitt beste kan dette

føre til at faglige løsninger og beslutninger utformes lokalt i Norge, på et internasjonalt sett høyt kompetansenivå. På flere områder kan en hevde at internasjonale erfaringer har blitt et viktig bidrag til opplæring og kvalitetsheving.

Dette gjelder for internasjonalt samarbeid innenfor utdanning. Programmene Leonardo og Sokrates er evaluert av Vabø og Meby (2003)⁶. De konkluderer at programmene har hatt stor betydning for å stimulere til norsk deltakelse i europeisk samarbeid om utdanning og yrkesopplæring og at deltakelsen har gitt positive effekter. Vabø og Meby viser til eksempler som:

- Utdveksling og samarbeid med bedrifter og andre opplæringsenheter i andre land, noe som bidrar til å heve kvaliteten i norsk yrkesopplæring og til å stimulere produktutvikling og entreprenørskap.
- Utvikling av bedre språk- og kulturforståelse blant deltakerne.
- Nye lærings- og undervisningsmetoder og nye pensum, kurs og opplæringsmoduler som er utviklet.

Oppslutningen om programmene har i all hovedsak vært god. Det er viktig å understreke at programmene dels retter seg mot grupper som tradisjonelt har hatt liten erfaring med internasjonalt samarbeid. Programmene har også gjennomgående nådd ut til de ulike målgruppene på en tilfredsstillende måte. Selv om antall prosjekter og personer som årlig deltar innen de ulike områdene kan synes relativt beskjedent, har programmene bidratt til en kulturendring når det gjelder denne typen samarbeid.

Mulighetene som ligger i utdanningsprogrammene er betydelige og langsiktige, både i forhold til næringsrettet kompetanse og utvikling av en generell internasjonal kunnskap. Vabø og Meby understreker også dette, og hvilken betydning det har at erfaringer trekkes inn i næringslivet og lokalsamfunnet. Et viktig poeng er også at programmene virker godt tilpasset Kvalitetsreformen i utdanningssektoren, slik at det er et godt samsvar mellom nasjonal tilrettelegging og regionale initiativ innenfor dette området.

Graden av suksess for bruken av informasjon fra samarbeidsprosjektene utenom utdanningssektoren, er avhengig av en mer direkte anvendelse. De(n) som først får kunnskapen må derfor finne bruksområder, og i tillegg formidle kunnskapen videre i egen organisasjon til andre som kan bruke den.

I vår spørreundersøkelse ble respondentene bedt om å vurdere informasjon og formidling. Besvarelsene viser et forbedringspotensial på de fleste områder. Svarene viser at ny og verdifull kunnskap er innhentet gjennom internasjonalt arbeid. Mer enn 8 av 10 av de spurte er av den oppfatning at medlemskapet i internasjonale organisasjoner har gitt økt kunnskap, både om Europapolitikken og av annen relevans til respondentenes organisasjon, for eksempel om tilsvarende forhold i andre regioner i utlandet. Litt færre mener det samme om Interregprosjekter og litt over halvparten i forhold til andre EU/EØS prosjekter (i hovedsak Leonardo- og Sokrates-programmene).

Men det skranter generelt på videreformidlingen. Bare en tredjedel av de spurte mener at overføring av kompetanse fra internasjonale samarbeidsprosjekter internt i organisasjonen har vært tilfredsstillende. Enda færre av de spurte mener at de som deltar internasjonalt har klart å overføre viktig ny kompetanse til andre i organisasjonen hjemme.

Med andre ord, de som deltar ute, blir mer kompetente, men de greier ikke fullt ut å overføre denne kompetansen til dem som er hjemme i organisasjonen. En grunn til dette kan være at mye av dette arbeidet er basert på nettverk som de facto vil være personbasert.

⁶ Evaluering av Leonardo da Vinci og Sokrates i Norge. NIFU skriftserie nr. 19/2003.

5. Erfaringer og resultater

5.1 Økt oppmerksomhet mot de internasjonale dimensjonene

At Norge nesten er medlem av EU har mange etter hvert forstått. Norge deltar i EU-programmer for grenseregionalt samarbeid, for forskning og for utveksling av elever og studenter. Og gjennom EØS-avtalen gjelder, med noen unntak, hele EU-regelverket for det indre markedet også for Norge. Dermed blir mye av det internasjonale arbeidet en naturlig del av alle politikkområder, også på fylkeskommunalt nivå.

Mens programmer og prosjekter gir norske deltakere inspirasjon og innblikk i hvordan man arbeider i andre deler av Europa, er det reglene for offentlig støtte til foretak (regelverket om *State Aid*, statsstøtteregele) som mest direkte påvirker fylkeskommunene som utviklingsaktører, i og med at de setter grenser for det distriktspolitiske støtteområdet så vel som for de virkemidler som kan benyttes. Driften av fylkeskommunene påvirkes også direkte, bl.a. gjennom konkurransereglens bestemmelser om anbud ved offentlige innkjøp.

De norske regionenes internasjonale aktivitet er eldre enn dagens, direkte valgte fylkeskommuner. Etter det vi har klart å bringe på det rene, startet det hele med Nordkalottsamarbeidet i 1967. Etter hvert ble de nordiske grenseregionale komiteene samlet under Nordisk Ministerråds paraply. Samarbeidet var stabilt i mange år og handlet primært om kultur, kommunikasjoner og næringsutvikling i grenseområdene. Den første regionale samarbeidsavtalen med Sovjet ble inngått i 1988 mellom Nordland fylkeskommune og Leningrad Oblast.

Berlinmurens fall og Sovjetunionens oppløsning ga nye impulser. Fram til midten på 1990-tallet var det nordiske samarbeidet eksklusivt nordisk, mens det ytre samarbeidet var mer eller mindre tabu ut fra at de nordiske landene hadde (og har) så ulike utenriks- og sikkerhetspolitiske arrangementer. Da Murmanskregionen i 1992 ba om å få lov til å delta i Nordkalottsamarbeidet, fikk de i første omgang et negativt svar. Men ganske snart utviklet man spesielle samarbeidsformer over grensene i nord. Østersjørådet ble opprettet av utenriksministrene i 1992 og Barentsregionen i 1993. BSSSC ble etablert av regionene i 1993 og CPMR startet en Østersjøkommisjon i 1996.

Det var det norske UD som lanserte Barentsregionen på en konferanse i Rovaniemi i 1992. Fra starten av fikk denne samarbeidsorganisasjonen en regional "søyle", og fylkeskommunene ble i og med dette for første gang tillagt oppgaver i en utenrikspolitisk sammenheng.

KS var tidlig ute med etablering av et eget kontor i Brussel 1993, det samme året som Stavanger-regionen. Disse første Europakontorene markerte starten på utviklingen av nye kontakter og informasjonskanaler, og var et nytt virkemiddel som støttet opp under den økende interessen for internasjonale aspekter ved kommunenes og fylkeskommunenes arbeid.

Ikke lenge etterpå kom EØS-avtalen, som trådte i kraft i januar 1994 da seks EFTA-land sluttet seg til det indre markedet sammen med de 12 EU-landene⁷. Med denne avtalen fikk man tilgang til flere europeiske samarbeidsprogrammer, og man ble også underlagt de felles konkurransereglene med de konsekvenser det har fått for offentlige innkjøp, distriktspolitiske virkeområder, nærings- og regionalpolitiske virkemidler, konsekvensanalysekrav for store

⁷ Sveits hadde folkeavstemning om EØS-avtalen og gikk ikke med. Allerede fra januar 1995 gikk tre av EFTA-landene inn i EU. EØS-avtalen gjelder nå Norge, Island og Liechtenstein på EFTA-siden og de 25 medlemslandene på EU-siden.

utbyggingsprosjekter etc. Dermed åpnet det seg både en praktisk samarbeidsdimensjon og en ny politisk dimensjon av stor interesse for fylkeskommunene.

Det var likevel med EU-forhandlingene i 1994 og de første Interregprogrammene fra 1995 som Norge og fylkeskommunene på alvor ble trukket inn i det europeiske samarbeidet. Sommeren og høsten 1994, fram til folkeavstemningen, arbeidet man aktivt med å forberede et norsk mål-6-program for Nord-Norge. En bred planprosess ble etablert, der fylkeskommunene fra Nord-Trøndelag og nordover sammen med Sametinget fikk en sentral plass. Seminarer ble arrangert med deltakelse fra EU-kommisjonen og erfaringer ble formidlet særlig fra danske og skotske regioner. Dette ga en første innsikt strukturfondsplanlegging i partnerskap.

I og med det finske og svenske EU-medlemskapet fra januar 1995 åpnet det seg muligheter for norsk deltakelse i Interreg, og etter hvert ble norske fylkeskommuner involvert i arbeidet med å ta frem og senere gjennomføre Interreg IIA som det den gang het. Igjen fikk fylkeskommunene erfaringer med regionale utviklingsprogrammer "à la EU", og denne gang var flere fylkeskommuner berørt. Flerårige programmer med klart formulerte mål og regler for overvåkning og evaluering var nytt i Norge og ble godt mottatt.

Gjennom Interregprogrammene, og kanskje i enda større grad gjennom rammeprogrammene for forskning som Norge allerede da deltok i og de utvekslingsprogrammene for ungdommer som fulgte med EØS-avtalen, fikk samarbeidet med EU et tydelig praktisk preg. Det gikk kort tid fra den politisk vanskelige folkeavstemningsprosessen var et tilbaketrukket stadium og samarbeidet ble mer faglig. Dessuten er det et stort antall andre land som heller ikke er EU-medlemmer med i forskningsprogrammer og utvekslingsprogrammer. Dette bidro også til at fokus gradvis ble forskjøvet fra diskusjonen om EU som institusjon og synet på norsk medlemskap, til Europa som arena for samarbeid. Og dermed avpolitiseres det internasjonale arbeidet: Man kommer bort i fra EU-kampen og kan åpne seg for impulser utenfra uten å se en politisk agenda bak.

Her har vi sannsynligvis en av forklaringene på at fylkeskommunene har kunnet være så aktive i internasjonalt arbeid de siste årene. En annen forklaring er at det samtidig har skjedd en sterk internasjonalisering av næringslivet, og at de utenlandske kontaktene øker i antall på alle samfunnssektorer. Regionenes medlemskap i internasjonale organisasjoner gir ny kunnskap og har åpnet nye arenaer for ledende fylkeskommunale politikere. En forklaring på at flere av de norske regionenes Europakontorer åpnet praktisk talt samtidig kan dessuten være at det var en politisk risiko forbundet med å være først, men at risikoen blir betydelig redusert når alle andre også er med.

Samtidig er kommunesektoren gjennom KS også en aktiv part i det europeiske samarbeidet. Her har man som arbeidsgiverorganisasjon og som representanter for en stor tjenesteytende sektor sin egen agenda som også handler om andre områder enn regional utvikling og undervisning. Miljøspørsmål, energipolitikken (kraftverkseier), det indre markedet med anbudsregler og tjenstedirektiv, e-governance og arbeidsgiverspørsmål er områder som her står sentralt, og som påvirkes av de felles regler som gjelder i Europa. Dette har også bidratt til å gjøre den europeiske policyutviklingen interessant for norske kommuner og fylkeskommuner både som organisasjoner og som arbeidsgivere.

Den siste utviklingen hittil er den såkalte "EØS finansieringsmekanisme", der den norske stat bidrar med ca. 2 milliarder kroner pr. år til de EU-landene som har mindre enn 90% av EU25-gjennomsnittet i BNP per capita. Det er utarbeidet spesielle programmer for anvendelsen av disse midlene. Det er ikke noe krav at det skal være norsk deltakelse i de prosjektene som finansieres, men det er likevel klart at man i Norge har et informasjonsforsprang som kan utnyttes for å delta i prosjektsamarbeid og få betalt for det. Her har norske fylkeskommuner og regionkontorene i Brussel vært svært aktive for å informere om de mulighetene som EØS-finansieringsmekanismen gir for internasjonalt samarbeid.

5.2 Det internasjonale arbeidet har fått en synlig plass i fylkeskommunene

Den norske hverdagen er blitt mer internasjonal, og dette gjelder også for fylkeskommunene. Det internasjonale arbeidet er hverdagen for mange sektorforvaltninger – det er altså ikke snakk om noen utenrikspolitisk aktivitet ved siden av den daglige virksomheten.

Det internasjonale prosjektsamarbeidet innenfor rammen av EU-programmer omfatter nå flere tusen personer i Norge, i organisasjoner og foretak, i undervisningsinstitusjoner på alle nivåer og i kommunal, fylkeskommunal og statlig forvaltning.

Fylkeskommunene har en spesiell plass i dette, i og med at de er sentrale partnere i det grenseregionale og transnasjonale europeiske samarbeidet. Etter hvert er det internasjonale engasjementet blitt mer profesjonalisert og har fått en formell plass i fylkeskommunenes organisasjoner. Ut fra besvarelsene fra fylkeskommunale administrasjoner kan vi anslå det totale omfanget av det internasjonale regionale samarbeidet. På landsbasis er det ansatt ca. 40-60 personer i fylkeskommunene med et spesielt ansvar for internasjonalt samarbeid. I tillegg er det 3-4 ganger flere enn dette som er involvert på ad hoc basis ved siden av deres primære oppgaver. Driftskostnadene for dette apparatet er i størrelsesorden ca 50 millioner kroner (+/- 25 %). I tillegg kommer de prosjektmidlene som fylkeskommunene legger inn i det internasjonale samarbeidet, og som til sammen utgjør omkring 100 millioner kroner (+/- 25 %). De midlene som fylkeskommunene går inn med gjennom de videregående skolene kommer i tillegg til dette.

Mange fylkeskommuner har gitt det internasjonale arbeidet en særlig organisatorisk plassering. Nær halvparten av dem har nå egne avdelinger for å koordinere virksomheten, tilsatt med fagpersoner med et særlig ansvar som "internasjonal koordinator" eller liknende. Hordaland fylkeskommune har til og med to slike kontorer: Europakontoret og det tverrsektorielle Arbeidslaget internasjonalt arbeidet.

Formelt sett er det internasjonale regionale samarbeidet som all annen virksomhet forankret politisk i form av budsjettvedtak etc. Det er dessuten en høy grad av politisk engasjement i enkelte av fylkene, ofte på politisk ledernivå. Flere av fylkesordførerne har verv i ledelsen av internasjonale organisasjoner, f.eks. er fylkesordføreren i Telemark president i North Sea Commission, og varafylkesordføreren i Sogn og Fjordane er en av fem visepresidenter i Euromontana.

Den reelle forankringen ser imidlertid ut til å variere en god del. Halvparten av våre informanter i fylkeskommunenes administrasjoner har svart at de internasjonale aktivitetene er godt eller svært godt politisk eller administrativt/faglig forankret i hjemmeorganisasjonen. Mye tyder på at det skranter på videreformidlingen og bare en tredjedel mener at av den internasjonale kompetanseoverføringen internt har vært tilfredsstillende.

God forankring bør være en generell fordel for et slikt utadrettet arbeid, og når forankringen i visse tilfeller er for svak, vil det være krevende for en fylkeskommune å videreutvikle det internasjonale arbeidet.

Vi ser også at det er betydelige forskjeller fylkeskommunene imellom når det gjelder det internasjonale arbeidet. Dette har sannsynligvis både å gjøre med historien, ved at noen fylkeskommuner ble involvert tidligere og tyngre enn andre gjennom mål-6-arbeidet og Interregprogrammer, og med den politiske og administrative ledelsens engasjement. Oslos deltakelse er vesentlig mindre enn vi kunne vente, noe som formodentlig henger sammen med at Oslo ser seg mer som kommune enn som regionalpolitisk aktør. Det er også betydelige forskjeller i de videregående skolenes interesse for mulighetene for elevutveksling og lærerutveksling, og dette må primært være et utslag av enkeltpersoners interesse.

En viktig forskjell, både over tid og mellom regioner, har vært nivået på det statlige engasjementet. Stoltenbergs initiativ til Barentsregionen i 1992 og Bondeviks ønsker om tettere samarbeid med nordtyske delstater ga vind i seilene for fylkeskommunene. I områder og ved tider med mindre statlig engasjement har det vært vanskeligere å motivere og forankre arbeidet i eget fylke eller region.

5.3 Læring er det viktigste resultatet

Dette omfattende internasjonale engasjementet og den faglige interessen for Europa er av relativt ny dato. Programarbeid kom i gang på alvor først mot slutten av 1990-tallet, mens de fleste regionkontorene i Brussel kom omkring 2003.

Det er derfor ikke uventet at det er på kompetanseoppbyggingsområdet at nytten har vært størst. Både fylkeskommunene og andre har hatt en bratt læringskurve når det gjelder å forstå hvordan det europeiske samarbeidet fungerer og å utnytte de mulighetene som norsk programmedlemskap gir.

Den norske EU-delegasjonen hadde i 2005 over 5000 besøkende, hvorav ca. halvparten kom gjennom arrangementer som regionkontorene sto bak. Kunnskapsnivået i norske kommuner og fylkeskommuner var ikke spesielt høyt i utgangspunktet når det gjelder europeiske forhold – og dette gjelder både i det politiske systemet og innen skolene, organisasjonene, forskningsinstituttene osv. Det har vært et stort behov for kompetanseoppbygging.

I de utredninger som har vært gjort når det gjelder nytten av programdeltakelse (se f.eks. Nordregio (2003)⁸, NIBR (2005)⁹ og prosjekteksempler formidlet av TI¹⁰), slås man av den entusiasmen som deltakerne viser når det gjelder nytten av å være med i internasjonale prosjekter. Man snakker gjerne om nytten i termer av inspirasjon og perspektiver, mens det ikke er like lett å beskrive hvordan resultatene har påvirket den daglige virksomheten.

I en rapport fra Nordregio/EuroFutures (2005)¹¹ om gjennomføringen av Interreg Nordsjø-programmet vises det til flere eksempler på prosjekter med stor strategisk betydning, som når redningstjenestene i mange land kan samarbeide om katastrofehandtering eller når en nordlig sjørute utredes. De fleste samarbeidsprosjektene er imidlertid av en mer praktisk karakter, der nytten av dem primært er den læringen som prosjektdeltakerne har vært igjennom.

Det ser ut som om det fortsatt gjenstår en del inntil den internasjonale virksomheten er integrert i fylkeskommunenes daglige virksomhet "i linjen". For at det skal kunne skje er det sannsynligvis nødvendig at enda flere er involvert, slik at man oppnår en slags "kritisk masse" av kunnskap internt. Det ser også ut som om det er på feltet regional utvikling at det internasjonale arbeidet et kommet lengst, mens andre deler av fylkeskommunenes virksomhet ikke deltar like aktivt – til tross for at man også innen de tjenesteytende sektorene berøres direkte av policyutviklingen internasjonalt.

5.4 Norske regioner er aktive

Vi har bedt noen personer som samarbeider med representanter for norske regioner om å gi sitt uformelle syn på sine erfaringer med den norske deltakelsen i prosjekter og organisasjoner. De svar vi får er relativt entydige. Den norske deltakelsen har vært aktiv, det deltar mange på møter og konferanser, og det er en god kontinuitet i deltakelsen. I enkelte

⁸ Trans-national Nordic-Scottish Co-operation: Lessons for Policy and Practice. Nordregio WP 2003:3.

⁹ Noreg i Europa – om norsk deltaking i INTERREGprogram. NIBR notat 2005:107.

¹⁰ www.ti.no.

¹¹ Update of the mid-term evaluation of the INTERREG IIIB North Sea Programme 2000-2006.

Interregprogrammer er det også relativt mange norske prosjektledere, og i visse sammenhenger blir disse fremhevet som blant de beste i klassen: De forstår den politiske konteksten og de signaler som gis, de arbeider godt med sine prosjekter og leverer resultater, de har orden i administrasjonen og i regnskapene. Det blir også lagt merke til at norske deltakere deltar i søknader til Nordsjø- og Østersjø-programmene selv når den norske statlige finansieringen har tatt slutt og de selv må dekke hele kostnaden.

Fra CPMR rapporteres at den norske deltakelsen i generalforsamlingene er meget god. I 2004 deltok alle de 15 norske medlemmene, og i 2005 var 13 av dem representert – og de fleste med ledende politikere. Telemark og Rogaland er de mest aktive, med representasjon i CPMRs "Political Bureau" og i tillegg deltakelse i arbeidsgrupper etc. Også Nordland, Møre og Romsdal, Østfold, Buskerud, og Vest-Agder har deltatt i seminarer og arbeidsgrupper de siste to årene. Fra norsk side er man primært opptatt av problemstillinger knyttet til transportstrukturer, og på et seminar i Bergen i januar 2006 ble også den maritime forskningen løftet frem. Derimot har man vært mindre interessert i viktige CPMR-temaer som landsbygdsutvikling og landbrukspolitikk, noe som er logisk når vi kjenner fylkeskommunenes ansvarsområder hjemme.

Entusiastiske og med god orden, er det skussmål som de norske deltakerne får. Det fokuseres på saker av betydning for den egne regionen, der det er mulig å arbeide sammen med andre regioner, men det er få eksempler på at norske deltakere bringer opp nye saker på dagsorden.

Medlemskapet i internasjonale organisasjoner begrunnes ofte av de muligheter dette gir for å påvirke policyutviklingen, men disse mulighetene synes foreløpig bare å være utnyttet i få tilfeller. Hovedinntrykket er at de norske deltakerne ikke har kommet til disse organisasjonene med noen egen agenda, men at man mer er med for å lære. Over tid har man imidlertid lært seg spillereglene, og er nå flinkere til å spille inn til den agenda som EU-landene setter.

5.5 Landsdelssamarbeid og regionsamarbeid

Det internasjonale arbeidet har medført et interessant samarbeid hjemme, dels gjennom landsdelsutvalgene og dels gjennom Europakontorene.

Alle fylkeskommunene, med unntak av Agderfylkene og Sør-Trøndelag, er organisert i en av de tre landsdelsorganisasjonene: Østlandssamarbeidet, Vestlandsrådet og Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag (LU). Landsdelsorganisasjonene har en politisk basis, med overordnet landsdelsråd hvor fylkesordførere og andre politiske ledere møter. I tillegg finnes en administrativ styringsgruppe som ledes av fylkesrådmennene og et antall faggrupper med deltakelse fra hver av fylkeskommunene. Landsdelsutvalgene har egne sekretariat, som er formelt ansatt i en vertsfylkeskommune, med et ansvar for drift og oppfølging av de ulike organene.

Landsdelsutvalgene har fra KRDs side vært brukt som koordinatører for internasjonale aktiviteter der flere fylkeskommuner deltar fra norsk side. Østlandssamarbeidet, Vestlandsrådets og LUs sekretariater er gitt i oppgave å representere Norge i henholdsvis Østersjøprogrammet, Nordsjøprogrammet og Nordlig periferiprogrammet, og har dermed fått et internasjonalt ansvar. (I tillegg er Sør-Trøndelag fylkeskommune gitt en tilsvarende rolle for Interreg IIIC North.)

Regionkontorene i Brussel er også interessante sett hjemmefra. Her deltar nå samtlige fylkeskommuner (inklusive Oslo og enhetsfylket Møre og Romsdal) som medeiere i et kontor. Hjemmegeografien er imidlertid noe annerledes enn den er for landsdelsutvalgene: Nord-Trøndelag er medlem av LU og er medeier i Trøndelagsregionens kontor, mens Rogaland er med i Vestlandstrådet og i Stavangerregionens Europakontor.

Dette viser at fylkeskommunene samarbeider om å ivareta de internasjonale oppgavene. Siden det internasjonale arbeidet er spesialisert og involverer relativt få ressurser i hver fylkeskommune, blir det nødvendig å samle seg for å oppnå tilstrekkelig volum. Europakontorene kan også tas som tegn på hvordan den naturlige geografien ser ut når fylkeskommunene skal profilere seg utenlands og man kan legge de interne politiske motsetningene bak seg.

5.6 Flere kanaler der norske interesser kan fremmes

Fylkespolitikere er vant til å kjempe for sitt fylke i en nasjonal sammenheng. I det europeiske samarbeidet fungerer det imidlertid annerledes enn hjemme. Dersom en fylkespolitiker ønsker å påvirke EØS-politikken, er det til Oslo hun/han må reise – EØS er (som EU) primært et mellomstatlig samarbeid. Skal man nå frem i europeisk sammenheng er det viktig med enighet både innad i landene og med flere andre land.

Likevel kan fylkeskommunene ha en internasjonal rolle i politikktutformingen, også sett fra statens side. Det var UD som først ga fylkeskommunene en formell rolle i og med opprettelsen av Barentsregionen. Senere har KRD vært deres fremste samarbeidspartner.

KRD har spilt en viktig rolle for den norske deltakelsen i Interreg. Fra departementets side har dette vært en bevisst politikk, med mål om å bygge opp under fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør. Det legges vekt på regionalpolitiske mål som arbeidsplassutvikling, bygdeutvikling og innovasjon.

Over tid har man fra statlig hold blitt stadig mer interessert i fylkeskommunenes muligheter til å påvirke politikktutformingen i EU på de områder som berører Norge direkte. Gjennom Europapolitisk Forum er det opprettet en formell kanal for informasjonsoverføring mellom staten ved UD og KRD på den ene siden og representanter for Sametinget og regionene på den andre. Europapolitisk Forum har både en politisk og en administrativ "søyle" og åpner for gjensidig informasjonsutveksling både på politisk og administrativt nivå. Gjengangere på møtene har vært statsstøttereguleringen, de nye Interregprogrammene for årene 2007-2013 og EØS-finansieringen til de nye medlemslandene. Andre saker som har vært diskutert er bl.a. tjenstedirektivet, EUs grønnbok om maritim politikk, utviklingen i Russland og petroleumsressursene i Barentshavet.

Mens Norges kommunikasjon med EU rent formelt er preget av at man ikke er medlemmer fullt ut, har regionene en annen situasjon i de europeiske organisasjonene de er medlemmer av. Dette forsøker KRD og UD å utnytte når det er mulig. Det mest direkte eksemplet på dette som vi har klart å finne, var da KRD bevilget midler for at fylkeskommunene skulle kunne gjøre et grundigere forarbeid når det gjelder EUs maritime politikk. Fylkeskommunenes utredning gikk til UD som koordinerer den norske politikken, men også via CPMR inn i EU-kommisjonens saksbehandling. Nord-Norge-kontoret kunne til og med presentere utredningen til Kommisjonen før den offisielle norske posisjonen var klar.

Også deltakelsen i Interregprosjekter kan gi åpninger mot policyutvikling. Dette kan gå begge veier. Diskusjonen om flerkjernestrukturer (polysentrisitet) for den regionale utviklingen ble trolig importert til Norge gjennom et Interregprosjekt der Østlandssamarbeidet deltok. Interessen for å drive regional utviklingsplanlegging gjennom flersektorielle og partnerskapsbaserte programmer har også blitt inspirert av erfaringene fra fylkeskommunenes Interregdeltakelse.

I boksene 5-1 og 5-2 nedenfor beskrives to prosjekter fra Interreg Nordsjø-programmet, *Northern Maritime Corridor* og *Safety @ Sea*, som begge illustrerer at et praktisk samarbeid kan ha strategisk betydning i nasjonal sammenheng.

Boks 5-1 Northern Maritime Corridor

Northern Maritime Corridor (NMC) (2002 – 2008)

NMC-prosjektet har som hovedide å overføre godstransport fra veg til sjø, og har derfor som hovemålsetting å bidra til nye og forbedrede sjøruter mellom Kontinentet og Norge/Nord-Vest Russland samt Skottland/Færøyene/Island. Denne sjøkorridoren samsvarer idemessig helt og fullt med EU-kommisjonens nye ide om Motorways of the Sea (MoS).

I Guidelines for Trans-European Network - Transport (TEN-T) er det ikke angitt noen prioritet til MoS i Nordsjøen og nordover. Derfor har NMC-prosjektet vært aktiv med å fremme NMC som en femte MoS i Europa. Dette er gjort ved å sende egne høringsuttalelser til EU-kommisjonen vedrørende *Guidelines for TEN-T, major transport axes in Europe* og *Mid-term Review of White Paper on Transport*. Representanter fra flere av NMC-prosjektets partnere som Nederland, Skottland og Norge, har hatt flere møter med MoS-enheten i EU-kommisjonen. De norske partnerne i NMC-prosjektet har dessuten hatt møter med relevante departement og Norge har i uttalelser ang. dette temaet påpekt NMC som en viktig sjøkorridor, ikke minst i relasjon til Nord-Vest Russland. Dessuten har CPMR i tilsvarende uttalelser tatt med NMC.

NMC er nå godt kjent innen MoS EU-kommisjonen, og det kan konstateres at EU-kommisjonens High Level Group har forlenget MoS for vest-Europa nordover til Nord-Norge, inklusiv Narvik som MoS havn med jernbaneforbindelse til Russland og Kina.

Boks 5-2 Safety at Sea

Safety @ Sea (2004 – 2007)

NMC-prosjektet har hatt en arbeidspakke som arbeidet med sjøsikkerhet med fokus på strategier for risikostyring. Det ble imidlertid klart at tema var såpass stort og omfattende at temaet fortjente et eget Interregprosjekt. Derfor ble det tatt initiativ til å etablere Safety at Sea-prosjektet med det norske Kystverket som *lead partner*.

Det spesielle med organiseringen av dette prosjektet er at også nasjonalt nivå er tungt inne i prosjektet. I alle deltakende land er kyst- og eller sjøfartsdirektoratene med som partner sammen med regionale instanser, og det skal være første gang at et statlig direktorat er *lead partner* i et Interregprosjekt. Dermed har prosjektet partnere som har direkte innflytelse på politikktutforming og gjennomføring av strategiske beslutninger.

Eksempelvis har prosjektet arbeidet med spørsmålet om nødhavner og strandsettingsteder. I prosjektet har nasjonalt og regionalt nivå samarbeidet om å utvikle gode prosesser for planlegging og lokalisering av slike steder, og prosjektet arbeider med å spre "beste praksis" til alle Nordsjø-landene.

Den andre veien kan Interregprosjekter om sikkerhet til havs, transportkorridorer eller den nordlige sjørute være med på å produsere underlag og argumentasjon som prosjektdeltakerne senere tar med seg i sine respektive hjemmeorganisasjoner, i sin kontakt med nasjonale myndigheter og inn i de organisasjoner som fylkeskommunene er medlemmer av. I arbeidet med Interregprosjekter om den maritime korridor og sikkerhet til havs – prosjekter som finnes i flere programmer – ble det til og med opprettet en norsk referansegruppe for å forsterke ivaretagelsen av de nasjonale interessene, der sju departementer deltok.

Barentssamarbeidet er eksempel på et nasjonalt initiativ der fylkeskommunene (på en positiv måte) ble utnyttet som redskaper for å skape kontakter over en grense som tidligere praktisk talt var lukket. I dette tilfellet har man en nasjonal interesse av å utvikle så mange praktiske forbindelser som mulig, og offentlig og privat prosjektdeltakelse er et virkemiddel for å oppnå folk-til-folk-forbindelser.

Man kan også tenke seg at en eller flere norske regioner i en gitt situasjon har andre interesser enn det Norge som helhet har, og at de gjennom organisasjonene skulle kunne fremme disse på tvers av hva den norske staten ønsker. Vi har imidlertid ikke lyktes i å finne noen slike eksempler – det bildet som våre informanter formidler er at staten og fylkeskommunene har de samme interesser og arbeider godt sammen.

Boks 5-3 nedenfor viser et eksempel der regionene og den finske staten har spilt sammen for å oppnå økonomiske fordeler, og der det svenske Näringsdepartementet medvirket til arbeidet på tross av at Sverige offisielt ikke støttet regionens krav.

Boks 5-3: Eksempel på at regionkontorer kan spille en rolle i policyutformingen

Økonomisk støtte til "sparsely populated regions"

Våren 2004 hadde EU-kommisjonen nettopp publisert "3rd Cohesion Report", der man gjennomgikk de regionale ubalansene i Europa og presenterte forslag til retningslinjer for neste strukturfondperiode 2007-2013. I rapporten nevnes at man vil se spesielt på de økonomiske vilkårene for tre av de fire typer regioner som har "naturlige handikaps" – dvs. øyer, fjellregioner og de ultraperifere (ikke-europeiske) områdene. To rapporter var utarbeidet som del av forarbeidene, en om øyer og en om fjellregioner.

Den fjerde typen handikappede regioner, de spredtbygde områdene i Norden, var ikke nevnt. Dette var ikke fornøyd med i Nord-Finland, Øst-Finland og Nord-Sverige, noe de pekte på i en rundebordsdiskusjon i DG Regio. De fikk da til svar at "man kan ikke vinne et slag med navneskilt, man må også kunne underbygge sin sak med argumenter" – dvs. at man fra Kommisjonens side var lite imponert over at man bare pratet, uten å legge fram nye fakta.

I juni 2004 arrangerte regionkontorene for East Finland, North Finland, North Sweden og Nordland et felles seminar, og i lunsjen diskuterte de tre første hvordan man skulle følge opp Kommisjonens utfordring. I oktober henvendte de seg til Nordregio, som hadde utarbeidet rapporten om fjellregionene, og ba om å få en studie av de spredtbygde områdene.

Den 3/5 2005 ble det arrangert et seminar i Brussel der de første resultatene ble presentert. Tidspunktet ble valgt fordi man måtte komme i forkant av budsjettforslaget som var ventet i juni. I aprilutgaven av "draft regulations" fantes ingenting om spredtbygde områder. Men da Kommisjonens neste utspill kom den 19/5, var det for første gang kommet med en formulering om de spredtbygde regionene og en tanke om at disse burde få ekstra ressurser ut over det en normal tildeling ville gi – et såkalt "top-up arrangement".

Nå ble man ikke enige på budsjettmøtet i juni, og dermed levde saken fram til desember 2005. Dette ga pusterom og åpnet for nye initiativ. Nordregio la fram et utkast til sluttrapport i november. Rapporten ble presentert for kommisjonær Danuta Hubner i DG Regio i den 24/11 og diskutert med DG Regios øverste embetsmenn den 9/12. De finske og svenske EU-ambassadørene overleverte rapportutkastet til sine kolleger. I midten av desember kom så endelig budsjettvedtaket.

Hva ble resultatet? De nord-nordiske regionene mistet sin status som Mål-1-regioner (med høyeste støttebeløp), men fikk mål-2-status pluss ett tillegg på 35€ per innbygger per år i sin "finansielle konvolutt". For Øst-Finland innebar dette at støtten gikk ned fra 120€ per innbygger per år i perioden 2000-2006 til i gjennomsnitt 100€ per innbygger/år i perioden 2007-2013 (med en nedtrappingsplan fra 147€ i starten av perioden til 60€ det siste året). Vi ser altså at spredtbygd-tillegget i gjennomsnitt utgjør 1/3 av beløpet.

Hva betydde regionkontorenes initiativ? Det er selvsagt umulig å si noe sikkert om. Enten hadde regionkontorenes initiativ betydning for utfallet i saken, eller så var det bare et utrolig sammenfall i tid da de nye signalene kom i mai 2005. Gjennom rapporten fra Nordregio fikk man konkrete data der Nord-Finland, Øst-Finland og Nord-Sverige ble sammenliknet med andre deler av EU. Alle finske aktører, inklusive de statlige, støttet kravet om at spredtbygghet måtte gi ekstra tildeling. Men den budsjettrestriktive svenske staten ønsket ikke så mye penger brukt på regionalpolitikk, og offisielt støttet man ikke regionens krav. Likevel finansierte Näringsdepartementet deler av Nordregios utredning. Om man heller ikke i Finland hadde vært enige internt, ville det neppe gått som det gikk.

PS: Rapporten heter *Northern Peripheral, Sparsely Populated Regions in the European Union*, Nordregio Report 2005:4. Nordregio har også utarbeidet tilsvarende tall for norske regioner.

5.7 Virkemidler og strategier for forsterket internasjonalt engasjement

Fylkeskommunenes internasjonale engasjement er – om vi tar et overordnet utgangspunkt – et bidrag til freden og stabiliteten i Europa. Det er jo dette som er utgangspunktet for hele den europeiske integrasjonen. Med et noe mer umiddelbart egennyttig perspektiv handler det om å oppnå fordeler for Norge og de deltakende organisasjoner og bedrifter.

Det er selvsagt umulig å måle graden av suksess i internasjonalt regionalt samarbeid, da denne både kan handle om påvirkning på langsiktige policyutviklingsprosesser, om næringsutvikling og om læring i egen organisasjon. Utgangspunktet for samarbeidet mellom norske fylkeskommuner og tilsvarende regioner i andre land virker til dels å være styrt av hvilke samhandlingsarenaer som etableres over tid, dels av en stor vilje i fylkeskommunene til å delta aktivt når muligheter åpnes – spesielt når vi kommer ut på 2000-tallet og den politiske ladningen i europeisk samarbeid er blitt mindre.

Over tid ser det ut til at fylkeskommunenes internasjonale engasjement har fått et sterkere faglig innhold. Vi har nå passert perioden med grunnleggende og generell kompetanseoppbygging – selv om det alltid vil være behov for brede kompetanseoppbyggende innsatser for nye generasjoner av politikere og saksbehandlere. Det er en rekke personer i fylkeskommunene som har et grundig innsyn i europeisk policyutvikling, programadministrasjon og prosjektdeltakelse. Vi ser dette på erfaringene fra Europakontorene, som fortsatt bruker mesteparten av sine ressurser på å hjelpe de hjemme med informasjon og kompetanse, men som i økende grad arbeider med strategiske spørsmål. Samtidig blir det europeiske arbeidet mer alminnelig og mer faglig innrettet over tid. Dermed har man også bruk for faglige kunnskaper i dybden, både på policysiden og på prosjektsiden. Skal man arbeide strategisk, kreves kunnskap! Dette er selvsagt også et spørsmål om ressurser, da det er nødvendig med faglig spesialisering for å øke kunnskapsnivået.

Fra starten av var regionalpolitikken det viktigste politikkområdet og KRD den viktigste statlige aktøren sett fra fylkeskommunenes side. Vi skal ikke glemme utdannings- og forskningsprogrammene, men her er politikkinholdet mindre – spesielt sett fra fylkeskommunenes side. Det er åpenbart at Interregprogrammer og konkurranseregler fortsatt vil være viktige for fylkeskommunenes internasjonale engasjement, og at mer kan gjøres for å forsterke deres deltakelse i internasjonale organisasjoner og for derigjennom å fremme sine egne så vel som norske interesser.

Vi ser også at deltakelsen i de internasjonale organisasjonene og utviklingen i andre europeiske land har vært brukt som argumentasjon for at norske regioner skal få et utvidet ansvar for regional utvikling hjemme.

Fylkeskommunenes internasjonale engasjement kan forsterkes på to måter, i dybden og i bredden. Hittil har utviklingen, etter en innledende periode med bred og generell orientering, primært gått i retning av en større faglig dybde. På den måten kan man lære seg mer om detaljene i policyutforming og derigjennom også lettere få gehør for egne interesser.

Det er også mulig å gå mer i bredden, dvs. å forsterke utviklingen mot et internasjonalt samarbeid på flere spesialiserte fagområder. Blant områder som bør være av interesse for kommunesektoren kan nevnes kollektivtransport, energipolitikk (for kraftverkseiere), energieffektivisering, offentlige innkjøp, bruk av *public-private partnerships* i oppgaveløsning, tjenester i allmennhetens interesse og bruk av IKT i tjenesteyting.

6. Mulige konsekvenser av etablering av nytt regionalt nivå

6.1 Nytt NUTS 3-nivå

Av hensyn til statistikkproduksjonen har man i EØS-området utarbeidet et felles system for statistisk inndeling, NUTS (Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques). I Norge er det hele landet som er NUTS 1-nivået, landsdelene er NUTS 2, fylkene NUTS 3 og kommunene NUTS 5.

Om vi går fra å ha 19 fylkeskommuner til å få et mindre antall større regioner, vil det påvirke den statistiske inndelingen av landet. Det er da grunn til å tro at de nye regionene også vil utgjøre det statistiske mellomnivået, det som i EU-sammenheng heter NUTS 3. Dersom det blir få nye regioner, kan man ha samme geografiske inndeling for NUTS 2 og NUTS 3.

Dette vil få direkte konsekvenser for deltakelsen i Interregprogrammer, da programområdene er definert ut fra den administrative inndelingen: Alle NUTS 3-regioner som ligger ved en landegrense (eller sjøgrense dersom det er mindre en 150 km. til andre siden) kan delta i grenseregionale programmer. I dag er Trøndelag delt mellom to programområder, mens de sannsynligvis havner i samme region etter 2010. I Sør-Norge vil regioninndelingen få konsekvenser for hvor langt inn i landet og nordover det nye Øresund-Skagerak-Kattegat-programmet vil strekke seg.

Konkurransereglene setter forbud mot statstøtte til foretak, men åpner for unntak for støtte til små bedrifter overalt i landet og til større bedrifter i det distriktspolitiske støtteområdet. Avhengig av de kriteriene som legges til grunn for defineringen av det distriktspolitiske støtteområdet kan geografien påvirkes, i og med at den gjennomsnittlige befolkningstettheten er en av de faktorene som har vært lagt til grunn i denne sammenheng. Vi ser imidlertid ingen behov for å ta taktiske hensyn når regioninndelingen bestemmes.

6.2 Større ressurser og økt kapasitet

Etter hvert som det internasjonale arbeidet blir mindre generelt og mer strategisk og faglig, vil det være drivkrefter om trekker i retning av en mer spesialisert virksomhet.

I BTV-samarbeidet har man et eksempel på at tre fylkeskommuner koordinerer sitt internasjonale arbeid. Dette er ikke en del av BTV-forsøket, og deler av fylkeskommunenes aktiviteter er holdt utenfor, men likevel skjer det en samling av ressurser som gir muligheter til økt engasjement. Østlandssamarbeidet fungerer også som et samarbeidsnettverk for de i fylkeskommunene som arbeider med internasjonale saker, og gir muligheter for en viss arbeidsdeling.

En overgang til et mindre antall sterke regioner vil medføre at de som nå arbeider med disse spørsmålene i flere fylkeskommuner kan samles i samme organisasjon. Dette åpner muligheter for arbeidsdeling internt i organisasjonen og dermed økt faglig spesialisering og mer dybdekunnskap.

Dette vil åpenbart bidra til å styrke det internasjonale arbeidet. Man får flere personer i samme organisasjon og mulighet til å gjøre arbeidet bedre institusjonelt forankret og mindre avhengig av enkeltpersoner. Kapasiteten når det gjelder å overvåke omgivelsene, skrive søknader, lede prosjekter osv. vil bli forsterket.

Samtidig er det et spørsmål om kapasiteten på det politiske nivået blir tilsvarende forsterket, eller om det blir vanskeligere enn nå å finne tid til å delta internasjonalt når antallet politikere samlet sett går ned - det er jo grunn til å tro at det vil bli et større trykk på én regionordfører

enn det nå er på to-fire fylkesordførere. Svaret avhenger sannsynligvis av hvilken oppgaveportefølje de nye regionene får, av den plass de internasjonale oppgavene får på agendaen og i organisasjonene samt av hvor interesserte de aktuelle regionpolitikere er i disse problemstillingene.

Personer som vi har snakket med gir også uttrykk for at større regioner kan bli mer synlige og få større respekt og oppmerksomhet internasjonalt. Dette kan påvirke deres handlingsrom i internasjonale prosjekter og styrke markedsposisjonen for lokale bedrifter. På den andre siden kan det være en fare for at regionene kommer lengre bort fra småbedrifter, organisasjoner og kommuner hjemme, noe som kan gjøre det vanskeligere å bidra med praktisk assistanse.

6.3 Regionkontorene kan bli omorganisert

Fylkeskommunene, en rekke kommuner, noen høgskoler/universitet/forskningsinstitutter, et par kraftselskaper og banker samt Norges Musikkorpsforbund er blant eierne av de seks norske regionkontorene i Brussel. Hvert kontor arbeider med de spørsmål som eierne vil at de skal arbeide med, og siden eierstrukturen er forskjellig vil også kontorenes faglige fokus variere.

En overgang til færre regioner vil medføre en endring i regionkontorenes eierstruktur. Med en mindre komplisert struktur hjemme vil det fra kontorenes side bli enklere å motta signaler fra eierne. De vil også få en lettere oppgave når det gjelder å kommunisere hjemover. Fylkeskommunene vil, som eiere, vil få større ressurser og bli mer faglig spesialiserte – noe som gjør at behovet for grunnleggende kompetanseoppbygging i fylkeskommunene reduseres. På den andre siden kan det at kontorene skal arbeide med større geografiske områder føre til at det blir flere aktører og en mer generell etterspørsel andre steder fra. Dette vil i så fall kunne gjøre Europakontorene mer utsatt for konkurranse fra nyhetsbrev og annen åpen informasjon som finnes på Internett.

Regionkontorenes arbeidsoppgaver avhenger av eiernes ansvar og interesser. Vår diskusjon med Scotland Europa illustrerer dette poenget tydelig: Når de skal forklare hva de arbeider med, starter de med eierens (Scottish Enterprise's) strategi. Det er de problemstillingene som står sentralt for utviklingen av regionen, og som også ligger innenfor eierens ansvarsområde, som styrer det faglige fokus for Europakontoret. Færre og større regioner med et utvidet ansvarsområde vil sannsynligvis også gi Europakontorene oppdrag på politikkområder som de i dag ikke arbeider så mye med, noe som formodentlig også vil gi seg utslag i bemanning og kompetansekrav.

Det vil selvsagt fortsatt være slik at andre enn fylkeskommunene kan åpne kontorer utenlands. Stavangerregionen var først ute i Brussel og har også kontor i Houston og diskuterer nå å etablere kontor i Nord-Norge. Dersom Stavangerregionen eller andre så ønsker, kan de fortsatt ha sitt eget regionkontor i Europa. Det er jo eierne som bestemmer hva de ønsker å gjøre – verken de nåværende fylkeskommunene eller de framtidige regionene har noen eksklusive rettigheter i denne sammenhengen.

6.4 Et tydeligere nasjonalt oppdrag

Regionenes internasjonale arbeid vil til enhver tid speile det oppdrag og ansvar de har i den nasjonale arbeidsdelingen. Det legges til grunn at fylkeskommunenes og kommunenes oppgaver i utgangspunkt er negativt avgrenset. Det vil si at en fylkeskommune kan påta seg den oppgaven den selv vil, dersom det ikke strider mot norsk lov eller oppgaven ved lov er tillagt noen andre. En interessant problemstilling er derfor hvordan de nye regionenes

ansvarsområde vil kunne se ut i fremtiden, og hvilke andre saker som dermed kommer på regionenes agenda også i internasjonal sammenheng.

Et tydeligere nasjonalt oppdrag for regionenes internasjonale arbeid kan ta utgangspunkt i det som i dag utføres av fylkeskommunene. I tillegg kommer de oppgavene som vil følge av utvidelsen av regionenes ansvarsområde i forhold til de oppgavene fylkeskommunene har.

Et første utgangspunkt er altså at man vurderer å *forankre og tydeliggjøre dagens praksis innenfor lovhjemlete ansvarsområder*, dvs. at

- et internasjonalt engasjement ved de videregående skolene *integres*,
- regionene *skal* arbeide med internasjonale spørsmål i Barentsregionen, Østersjøregionen etc.,
- regionene *skal* ivareta nasjonale og regionale interesser i Interregsammenheng, være aktive i forhold til EØS-finansieringen, delta i samordningsorganer sammen med regjeringen osv.

Dessuten vil det kunne være naturlig å tildele de nye regionene *ansvaret for å samordne det praktiske og prosjekttrettede internasjonale samarbeidet som foregår innenfor områdene utdanning og regional utvikling*. I dette inngår det to saksområder, der det første gjelder den regionale koordineringen av utdanningsprogrammene. Dette ansvaret er nå plassert hos fylkesmannen, men vil i fremtiden naturlig kunne være en del av det regionale utviklingsansvaret. Det andre saksområdet gjelder oppgaver som representant for det regionale nivået i Interregprogrammenes styringsstrukturer. Dagens løsning er at KRD har gitt hvert av landsdelsutvalgene pluss Sør-Trøndelag fylkeskommune ett program hver å arbeide med. Jo færre regioner det blir i fremtiden, desto mindre behov blir det for landsdelsutvalgene. Dersom landsdelsutvalgene skulle bli borte vil det være naturlig å legge samordningsoppgaver til enkelte av regionene på vegne av alle de regioner som berøres av respektive program. Dette vil i så fall innebære at regionene får en nasjonal oppgave som representant for det norske regionale nivået.

Det tredje og mest interessante spørsmålet er *regionenes framtidige ansvarsområde og de internasjonale oppgavene som blir en konsekvens av en ny oppgavefordeling*. Det viktigste ved den kommende forvaltningsreformen er at regionene, dersom de får de oppgaver de ønsker seg, får mulighet til å se de ulike delene av samfunnsutviklingen i helhet. Den regionale utviklingsrollen vil da bli bredere definert enn før, og i denne ligger det også et utvidet engasjement når det gjelder policyutviklingen internasjonalt.

KS Landsstyre vedtok 3. mars 2005 at Norge trenger sterke, folkestyrte regioner, med overføring av oppgaver og ansvar fra staten. Ut fra de premissene for en regionreform som landsstyret la til grunn når det gjelder oppgavefordelingen, mente man at antallet regioner bør reduseres til 7 - 9. De nye regionene vil være sentrale i det internasjonale samarbeidet. Dette er utdypet nærmere i rapporten "*Sterke regioner. Tid for reform. Strategidokument fra kommune-sektoren*."

I rapporten "*Sterke regioner. Premisser, oppgaver og inndeling ved en forvaltningsreform*" (KS, 2006) konkretiseres hvilke oppgaver som Fylkesordfører/-rådslederkollegiet i KS ønsker at regionene skal ha ansvaret for fra 2010. Regionene foreslås tildelt en vesentlig større oppgaveportefølje enn det dagens fylkeskommuner har. Dersom fylkesordfører/-rådslederkollegiet i KS får det som de ønsker, *hvilke internasjonale oppgaver vil da følge med på kjøpet?*

I tabell 6-1 nedenfor har vi forsøkt å systematisere ansvarsområdene (venstre spalte) og de internasjonale oppgavene som ligger innenfor hvert av disse områdene (høyre spalte).

Vi ser at regionene kan få flere nye politikkområder å overvåke, sammenliknet med dagens fylkeskommuner. De fleste politikkområder har jo en internasjonal dimensjon, og med et økt ansvar hjemme følger også et ansvar for å delta i politikkutviklingen ute samt å samarbeide

med utenlandske aktører på respektive forvaltningsområde. På praktisk talt alle områder vil en utvidet oppgaveportefølje innebære ansvar for å følge med på utviklingen internasjonalt. De mest omfattende nye oppgavene vil være å:

- Følge med på policyutviklingen i Europa på områder som konkurranseregler, innovasjonspolitik, forskningspolitikk, regler for støtte til jordbruk i "less favoured areas" osv., og å medvirke i nasjonal policyutforming på disse områdene.
- Overvåke ressurs situasjonen i havet og behovet for regulering av fiskeriene (inkl. kvoter) i samarbeid med havforskningsekspertisen i Norge og internasjonalt. Følge med i utviklingen av markedene for norsk fisk, delta i vurderingen av kapasitetsutviklingen i oppdrettsnæringen.
- På infrastrukturområdet er det spesielt maritime transportkorridorer og Trans-European Networks som er aktuelle problemstillinger. Dette området grenser inn mot den fysiske romlige planleggingen og spørsmålet om norsk deltakelse i ESPON og et eventuelt "ESDP 2". Her er det imidlertid mangelen på nasjonal regional planlegging og et romlig syn innen transportplanleggingen som er det fremste problemet. Dette arbeidsområdet kan regionene gjøres ansvarlige for i samarbeid med KR D og MD.
- Støtte U&H-institusjoner i deres internasjonaliseringsbestrebelse ved å legge til rette for studentutveksling etc. Det blir sannsynligvis økt vekt på FoU i neste generasjon Interregprogrammer, hvilket skaper åpninger for å se samlet på FoU-ressursene i programområdene for Interreg.
- Rammeprogrammer for forskning er EUs tredje største politikkområde økonomisk sett. Regionene kan hjelpe FoU-institusjonene i sin region ved å delta som brukere i anvendte prosjekter samt ved å støtte akademisk spesialisering på områder av europeisk relevans i sin funksjon som bestiller av forskning og undervisning.
- På arbeidsmarkedsområdet må regionene følge opp reglene for internasjonal mobilitet i det indre markedet, noe som også gir interesse for å følge med i policyutviklingen på dette området.
- På miljøområdet er det en rekke internasjonale avtaler. Mest aktuelt for regionene vil være oppfølging av internasjonale verneinteresser, reglene for konsekvensanalyser, EUs vanddirektiv osv. Dessuten vil man kunne delta i europeiske programmer på miljøområdet (f.eks. LIFE, Natura, Culture 2000, avhengig av hvilke avtaler og programmer Norge deltar i).
- Følge opp arbeidet i WHO og delta i EUs arbeid med å overvåke utviklingen av folkehelsen.
- Utvikle den regionale planleggingen til å omfatte en nasjonal regional planlegging som kan skape en plattform for å delta i det europeiske samarbeidet om "spatial planning", samt delta i samfunnsplanlegg over landegrensene, f.eks. som integrert kystsonoplanlegging eller planer for transport- og kommunikasjonsinfrastruktur.

Politisk sett er ett av de mer radikale forslagene i fylkesordfører/-rådskollegiets rapport ansvaret for å drive en Committee of the Regions for EFTA. I rapporten er dette beskrevet slik:

... EFTA-landene mangler et organ i forhold til politisk påtrykk og påkopling, og som kan "speile" og samarbeide med EUs Regionkomité i saker av strategisk betydning for EU og EFTA. Derfor stiller EU seg avvisende til et mer institusjonalisert samarbeid med organisasjoner som representerer regionale og lokale myndigheter i EFTA-landene. Lokaldemokratikommisjonen har derfor foreslått å opprette en samarbeidsplattform i EFTA med Regionkomitéen som modell, et forslag KS støtter.

Committee of the Regions (CoR) er en politisk forsamling for lokale og regionale myndigheter. Da CoR ble etablert i 1994 var det ut fra et ønske om å følge prosessen med utviklingen av lovgivningen i EU, som jo for en stor del skal implementeres lokalt og regionalt og som kommuner og regioner derfor har interesse av. Etter hvert er CoR gitt en formell rolle. I henhold til Maastricht-traktaten skal CoR høres på følgende fem områder: Økonomisk og sosial kohesjon, trans-europeiske infrastrukturnettverk, helse, utdanning og kultur. I Amsterdamtraktaten ble ytterligere fem områder lagt til listen: Sysselsettingspolitikk, sosialpolitikk, miljø, yrkesopplæring og transport. CoR kan også ta opp saker på eget initiativ. Den politiske forsamlingen CoR har 317 medlemmer. Sekretariatet er organisert i ni fagavdelinger pluss tolketjenester og administrative avdelinger.

Å skulle opprette en organisasjon for å "speile" CoR vil være en krevende oppgave. Dersom "EFTA-CoR" skal knyttes til CoR via EØS-avtalen, på samme måte som på andre politikkorganer der man har etablert parallelle organer, innebærer det at Sveits ikke deltar. I og med at Liechtenstein og Island har en så svak kommunestruktur og at ingen av dem har regioner, blir det den norske kommunesektoren som får ansvaret for et "EFTA-CoR". Dette vil bli en meget omfattende oppgave som krever vesentlig kompetanseheving på en rekke områder. CoR arbeider med en rekke saker som går ut over EØS-relevansen. Før det opprettes et "EFTA-CoR" bør man derfor gjennomføre en nøye nytte-kostnadsvurdering.

6.5 Sterke regioner og andre aktører i det internasjonale arbeidet

Når regionene blir geografisk større og får flere oppgaver enn det fylkeskommunene har i dag, får de også flere interesser internasjonalt. Dette vil i sin tur selvsagt påvirke andre aktører, dvs. staten, kommunene og andre organisasjoner.

Ved å få en styrket internasjonal rolle vil regionene tilegne seg både økt kompetanse og status. Avhengig av hvordan denne nye rollen blir anvendt, kan dette få som konsekvens enten at regionene dominerer overfor andre aktører mer enn i dag, eller de blir en viktig støttespiller for andre som ønsker å delta internasjonalt.

Vi har foran gjennomgått de internasjonale oppgavene som kan ligge i det ansvaret regionene kan få. De som i dag har ansvar for disse oppgavene er i første rekke staten, dvs. departementer og direktorater. Selv om regionene får et økt ansvar i den nasjonale arbeidsdelingen, blir ikke de nasjonale samordningsoppgavene borte. Det vil altså fortsatt være nødvendig å ha et ansvar for Norges eksterne interesser i departementenes fagavdelinger, og det vil sannsynligvis også være rasjonelt å ha faglig kunnskap i direktoratene. Fylkesmennene har, etter det vi forstår, et begrenset internasjonalt engasjement i dag. Etter en reform vil den regionale statens aktiviteter på dette området etter alt å dømme kunne overføres til regionene sammen med de øvrige utviklingsoppgavene.

Vi har ikke undersøkt kommunenes internasjonale arbeid systematisk, men er kjent med at særlig de større bykommunene har et sterkt internasjonalt engasjement - også som Interreg-partnere. En rekke prosjekter har deltakelse fra flere typer aktører og forvaltningsnivåer, der også primærkommunene spiller en viktig rolle. Som et eksempel vises til prosjektet "HiTrans" som har mål om å styrke kollektivtransporten i urbane områder. HiTrans har deltakelse fra blant annet flere norske storbyer, Oslo Sporveier, NSB, og fylkeskommuner.

Det er ikke foreslått å overføre oppgaver fra kommunene til de nye regionene. Vi har ingen oversikt over kommunenes internasjonale engasjement, men antar at det primært handler om vennskapsavtaler og prosjektdeltakelse – noe som vil videreføres uavhengig av en eventuell reform på regionalt nivå. Sterkere regioner vil kunne bli en ressurs for de kommunene som ønsker å engasjere seg internasjonalt, ved at det bygges opp ekspertise og åpnes kanaler for samarbeid med utenlandske partnere. Regionene vil kunne tilføre kunnskap, nettverk og eventuelt også ressurser til kommuner som ønsker å utvikle deres internasjonale engasjement.

Tabell 6-1 Regionenes framtidige ansvar og det internasjonale arbeidet

Ønsket ansvarsområde for regionene iflg. KS	Internasjonale oppgaver innenfor de ønskede ansvarsområdene
<p>Næringsutvikling og innovasjon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Virkemidler for næringsutvikling, bygdeutviklingsmidler, A-etats kompetansemidler, innflytelse over SIVA, IN og NFR. • Fylkesmannens og fylkeslandbruksstyrets oppgaver. 	<p>Følge med på policyutviklingen i Europa på områder som konkurranseregler, innovasjonspolitikk, forskningspolitikk, regler for støtte til jordbruk i "less favoured areas".</p> <p>EuroInfoCentre.</p> <p>Følge endringene i WTO-regelverket.</p> <p>På alle disse områdene gis regionene i oppgave å medvirke i nasjonal policyutforming.</p>
<p>Fiskerier og havbruk</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forvaltning av naturressurser. • Behandle oppdrettskonsesjoner. 	<p>Overvåke ressursituasjonen og behovet for regulering av fiskeriene (inkl. kvoter) i samarbeid med havforskningseksperter i Norge og internasjonalt.</p> <p>Integrert kystsoneplanlegging i samarbeid med nabolandene.</p> <p>Følge med i utviklingen av markedene for norsk fisk, delta i vurderingen av kapasitetsutviklingen i oppdrettsnæringen.</p>
<p>Samferdsel</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omklassifisere riksveger til regionale veger og overta fagkompetanse fra Statens Vegvesen. • Kollektivtrafikken – kjøp av tjenester for buss, jernbane, båt, regionale flyruter. • Gi mulighet til å prioritere mellom trafikkslag. • Innflytelse på Nasjonal Transportplan, på kommunenes havneplanlegging og på utvikling av trafikknutepunkter. 	<p>På infrastrukturområdet er det spesielt maritime transportkorridorer og Trans-European Networks som er aktuelle problemstillinger. Dette området grenser inn mot den fysiske romlige planleggingen og spørsmålet om norsk deltakelse i ESPON og et eventuelt "ESDP 2". Her er det imidlertid mangelen på nasjonal regional planlegging og et romlig syn innen transportplanleggingen som er det fremste problemet. Dette arbeidsområdet kan regionene gjøres ansvarlige for i samarbeid med KRD og MD.</p>
<p>Utdanning og kompetanseutvikling</p> <ul style="list-style-type: none"> • Et helhetlig ansvar for videregående opplæring • Bestillerfunksjon ovenfor for universitet og høgskoler når det gjelder undervisning og forskning. • Forvalte visse forskningsmidler. 	<p>EU har programmer for elev- og lærerutveksling som bl.a. dekker videregående skoler. Regionene bør kunne få en koordineringsoppgave for disse ordningene i sin region (overta fra fylkesmannen).</p> <p>Regionene kan på tilsvarende måte støtte U&H-institusjoner i deres internasjonaliseringsbestrebelse ved å legge til rette for studentutveksling etc.</p> <p>Det blir sannsynligvis økt vekt på FoU i nye Mål 3 (der Norge deltar), hvilket skaper behov for å se samlet på FoU-ressursene i programområdene for Interreg.</p> <p>Rammeprogrammer for forskning er EUs tredje største politikkområde økonomisk sett. Regionene kan hjelpe FoU-institusjonene i sin region ved å delta som brukere i anvendte prosjekter samt ved å støtte akademisk spesialisering på områder av europeisk relevans i sin funksjon som bestiller av forskning og undervisning.</p>

<p>Aetats kompetanseutviklende tiltak og annen voksenopplæring</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ansvar for opplærings- og kvalifiseringstiltak for voksne og arbeidsløse. 	<p>Oppfølging av reglene for internasjonal mobilitet i det indre markedet</p>
<p>Kultur</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politisk, faglig og finansielt ansvar for kulturpolitikk på regionalt nivå • Eie og drive institusjoner. 	
<p>Bærekraftig utvikling og miljøvern</p> <ul style="list-style-type: none"> • Overføring av miljøvernsarbeidet fra fylkesmannen. • Samlet miljøvern- og arealforvaltning regionalt. 	<p>Ansvar for at reglene for konsekvensanalyser blir fulgt.</p> <p>laktta internasjonale verneinteresser.</p> <p>Følg opp vanndirektivet.</p> <p>Delta i europeiske programmer på miljøområdet (f.eks. LIFE, Natura, Culture 2000, avhengig av hvilke avtaler og programmer Norge deltar i).</p>
<p>Naturressursforvaltning</p> <ul style="list-style-type: none"> • Delta i ressursforvaltningen 	
<p>Helse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Et eventuelt regionalt bestilleransvar av spesialisthelsetjenester (må utredes først). • Fortsatt ansvar for tannhelsetjenesten. • Ansvar for folkehelsearbeidet i regionene 	<p>Følg opp arbeid i WHO.</p> <p>Delta i EUs monitoringsystemer for utvikling av folkehelsen.</p>
<p>Internasjonalt regionalt utviklingsarbeid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opprettelse av en samarbeidsplattform i EFTA med EUs regionkomité som modell. • Forvaltning av norske midler til Interreg. • Forvaltning av Sokrates, Leonardo, Ung i Europa. 	<p>En EFTA regionkomité vil være et forum for at norske regioner skal få et formelt inngrep med EU gjennom EØS-avtalen. Dette vil kreve kompetanseheving og mye strategisk arbeid hos regionene.</p> <p>Interregmidlene forvaltes i dag av fylkeskommunene.</p> <p>Å overta utvekslingsprogrammene vil dels kreve kompetanseheving hos regionene, dels at de finner en balanse i forhold til den nasjonale koordineringen.</p>
<p>Regional planlegging</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politisk hovedansvar for en partnerskapsbasert planlegging. 	<p>Utvikle den regionale planleggingen til å omfatte en nasjonal regional planlegging som kan skape en plattform for å delta i det europeiske samarbeidet om "spatial planning".</p> <p>Utvikle planlegging over landegrensene, f.eks. for transport- og kommunikasjonsinfrastruktur eller som integrert kystsoneplanlegging der man ikke drar skillet ved tidevannsgrensa.</p>

Vedlegg

Vedlegg 1: Fylkesvis oversikt over omfanget av det internasjonale arbeidet

I tabellene nedenfor er noen nøkkeltall for omfanget av det internasjonale arbeidet presentert. De fylkesvise oversiktene bygger på opplysninger som fylkeskommunene har gitt i forbindelse med spørreundersøkelsen.

Finnmark:

	Finnmark	
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	a) BEAR b) Barents Regional Council	a) Partner sammen med 13 regioner og fire stater. Mål om å skape stabilitet og utvikling i regionen b) Etablert samtidig og med samme mål som BEAR. Består av de samme 13 regionene samt en urfolkrepresentant. Arb.gr. innen IT, kultur, miljø, kommunikasjon, ungdomsspørsmål og økonomi
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	a) Nord-Norges Europakontor b) Barentssekretariatet	a) Medeier sammen med fylkeskommunene Troms og Nordland b) Medeier sammen med Troms og Nordland. Koordinerer de tre nordligste fylkenes innsats i Barentssamarbeidet.
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	a) Murmansk Oblast, Russland b) Arkhangelsk, Russland. c) St. Petersburg by.	a) Samarbeid innen næring og kultur. Felles handlingsplan for energi, felles fiskeriarrangement, felles petroleumsarrangement. Bilaterale og multilaterale prosjekter. b) Bilaterale og multilaterale samarbeidsprosjekter c) Bilaterale samarbeidsprosjekter.
Interreg-program	a) Interreg III A Nord b) Interreg III B Nordlige Periferie c) Interreg III B Østersjøen	a) Vertskap for sekretariatet for delprogrammet Kolarctic c) Leder energigruppen under Barents 2010.
Andre EU/EØS-program	Nei	
Nordisk ministerråd - programmer	Nordkalottensamarbeidet	Geografisk omfatter Nordkalotten Nordland-, Troms- og Finnmark fylker i Norge, Lappland i Finland og Norrbottens i Sverige. Representanter for de regionalpolitiske ansvarlige myndigheter og næringslivet i disse regionene deltar i Nordkalottrådet. Rådet kan derfor karakteriseres som et grenseregionalt partnerskap mellom myndigheter og næringsliv
Annet internasjonalt arbeid	Ja	Medeier i Barentssekretariatet, som koordinerer de tre nordligste fylkenes innsats i Barentssamarbeidet. Medfinansierer møtearena "Northern Opportunities" (Finnmark - Murmansk) der ulike aktører trekkes inn.
Antall personer engasjert i IA:		
- Heltid (2005)	3	
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag	4	
Prosjektkostnader - anslag	5-10 mill kr	
Driftskostnader - anslag	under 2 mill kr	
Egen enhet for internasjonal arbeid	Nei	

Troms:

Troms		
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	a) BEAR b) Barents Regional Council c) CPMR d) AER e) NSC	a) Partner sammen med 13 regioner og fire stater. Mål om å skape stabilitet og utvikling i regionen b) Etablert samtidig og med samme mål som BEAR. Består av de samme 13 regionene samt en urfolkrepresentant. Arb.gr. innen IT, kultur, miljø, kommunikasjon, ungdomsspørsmål og økonomi c) Deltar i møter d) Deltar i møter, fylkesordfører er vararep for fylkesordføreren i Hordaland e) Deltar i møter
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	a) Nord-Norges Europakontor b) Barentssekretariatet	a) Medeier sammen med fylkeskommunene Finnmark og Nordland b) Medeier sammen med Finnmark og Nordland. Koordinerer de tre nordligste fylkenes innsats i Barentssamarbeidet.
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	a) Murmansk Oblast, Russland b) Arkhangelsk Oblast, Russland c) Republikken Karelen, Russland d) Republikken Komi, Russland e) Norrbötn landsting , Sverige	Samarbeidsavtalene er i utgangspunktet like. I utgangspunktet intensjoner om å samarbeide innen de fleste områder når muligheten byr seg. Noen deler er konkrete på prosjekt
Interreg-program	a) Interreg IIIA Nord b) Interreg III A Northern Periphery	a) Vurderer og bevilger penger til prosjekter, deltar i programmet b) Deltar gjennom Landsdelsutvalget
Andre EU/EØS-program		
Nordisk ministerråd - programmer	Nordkalottensamarbeidet	Geografisk omfatter Nordkalotten Nordland-, Troms- og Finnmark fylker i Norge, Lappland i Finland og Norrbottens i Sverige. Representanter for de regionalpolitiske ansvarlige myndigheter og næringslivet i disse regionene deltar i Nordkalottrådet. Rådet kan derfor karakteriseres som et grenseregionalt partnerskap mellom myndigheter og næringsliv
Annet internasjonalt arbeid		
Antall personer engasjert i IA:		
- Heltid (2005)	4-5	
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag	1-2	
Prosjektkostnader - anslag	12 mill	Inklusiv Interreg
Driftskostnader - anslag	2-3 mill	
Egen enhet for IA	Ja	3,5 stillinger i internasjonal enhent. I tillegg samarbeider de med fagavdelingene etter behov

Nordland:

		Nordland	
	Aktivitet	Kommentarer	
Medlemskap i organsiasjoner	a) BEAR b) Barents Regional Council c) CPMR d) NSC e) AER f) CEMR g) BSSSSC	a) Utvikle felles policy, program og prosjekter. Gir et godt nettverk til særlig russiske partnere. Omfatter olje/gass, kultur, miljø, ungdom, helse b) Etablert samtidig og med samme mål som BEAR. Består av de samme 13 regionene samt en urfolkrepresentant. Arb.gr. innen IT, kultur, miljø, kommunikasjon, ungdomsspørsmål og økonomi c) Styrerepresentasjon i Østersjøkommissjonen og leder av arb.gruppe for transport. Bruker CPMR til å initiere prosjekt og påvirke EUs politikk på spesielle områder som transport og miljø. d) Deltar i generalforsamlinger e) Deltar som medlem på generalforsamlinger. Deltar i undergruppene utdanning og regional utvikling f) Deltar på årskonferanser g) Deltakelse på årskonferanser - nettverksbygging og informasjon	
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	a) Nord-Norges Europakontor b) Barentssekretariatet	a) Medeier sammen med fylkeskommunene Troms og Finnmark b) Medeier sammen med Troms og Finnmark. Koordinerer de tre nordligste fylkenes innsats i Barentssamarbeidet.	
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	a) Leningrad oblast b) Klaipeda Apskritis c) Annet	a) Bredt samarbeid innen flere sektorer siden 1987, avtalen fornyet i 2003 b) Bredt samarbeid - flere sektorer (start 2000 - avtale 2002) c) Har også hatt avtaler med Arkhangelsk og Komi, men disse er ikke aktive pr. dato.	
Interreg-program	a) Interreg IIIA - Midtskandia- Kvarken b) Interreg IIIA Nord c) Interreg IIIB - Østersjøen d) Interreg III B Nordlig periferi	a) Har forvaltningsansvaret for de statlige midlene, med medlemskap i styringskomite.Fk. har kjøpt sekretariats tjenester av Rana Utv. Selskap. b) Er med i styringskomite for Nordkalottenprogrammet og Kolarcticprogrammet c) Har satt bort prosjektledelse for InterBaltic til Klaipeda Science and Technology park, men deltar aktivt i prosjektet d) Vurderer søknader, bevilger penger og er deltaker i programmet	
Andre EU/EØS-program			
Nordisk ministerråd - programmer	a) NORA via medlemskap i LU b) Nordkalottsamarbeidet	a) Deltakelse i diverse prosjekter - bevilget penger til prosjekter med deltakelse fra Nordland b) Har ledelse og ansvar for sekretariat i inneværende periode. Forvalter tilskuddsordninger. Tar initiativ til prosjekter/ deltar i prosjekter. Medfinansiering til interregprosjekter.	
Annet internasjonalt arbeid	Ja	Deltar som aktiv tilrettelegger for kommuners, høgskolers, bedrifters og organisasjoners internasjonale engasjement. Dette omfatter land som Serbia, Italia, Polen, Litauen, Russland, Kina, Latvia, Sverige, Finland, UK, Irland o.a. Er også med på å utvikle samarbeid nord - sør , jfr internasjonale dager.	
Antall personer engasjert i IA:			
- Heltid (2005)	3		
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag	10-15		
Prosjektkostnader - anslag	5-10 mill kr		
Driftskostnader - anslag	5-10 mill kr		
Egen enhet for internasjonal arbeid	Ja		

Nord-Trøndelag:

Nord-Trøndelag		
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	a) CPMR b) BSSSC c) NSC d) (Midt Norden komiteen)	a) Deltakelse på årsmøte b) Deltakelse i enkelte av møtene i rådet c) Deltakelse i årsmøte, men vil fremover også delta i Temagruppe for Regional Utvikling d) Deltakelse i Komitemøtene og i Interregprosjektet PROMIDNOR (Prosjekt Midt-Norden)
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	Brussel Et annet internasjonalt kontor	
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	Minsk i Hviterussland.	Har hatt kontakt og hatt samarbeid i mange år
Interreg-program	a) Interreg IIIA Sverige-Norge Interreg IIIB Nordlig Periferi Interreg IIIB Østersjøen Interreg IIIC Nord	a) Vurdere og bevilger, andre adm oppgaver, deltar i programmet
Andre EU/EØS-program	Ja	
Nordisk ministerråd - programmer	Nei	
Annet internasjonalt arbeid	a) Eksportstasjon Trøndelag b) Innflaggingskontor Trøndelag	a) Samarbeid med S-Trøndelag Fk og Invasjon Norge b) "Inward Investment", samarb. m/N-Trøndelag Fk og Trondheim kommune
Antall personer engasjert i IA:		
- Heltid (2005)	2	
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag	Ca 25 + vgs	
Prosjektkostnader - anslag	5-10 mill kr	
Driftskostnader - anslag	Under 2 mill kr	
Egen enhet for internasjonal arbeid	Nei	

Sør-Trøndelag:

Sør-Trøndelag Fylkeskommune		
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	NSC CPMR	Deltar på generalforsamling samt i faggruppe for Kultur og turisme Deltar på generalforsamling. Vurderer deltakelse i CPMRs påvirkning av EUs arbeid m/ny maritim politikk
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	Brussel	
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	Trencin (Slovakia) Chongqing (Kina) Norfolk (England)	Samarbeidsavtale fra 2004 Vennskapsavtale undertegnet i 2005 Avtale sammen med N-Trøndelag Fk om utplassering elever 2. år allmennfag
Interreg-program	Interreg IIIA Norge Sverige - Nordens Grønne Belte Interreg IIIB Østersjøen Interreg IIIB Nordsjøen Interreg IIIC Norden	Vurderer søknader og bevilger penger til prosjektet Deltar i programmet, leder for ett av prosjektene Deltaker i programmet Leder for ett av prosjektene i programmet
Andre EU/EØS-program	Leonardo Socrates	Bevilger/koordinerer finansiering, deltaker med prosjektledelse Deltar i programmet
Nordisk ministerråd - programmer	Ja	
Annet internasjonalt arbeid	a) OECD-studie: b) RIS-studie. c) Universitetet Babes Cl d) Arbeidsgiverforeningen i Gdansk e) Tampere region, Finland f) Eksportstasjon Trøndelag g) Innflaggingskontor Trøndelag h) EIC Midt-Norge	a) Utrede høyere utdanningsinstitusjoners bidrag til regional utvikling. b) EU-støttet prosjekt for utvikling av regionale innovasjonsstrategier. c) Bidrar i undervisning om norsk regional forvaltning d) Bl.a. seminarer for trønderske bedrifter om forretningsmuligheter i Polen e) Tett politisk/adm. kontakt innen næringsutvikl.m.m f) Samarbeid med N-Trøndelag Fk og Invasjon Norge g) "Inward Investment", samarb. m/N-Trøndelag Fk og Trondheim kommune h) Er vertsorganisasjon for Euro Info Center
Antall personer engasjert i IA:		
- Heltid (2005)	2	
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag	10	
Prosjektkostnader - anslag	2-5 mill kr	
Driftskostnader - anslag	2-5 mill kr	
Egen enhet for internasjonal arbeid	Nei	

Møre og Romsdal:

Møre og Romsdal fylkeskommune		
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	a) NSC b) CPMR	a) Rolle: Medlem i org. og deltar av og til i spesielle prosjekter. Deltar på generalforsamlingene og i to faggrupper, Fisheries og Economic Development b) Medlem uten tillitsverv. Akt. er å delta på generalforsamlingene samt enkelte prosjekt/undersøkelser som CPMR setter i gang. F. eks. Europe of the Seas
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	Brusselkontor	
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	Presov i Slovakia Liberec i Tsjekkia	Samarbeidet var basert på midler for demokratisering som ble brukt på 90-tallet. Dagens samarbeid er forsøk på å utnytte EØS-midlene til fordel for lokale bedrifter/aktører.
Interreg-program	Safety at Sea, Nave North Trail, Nordlig Maritim Korridor, Seaplane	
Andre EU/EØS-program	Nei	
Nordisk ministerråd - programmer	Nei	
Annet internasjonalt arbeid	a) Informasjonsarbeid om int. forhold overfor bedrifter b) Frittstående transnasjonale kulturprosjekt c) Elev/lærer-prosjekter videregående skoler d) Lærlingutvekslinger e) Planlegging av studieturer i utlandet og besøk hos oss	
Antall personer engasjert i IA:		
- Heltid (2005)	1	
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag	5	
Prosjektkostander - anslag	Under 2 mill kr	
Driftskostnader - anslag	Under 2 mill kr	
Egen enhet for internasjonal arbeid	Nei	

Sogn og Fjordane:

Sogn og Fjordane		
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	a) NSC b) CPMR c) Euromontana	a) Deltar på generalforsamlinger og i faggrupper b) Gjennom Vestlandsrådet deltar fylkeskommunen i CPMRs påvirkningsarbeid om ny maritim politikk c) Fylkesvaraordfører er styremedlem
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	Ja	Vest-Norsk Brusselkontor
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	a) Ningxia, Kina b) Nord-Skottland	a) Student- og kulturutveksling, reiseliv, Business Forum, offisielle visitter etc. b) Tosidig avtale om Rural Development
Interreg-program	Interreg IIIB Interreg IIIC	Deltar i ei rekke prosjekter i ulike programmer
Andre EU/EØS-program	a) Leonardo b) Sokrates c) Youth of Europa	Videregående skoler
Nordisk ministerråd - programmer	NORA	Styrerepresentasjon
Annet internasjonalt arbeid	a) EIC-Vest b) Fylkesarkivet c) Videregående skoler	a) Lokalisert til Sogndal/Vestlandsforskning. Det er etablert samarbeid om heimeapparatet for Brusselkontoret der også EIC-Vest har en rolle b) Samarbeid mellom fylkesarkivet og innvandringsmiljøet i USA c) Vgs deltar i ulike prosjekter i Afrika
Antall personer engasjert i IA:	10	
- Heltid (2005)		
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag	10	
Prosjektkostander - anslag	1 mill	
Driftskostnader - anslag	300 -400 000	Lønn er ikke inkludert i beløpet
Egen enhet for internasjonal arbeid	Nei	Internasjonalt team med sju medlemmer fra ulike avdelinger

Hordaland:

	Hordaland	
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	a) AER b) CPMR c) NSC	a) Fylkesordføreren er styremedlem. Aktuelt å delta i temagrupper b) c) Oposisjonsleder i Fylkestinget er medlem av styret
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	Brussel-kontor	
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	a) Orkney Islands Council, Scotland b) Cardiff, Wales c) Basse-Normandie: Frankrike d) Kaunas, Litauen e) Edinburgh (Skottl), f) Thüringen (Ty)	a) Twinning agreement - kultur og opplæring b) Samarbeidsavtale - kultur, opplæring, næring/reiseliv, ungdom c) Samarbeidsavtale - kultur, opplæring, næring, reiseliv, ungdom d) Samarbeidsavtale - kultur, opplæring, næring, reiseliv, ungdom e) Samarbeid
Interreg-program	a) Interreg III B Nordsjøprogrammet b) Interreg IIIC Nord	
Andre EU/EØS-program	Ja	
Nordisk ministerråd - programmer	Nei	
Annet internasjonalt arbeid	Bilaterale samarbeidsprosjekt med andre regionar	Eksempelvis regioner i Genoa, Italia, Island, Shetland, Scotland, Zambia
Antall personer engasjert i IA:		
- Heltid (2005)	7	
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag	11-12 årsverk	
Prosjektkostander - anslag	2-5 mill kr	
Driftskostnader - anslag	2-5 mill kr	
Egen enhet for internasjonal arbeid	Ja	

Rogaland:

	Rogaland	
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	a) CPMR b) BSSSC c) NSC	a) Fylkesordføreren er medlem av politibrået og tidligere varaordfører er vara. b) Organisasjonen ble i sin tid startet i Stavanger og baserer sin virksomhet på "Stavanger-erklæringen". Fylkeskommunen er ikke med i spesielle aktiviteter her.
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	Brusselkontor	
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	a) Nord Pas de Calais, Frankrike b) Isle of Man, Irland c) Liepaja, Latvia.	a) Her er en del aktiviteter på kultur. Har tidligere vært avholdt industriseminar. b) Her er det samarbeid på kultur og næring. c) Her har det vært et industriutviklingsprogram med bl.a. støtte fra UD. I ø
Interreg-program	Nordsjø	Er deltaker i programmet m/ledelse for et av prosjektene
Andre EU/EØS-program	Ja	
Nordisk ministerråd - programmer	Ja	
Annet internasjonalt arbeid	Ja	De videregående skolene er meget aktivt internasjonalt og har mange prosjekter verden rundt.
Antall personer engasjert i IA:		
- Heltid (2005)	1	
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag	20	
Prosjektkostander - anslag	5-10 mill kr	
Driftskostnader - anslag	2-5 mill kr	
Egen enhet for internasjonal arbeid	Nei	

Vest-Agder:

	Vest-Agder	
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	a) NSC b) Det skandinaviske Triangel c) CPMR	b) Aktiv deltaker og finansieringspart
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	Brussel	
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	Rezekne, Latvia	Vennskapsavtale
Interreg-program	Interreg IIIB	Nordsjøprogrammet
Andre EU/EØS-program	En rekke samarbeid mellom videregående skoler	
Nordisk ministerråd - programmer	Nei	
Annet internasjonalt arbeid	a) Samarbeid med UD om utenrikskulturell profilering av Norge b) Samarbeid NORAD	
Antall personer engasjert i IA:		
- Heltid (2005)	2	
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag	10	
Prosjektkostander - anslag	under 2 mill kr	
Driftskostnader - anslag	2-5 mill kr	
Egen enhet for internasjonal arbeid	Nei	

Aust-gder:

	Aust-Agder	
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	a) CPMR b) BSSSC c) NSC	a) Vanlig medlem som deltar i arbeidet i temagrupper b) Fylkesordfører Oddvar Skaiaa er styremedlem og leder av temagruppe for Youth Policy c)
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	Brusselkontor	
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	a) Viborg amt i Danmark b) Rezekne by og fylke i Latvia	a) Politiske og administrative kontaktmøter - utveksling av medarbeidere, korttidsopphold 1 til 2 uker b) Samarbeidsavtale sammen med Arendal kommune. Samarbeidsområder: skoler, kultur, helse og sosial, adm
Interreg-program	a) Nordsjøprogrammet b) Østersjøprogrammet	a) Deltar i programmet b) Vurderer søknader
Andre EU/EØS-program	Leonardo Socrates	
Nordisk ministerråd - programmer	Ja	
Annet internasjonalt arbeid	Nei	
Antall personer engasjert i IA:		
- Heltid (2005)	Ingen	
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag	5-6 personer	
Prosjektkostander - anslag	Under 2 mill kr	
Driftskostnader - anslag	Under 2 mill kr	
Egen enhet for internasjonal arbeid	Nei	

Vestfold:

	Vestfold	
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	a) AER b) BSSSC c) NSC d) CPMR	a) Deltar i komite D + leder arbeidet med Mainstreaming Youth i AER, er også aktive i organisering av Youth Summerschool. b) Pol. repr. i gen.fors, sitter i arbg.for øk.samarb., aktive i miljøgruppa. c) Medlem d) Medlem
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	a) Osloregionens Europakontor b) Kontor i Kaunas, Litauen	
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	Kaunas	
Interreg-program	Interreg Nordsjøen	
Andre EU/EØS-program	a) Leonardo b) Erasmus	
Nordisk ministerråd - programmer	Nei	
Annet internasjonalt arbeid	Ja	Kontakt med Södermanland ,Sverige
Antall personer i det internasjonale arbeidet (2005)		
Heltid (2005)	2	
Deltid / ad hoc (2005) - anslag	4	
Prosjektkostander - anslag	1,0 mill	
Driftskostnader - anslag	0,5 mill	
Egen enhet for internasjonal arbeid	Nei	Men samarbeider i BTV, med Telemark som koordinator. Har kontor i Kaunas

Telemark:

	Telemark	
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	a) AER b) NSC c) CPMR d) EUROMONTANA e) BSSSC	b) Presiden fra BTV/T, har sekretariatsfunksjonen, deltar i Interreg utviklingen i Nordsjøen. EU's Gønnbok om Maritim Politikk; Seminar i Bergen i januar 2006. Sitter i ulike arbeidsgrupper i NSC ; mest aktiv i økonomi-gruppa, men også i Kultur og utdanning. c) Visepr fra BTV/T, deltar på byråmøter, seminareer, innlegg, pol. utspill d) Har arbeidet mye med fjellpolitikk innen BTV e) Pol. repr. i gen.fors, sitter i arbg.for øk.samarb., aktive i miljøgruppa.
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	Osloregionens Europakontor	
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	a) Hubei, Kina b) Novgorod, Russland	a) Samarbeidsavtale bl.a. med fokus på utveksling av miljøteknologi b) Sovende avtale
Interreg-program	a) Interreg IIIB Nordsjøen b) Interreg IIIB Østersjøen c) Interreg IIIC	a) Bevilger, adm. oppgaver, deltaker i programmet b) Bevilger, adm. oppg, deltar i programmet c) Bevilger ,adm oppgaver og er deltaker i programmet
Andre EU/EØS-program	Leonardo/Erasmus (skoler)	
Nordisk ministerråd - programmer	Nei	
Annet internasjonalt arbeid	Ja	Arbeid i forhold til EØS-avtalen
Antall personer i det internasjonale arbeidet (2005)		
Heltid (2005)	5	
Deltid / ad hoc (2005) - anslag	5	
Prosjektkostander - anslag	2,5 mill	
Driftskostnader - anslag	2 mill	
Egen enhet for internasjonal arbeid	Ja	

Buskerud:

Buskerud		
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	a) NSC b) CPMR c) AER d) EUROMONTANA e) BSSSC	a) Vanlig medlem b) Vanlig medlem c) Buskerud representerer BTV i komite C, regionalpolitikk d) e)
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	Osloregionens Europakontor	
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	Pärnu, Estland Obrenovac, Serbia	
Interreg-program	Interreg IIIB Nordsjøen Interreg IIIB Østersjøen	a) Bevilger, adm.oppgaver, deltaker i programmet b) Bevilger,adm.oppg, deltar i programmet
Andre EU/EØS-program	Leonardo Erasmus	
Nordisk ministerråd - programmer		
Annet internasjonalt arbeid	Ja	Arbeid med EØS-avtalen
Antall personer i det internasjonale arbeidet (2005)		
- Heltid (2005)	2	
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag	1	
Prosjektkostander - anslag	1 mill	
Driftskostnader - anslag		
Egen enhet for internasjonal arbeid	Nei	Samarbeid i BTV, med Telemark fylkeskommune som koordinator

Oslo:

Oslo		
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	Eurocities BaltMet	
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	Brusselkontor	
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	a) Warszawa by b) Vilnius, Litauen c) St.Petersburg d) Sør-Afrika e) Stor-København f) Göteborg g) Västra Götaland Län h) Øresundkomiteen i) Land Schleswig -Holstein j) Shanghai, Kina	a) EØSs finansieringsordninger b) Likestilling, lederopplæring, sykepleierprosjekt d) Demokratiutviklig e) Samarbeid gjennom Skandinaviske Arena f) Gjennom Göteborg -Oslo samarbeidet h) Samarbeid gjennom Skandinaviske Arenaen i) Samarbeidsavtale koordinert av Østlandssamarbeidet
Interreg-program	Østersjøen Interreg IIIA Interreg IIIC	
Andre EU/EØS-program	Ja	
Nordisk ministerråd - programmer	Nei	
Annet internasjonalt arbeid		
Antall personer engasjert i IA:		
- Heltid (2005)	5	
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag	15-20	
Prosjektkostander - anslag	2-5 mill kroner	
Driftskostnader - anslag	2-5 mill kroner	
Egen enhet for internasjonal arbeid	Ja	

Akershus:

Akershus Fylkeskommune		
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	a) AER b) BSSSC	a) Fylkesvaraordfører deltar i komite D b) Deltar på møter og generalforsamling
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	Brusselkontor	
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	a) Stor-København b) Västra Götaland Län c) Øresundkomiteen d) Land Schleswig -Holstein e) Land Brandenburg, Tyskland f) Moskva fylke g) Harju fylke, Estland h) Mazowia Region i) Gøteborg	a) Samarbeid gjennom Skandinaviske Arenaen c) Samarbeid gjennom den Skandinaviske Arenaen d) Samarbeidsavtale koordinert av Østlandssamarbeidet i) Gjennom GO-samarbeidet
Interreg-program	Interreg IIIA Interreg IIIB Interreg IIIB Interreg IIIC	
Andre EU/EØS-program	Nei	
Nordisk ministerråd - programmer	Nei	
Annet internasjonalt arbeid	Nei	
Antall personer engasjert i IA:		
- Heltid (2005)	0	
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag	Mange - ikke mulig å oppgi	
Prosjektkostander - anslag	Under 2 mill kr	
Driftskostnader - anslag	Under 2 mill kr	
Egen enhet for internasjonal arbeid	Nei	

Østfold:

Østfold		
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	a)CPMR b)AER c)BSSSC d)NSC	a) Aktiv medlem b) Arbeidsgrupper fordelt mellom aktører i Østlandssamarbeidet og aktivt medlemskap c) Politisk ledelse i sub grupper, aktiv deltakelse d) Deltakelse i møter
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	Ja	Brusselkontor
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	a) Cecis regionen, Latvia b) Alytus regionen.Litauen c) Mazovia regionen i Polen d) Stor-København e) Västra Götaland Län f) Värmland Län g) Øresundkomiteen h) Land Schleswig -Holstein i) Wismar by, Tyskland j) Novgorod fylke, Russland k) Mazowia Region, Polen l) Gøteborg	a) Administrativt og politisk samarbeid b) Administrativt samarbeid på prosjektbasis c) Nylig initiert samarbeid med tanke på EØS finansieringsordning d) Gjennom Skandinaviske Arenaen g) Samarbeid gjennom Skandinaviske Arenaen h) Samarbeidsavtale koordinert av Østlandssamarbeidet l) Gjennom GO-samarbeidet
Interreg-program	a) Interreg IIIA Sverige Norge b) Interreg IIIB Nordsjøen c) Interreg IIIB Østersjøen c) Interreg IIIC Nord	a) Vurdere/bevilger penger til søknader, adm. oppg., deltaker og prosjektleder b) Deltaker og prosjektleder c) Deltaker og prosjektleder d) Prosjektbasis
Andre EU/EØS-program	Ja	
Nordisk ministerråd - programmer	Nei	
Annet internasjonalt arbeid	WHO Healthy Cities Network	
Antall personer engasjert i IA:		
- Heltid (2005)	6	
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag	15	
Prosjektkostander - anslag	5-10 mill kr	
Driftskostnader - anslag	2-5 mill kr	
Egen enhet for internasjonal arbeid	Ja	

Hedmark:

Hedmark fylkeskommune		
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	a) AER b) AEBR c) BSSSC d) Euromontana	a) Fylkesordføreren er medlem av Byrået (styret) som er AERs utøvende organ. Norge er representert med to medlemmer (se egen omtale av arbeidets innhold) b) Arbeider for grenseregionenes interesser i Europa. Samarbeider ofte med AER politisk vedrørende Interreg og andre grenserelaterte spørsmål. Gir innspill til EUs regionalpolitikk overfor grenseregionene i Europa. Svært nyttig i det grenseregionale interregarbeidet hvor man møter regioner fra hele Europa med samme oppgave og ofte også like utfordringer c) Fylkesordfører er vararep. til styret, og han er med i en av ad hoc-gruppene. Koordinert gjennom Østlandsamarbeidet. d) Politisk og administrativ deltakelse. Hedmark er nytt medlem og vil delta både på generalforsamlingene og gjennom det faglige arbeidet.
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	Brusselkontor	
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	a) Utena, Litauen b) Århus Amt c) Värmland Län d) Dalarna Län e) Land Schleswig -Holstein f) Greifswald by, Tyskland g) Savolax-regionen, Finland h) Novgorod fylke, Russland	a) Samarbeidsavtale innen regional utvikling, kompetanseutvikling og helse e) Samarbeidsavtale koordinert av Østlandsamarbeidet h) I forbindelse med høyskolen
Interreg-program	Interreg III A Indre Skandinavia Interreg III B Østersjøen Interreg IIIC	
Andre EU/EØS-program	Ja	
Nordisk ministerråd - programmer	Ja	
Annet internasjonalt arbeid	Samarbeid med Slovenia	Et EØS finansierte prosjekter innenfor EØS systemet. OLD TOWNS - første søknad inne i første runde.
Antall personer engasjert i IA:		
- Heltid (2005)	6	
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag	okt.20	
Prosjektkostnader - anslag	10-20 mill kr	
Driftskostnader - anslag	2-5 mill kr	
Egen enhet for internasjonal arbeid	Ja	

Oppland

Oppland		
	Aktivitet	Kommentarer
Medlemskap i organsiasjoner	a) AER b) BSSSC c) Euromontana	a) Medlem og leder av en av undergruppene for Rural development. b) Medlem. Fylkesordfører deltar i en av arbeidsgruppene, Representant fra Ungdomens Fylkesting er observatør i styret. c) Medlem. Deltar i et Interreg-program med utspring fra euromontana; euromountains.net.
Medeier eller engasjement i internasjonale kontor/sekretariat	Brusselkontor	
Vennskaps- og samarbeidsavtaler med regioner i andre land	a) Valmiera fylke, Latvia b) Kronoberg c) Land Schleswig -Holstein	a) Samarbeidsavtale siden 2001 med fokus på utdanning og kompetanse, kultur, reiseliv (utdanning), næringsutvikling og demokrati. b) Samarbeidsavtale inngått 2006. Fokus på regionalpolitikkerollen, ungdom og ny kommunikasjon samt forholdet til EU. c) Samarbeidsavtale koordinert av Østlandsamarbeidet
Interreg-program	Interreg IIIC	Deltar i programmet
Andre EU/EØS-program	Nei	
Nordisk ministerråd - programmer	Nei	
Annet internasjonalt arbeid	Nei	
Antall personer engasjert i IA:		
- Heltid (2005)	1 fra juni 2005	
- Deltid / ad hoc (2005) - anslag		
Prosjektkostnader - anslag	Under 2 mill kr	
Driftskostnader - anslag	Under 2 mill kr	
Egen enhet for internasjonal arbeid	Nei	

Vedlegg 2: Informanter

1. Samtlige fylkeskommuner har svart på spørreundersøkelsen.

2. Deltakere på workshop i KS:

Aksel Hagen, fylkesvareordfører Oppland
Ann Irene Sæternes, Østlandssamarbeidet
Roald Røkeberg, Troms fylkeskommune
Sverre Mauritzen, Vestlandsrådet
Bjørn Reisz, BTV
Lise Hauge, KS
Berit Aarsnes, KS
Knut Hjorth-Johansen, KS
Øistein Gjølberg Karlsen, KS

3. Informanter vi har vært i kontakt med "live", per telefon og/eller e-post:

Anne Berg, Nord-Norges Europakontor
Roald Georg Bergsaker, Rogaland fylkeskommune
Inge Brørs, Østlandssamarbeidet
Einar Bull, Utenriksdepartementet (tidl. EU-ambassadør og sjef for ESA)
Philippe Chicowlaz, CPRM
Jan Edøy, Regionalråd ved den norske EU-representasjonen
Arild Eilertsen, Aust-Agder fylkeskommune
Åse Erdal, KS's Brusselkontor
Bjørn Falchenberg, Teknologisk Institutt
Eirik Fiva, Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag
Sverre Fosse, Aust-Agder fylkeskommune
Åse Frivold Sørensen, Teknologisk Institutt
Frank Gaskell, Highlands and Islands Enterprise, president Euromontana
Lorraine George, North Sea Programme Secretariat
Tore Grønningsæter, Forskningsråd ved den norske EU-representasjonen
Pål Jacob Jacobsen, Stavangerregionens Europakontor
Geir Knutson, Nordland fylkeskommune
Sverre Mauritzen, Vestlandsrådet
Kirsty McDonald, Scotland Europa
Stein Ivar Mona, Trøndelagsregionens Europakontor
Pål Raner, Sør-Trøndelag fylkeskommune
Ann Irene Sæternes, Østlandssamarbeidet
Bjørn Reisz, BTV og Telemark fylkeskommune
Marit Schweiker, KS's Brusselkontor
Vera Selnes, Osloregionens Europakontor
Gunnar Selvik, Vestlandets Europakontor
Arve C. Skjerpen, Kommunal- og regionaldepartementet
Ingebjørg Sveen Brunborg, Sørlandets Europakontor
Wiktor Szydarowski, Baltic Sea Programme Secretariat
Jani Taivalantti, East Finland European Office
Kristiina Urpalainen, Euromontana
Kristin Aalstad, BUFDIR